

M. Frost.
O 2781

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV.

12.

TELEGDI MIKLÓS

PÉCSI PÜSPÖKNEK FELELETE

BORNEMISSZA PÉTER FEJTEGETÉS

CZIMÜ KÖNYVÉRE.

AZ 1580-IKI KIADÁS UTÁN KÖZREBOCSÁTOTTA

Dr RUPP KORNÉL.

BUDAPEST.

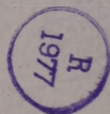
FRANKLIN-TÁRSULAT

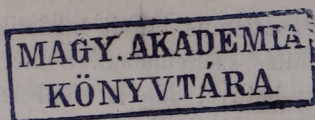
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1898.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

52015

BEVEZETÉS.

Ennek a könyvnek kiadását az tette szükségessé, hogy az eredetiből csak pár példány van mindössze, a melyekhez csak a budapesti könyvtárak hivatalos órái alatt juthat a kutató, s így az érdeklődő tudománykedvelő meg van fosztva attól, hogy a XVI. század eme ritka, de értékes termékét ismerhesse.

Ezért egészen betűhiven, még a nyomtatási hibákat is megtartva adom e könyvet, hogy az olvasó e kiváló író orthographiáját is ismerje s így e kiadás az eredetihez teljesen hű legyen.

Irodalomtörténeti szempontból valóban egyik legértékesebb munka ez a könyv, mert első terméke annak a nagy irodalmi harcznak, mely ettől kezdve a katolikus és protestans egyház kiválói közt egy egész századon keresztül folyt.

Míg ez a könyv meg nem jelent, a mind nagyobb tért hódító protestantizmus éppen a betű és az élőszó ékes-ségével és hatalmával nyomult előre, s a hol megjelent, biztos győzelemre számíthatott.

Telegdi az, a ki ellenállt a hódításnak, s mióta a jezsuiták nyomdáját megszerezte, élet-halál küzdelemre szállt síkra korának leghatalmasabb protestans férfiával, Bornemissza Péterrel.

A protestantizmus összes XVI. századbeli termékei

csak a protestantizmus tanait hirdetik: az Isten ígését a megújított vallás szellemében. S mert ők az új szellemet a nyomtatott betűvel oda is elküldik, a hova maguk el nem juthatnak, s mert a buzgó hívőnek saját használatára olvasni valót adnak, az eszme hatalmasan terjed, a minek következménye a protestantizmus hiveinek nagy számában jelentkezik.

A tudós és litteratus prédikátorok nem harczot kezdenek, ők nem támadnak, csak az ígét terjesztik.

A katholicizmus egyik leghivebb bajnoka megrettenve a nagy sikeren, síkra száll. Hogy útját állja a protestans eszméknek, neki támadnia kell. Támadásában megdönteni igyekszik mind azokat az állításokat, melyek a katholicizmus ősrégi felfogását és tanítását másítják meg, azután a protestantizmus apostolai ellen fordul s Luthertől kezdve Bornemisszáig mindenkit leverni törekszik.

Mikor Telegdi látta, hogy a nagyszombati katedrális szószéke nem elég a protestantizmus terjedésének ellensúlyozására, ő is az ellenfél fegyveréhez nyúlt: könyvre könyvvel felelt. A prédikációkat kinyomatta, hogy pap-társai, a kik maguk nem voltak képesek tudományos készülés nélkül a protestantizmus tanaival megküzdeni, az ő prédikációiból vegyék a villámokat, melyekkel az újítók ellen dörögjenek.

A tulajdonképeni hitvitázó irodalom tehát Telegdi Postilláinak megjelenésével kezdődik. Hiszen addig Bornemissza nem támad, legalább kiadott három kötetében alig van ennek nyoma. 1574-ben az alsó-lendvai prédikátor, a jó öreg Kulcsár György a tőle kiadott Postillában még nem is gondol arra, hogy munkájával támadja a katolikus tanokat és csak azért bocsátja ki könyvét, hogy a kik deák könyveket nem szerezhettek, vagy a deák írást nem tudják, a vasárnapokra és főünnepekre ren-

delt evangéliumok magyarázatát prédikáció formában magyar nyelven olvashassák és hogy az együgyű protestáns lelkipásztoroknak eszközt adjon kezükbe, mint kelljen a szegény paraszt nép között az Isten igéjének hirdetésében eljárniok. Sőt expressis verbis kimondja, hogy «senkit nem káromlottam, heyságos és haszontalan kérdésekben sem mulattam időmet, sem pedig valakinek botránkozásra okot nem adtam, hanem csak az igazságot mondtam meg és csak az egy istennek dicsőségét akartam oltalmazni».

A protestantizmus tehát 1574-ben még nem küzd, hanem csak buzgósággal terjeszti tanait. Nem bántja a katolikusokat, csak híveket szerez az élő szó és a kiadott könyvek segélyével.

A támadást Telegdi kezdi, a ki azért támad, mert védekezik. Védelem közben szüksége van az ellenfél letiprására, mert másképp nem győzhet. És Bornemissza is csak ettől az időtől kezdve lesz védő és támadó és nem csak czáfolásra, hanem Telegdi állításainak megsemmisítésére is törekszik.

Az összeütközés tehát itt kezdődik. Telegdi a kihívó, Bornemissza csak folytatója a küzdelemnek. Sőt Bornemissza külön harczot provokál a Fejtegetésben.

Ettől kezdve a küzdelem bemegy a templomokba: a katolikusba és protestánsba, és a nyomtatott betű segélyével mind a két küzdő magára vonja a figyelmet s a nemzet megoszlik Telegdi és Bornemissza hiveire.

Mind a kettő megragadja a legkisebb alkalmat is, hogy a másik felekezet álláspontját gyöngítse, hogy annak valósi felfogását mint helytelent tüntesse föl.

Míg Bornemissza valóságos hitvitázó fejtegetéseket akar adni, melyekben a protestáns vallás tisztasága van feltüntetve a szerinte megromlott katholicizmus szem-

ben, addig Telegdi nem csak a protestantizmus ellen küzd, hanem a prédikációkban a jámbor egyházi embereknek az evangelium azon magyarázatát akarja nyújtani, a melyet ő írt.

Telegdi prédikációi egy erős, elszánt küzdelem célzatával jelennek meg: neki elégtételt kell venni a múlt sérelmeiért, útját kell állani a hódítás diadalainak s egy-szersmind meg kell semmisíteni az ellenfelet.

Mind a két küzdő erős és hatalmas. Vitájuk, küzdelmük nagy készültség mellett megy végbe.

Bornemissza sokat tanult ember, ismeri a szent írás minden részét, olvasta a szentatyákat s a conciliumok végzéseit, s ezek mellett a protestantizmus minden elő-harczosának felfogásával tisztában van, talán csak saját magával nincs még tisztában, mert nem tudja, igazán kinek értelméhez csatlakozzék. Erősen protestans, buzgó és kiméletlen reformator, a ki gyűlöli a katolikusokat és türelmetlenségében kiméletlen az extravagantiáig.

Telegdi szintén sok oldalú, nagy tudományú férfiú, oda-adó szeretettel és buzgósággal csüng vallásán, melynek igazságaitól át van hatva. Kitünő theologus, a ki minden vágásra erősebben üt vissza, a nélkül, hogy eselhez folyamodnék. Dialektikája rendkívül éles, látása biztos, fölfogása könnyű, s minden erőssége mellett is nagyon szelíd. Inkább gúnyolódó, csipkedő, mint bántó. Ő is támad, de hangja nyugodt. Vádjai, melyeket a protestantizmus ellen fölhoz, mély meggyőződésből fakadnak. A mit mond, az védelem ugyan, de egy-egy fájó sóhaj sem hiányzik belőle. Erős meggyőződése, hogy minden bajnak, a mi a világot és a magyar hazát érte, a protestantizmus az oka s a prédikátorok az előidézői.

Erre felel Bornemissza a Fejtegetésben, melyet a pozsonyi gyűlésen 1578-ban szétosztogatott. Csudálatos,

hogy ebből a könyvből egyetlen példány sem maradt fenn! Talán nem csalódom, ha úgy vélem, hogy e példányok összeszedésében és megsemmisítésében a Telegdi, Monoszlói, de főleg Pázmány működését gyanítom, mert, a mint a Feleletből kitetszik, sok olyan dolog volt benne, a miknek elterjesztését, vagy az utókorra való eljutását megakadályozni jónak látta az előrelátó gondoskodás.

Telegdi Felelete tehát első igazi terméke a hitvitázó irodalomnak, a melynek kezdetét nem Pázmány fellépése óta, hanem ettől kezdve kell számítanunk.

Bornemissza Péter Telegdi ellen írott «Fejtegetés»-ében a postillának Septuagesima vasárnapi prédikációját támadja meg, küzdvén Telegdinek a jócselekedetekre vonatkozó fejtegetése ellen. Az egészről pedig azt mondja, hogy abban csak az a jó, a mit Telegdi az evangélikus prédikátorok írásaiból szedegetett.

Telegdi Bornemissza szitkait három csoportra osztja: 1. a melyek az ő személyére, 2. a mik az egész kath. papságra, 3. a mik Telegdi tanítására vonatkoznak.

Mivel a Felelet alapján Telegdi és Bornemissza küzdelmét *Telegdi és Bornemissza* című nagyobb tanulmányomban bőven feldolgoztam, legyen szabad az érdeklődő olvasó figyelmét erre is fölhivnom.

Budapesten, 1898 febr. 14.

Dr. Rupp Kornél.

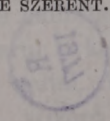
TELEGDI MIKLÓSNAC

PEECHI PISPÖKNEC FELELETE BORNEMISZA PETERNEC
FEITEGETÉS NEUŰ KÖNYUÉRE.

A MELYBE FŐKEPPEN AZ IO CHELEKEDETEKNEC IUTALMÁRUL
VALO IGAZ KERESZTYÉNI TUDOMÁNT OLTALMAZZA. JÓLLEHET
EGYEBRE IS MINDENRE VÁLASZT TESZEN, VALAMIBEN PETER
AZ Ű VALLÁSÁT ELLENZI.

ECCLESIASTICI 16:

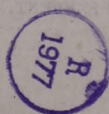
AZ IRGALMASSAG HELT SZEREZ, KINEC KINEC MIND AZ Ű CHELEKE-
DETINEC ERDEME SZERENT.

NYOMTATTATOT NAGYSZOMBATBA

MDLXXX. esztendőben.

DATE: _____

TELEGDI MIKLOS

peechi pispók, az alazatosfágnak lelket kéri Isten-
től Bornemíza Peter nec, hogy fellyeb ne erchen
maga felől annál à mint illic.

Ez el mult ezer öt szaz hetvennyolcz esztendőbeli Bornemísza Péter köny-
uerül. gyűleskor, akadot vala kezembe egy könyved, mel-
lyet én ellenem és az én postillam ellen, chac akkor
irtal volt, es Pofomba az vraknac es nemefsek nec
hazanként mutogattal, es olztogattal. Kit midőn
meg olvastam volna, rakua talalám ondoc szitkok- Szitokcal
rakua a Bor-
nemísza
irása. cal, ragalmazasokkal, es chufolafokkal. Szörnyen szí-
dogacz, atkofs, es ragalmaz én magamat, chufolod
es meueted az én irafomat.

Azt irod hogy mig hirrel hallottad, hogy az én
fzokot praedicatioimat magyarul ki kezdettem volna
nyomtatni, más remenségbe voltal. Vélted azt hog Bornemísza
itélete az en
postillamrul. ha néhol el teuelyednémis, vízfzont valami szép
iduófséges dolgokra is tanetanéc. De kilőmben efet
annal à mint remelletted. Mert noha vg vagy on
hog űtőm vetem az igazatis, es mikor az ígék et fei-
egyetem, à ti atyatoc fiainac az Evangelikusoknak
irafokból, alkalmas ertelmet fzedeg etec, de azt is
mintha bottal ver nec ki belőlem: Es hamar el futa-
modom arrul, à mi à szegen egigyű hiueke epe-

tené à Chriftnac igaz efmeretibe, es az io marha
mellet, mint az alnoc chaplár, es à hamis kalmár
hitvan borát, es marhaiat elő hozza, azonképpen
enis à rutot à szépnek közibe ölgyetem, es à leuet
nagy fen adom az hufa nélkül.

2. Cor. 4.

Tovabba aztis befzélled hog' szent Pálnac imez
mondáfat. Meg nem hamiffetyuc, az Iftennek igeiet,
hanem az igafságnac ki jelenteseuel aianlyuc ma-
gunkat minden embereknec lelki efmeretinel, az
Iften előtt hamiffan hoztam elő, es meltatlan nyom-
tattam á poftillanac első leuelére: Es hog' ez ilyen
szép czeger alatt, bűdös es nyulo bort aruloc.

Mind ezec kedig, chac kezdeti à keferűségéknec,
es chac elől iaro leueledbe, (mellyet à Chriftnac Jefus-
ban való szenteknec, es hiu atyafiaknac irtal, es
könyuednec eleibe töttel) talaltatnac. De midőn to-
uáb még à dologba, es az én ellenem valo harfelo-
dáshoz valoba hozza kezdesz, iszonúsag, oluafni,
minemű ektelen szidalmakcal illec: Neha Judasnac,
neha őrdöngőfnec, neha orunak, porofzlónac, dilkof-
nac, hazugnac, Chriftnac ellenfegéne, bolondnac,
fzemfenyuefztőnec, baiqlónac, baluanyozónac, chuf-
nac, Czigánnac, az igaz éghaz haborgatoiánac, roká-
nac, alnoknac, kofzos erdeműnek, Chriftnac chufoló-
nak, karomlónac, felfzetőnek, es foc egyeb efféle vta-
latos nevekcel neuezuen engemet. Rőuid beszéddel,
valami gonofz eszedbe iuthatot, abban semmit el
nem hattal, hanem mindent reiám szórtal, es feiem-
hez vertel.

Bornemissza
nem mertek-
letes erköl-
chű es nem
cfendefz el-
meiű.

Igazat mondoc benne, hog' noha tudomanyodat,
es vallafodat soha nem igazlottam, mind az által,
mig ezt à te szép könuedet nem oluastam vala,
mertekletesb erkölchű, es chendeszb elmeiű ember-

nec, aletottalac tegedet: de most vezzem elzembe, hogy tauol vagyon te tñled, mind az mértékletes erkölch, mind à chendefz élme. Es hog' szent Daudid- Psalm. 13. nac mondásaként, olyan à torkod, mint à fel nyit- tatott búdös koporfo, nyelueddel nem iol élfz, aspis kigyónac mérge vagon aiakidban, rakua à te szád atokcal es mérges befzéddele.

Igen mented vñan magadat, erőffen eskűszől es Maganac hamis men- tése. szabadol, hog' sem harag, sem bofzuság, sem iregség nem indettot, hanem à praedicatorságnac tisztí ke- fzeretet tegedet reia, hog' olyan rutol bantal én ve- lem, es azt hanyod hog' Isten akart te altalad enge- met meg szóllettani: de azonközbe égnehañ helyen kimutattya magat irafodban à te felindulafodnac Irafra ualo indulasánac igaz oka. más igaz oka. Midñn azon panaszolkodol, hogy foc elztendőtñ fogua reiad törtem, foc fő pñspököket es à feiedelmetis töbfször szazszernel ellened fel inde- tottam. Hogy à kie itt Nagyszombatban à religio dolgában valami vietaft kezdettenec vala, azoknac ellenec vyaskottam.

Ertem (baratom) mi failallya à te gyomrodat, Mit bán en bennem Bor- nemílsza. Ez: 13. 2. Cor. 10. Az maria beledet, hogy köfalul vetem magamat te ellened az Iraelnec házáert. Hogy az en vitezfegem- nec lelki fegyuerit, mellyec az Isten hatalmaual erő- fzek, à nagy erőlségec ellen ki vonfzom, az emberi okoskodafokat, es minden fel tamadaft, mely az Isten esmereti ellen fel tamad, rontom. Hogy nem futa- mom el à farkafoc elñt, hanem Istenec segétsegéuel szembe alloc veletec, nem hadlac titeket szabadon dihösködnñtñc az Istennek aklaba, es ebben è va- rasban à Christusnac iuhait ragadoznotoc, testoua hannotoc, ölnñtñc, es keduetec szerent veztenetec. Ez oka hogy engemet szidalmazf, atkofz, es minden

rutalmas befzeddel illecz. Banod hiszem, hog' sem à te tarfaidnac nem engettetic olyan nyiluan es szabadon hintenetic szombatban à konkolyt, à mint ti keuannátoc.

Honnét te-
czie meg
hogy nem io
uégre irt el-
lenem.

Mert ha tífztan chac azért tamadtal volna reiam, miuel hogy az én tanetáom kilömböznè à te velekedesedtül, es à te itiletèd szerent à Chrifthus tífztelsegénec ellene volna, lokcal kilömben chelekedtel volna en velem : es ha fzfinten fzfollétaft auagy feddeft erdemlettem volna, nem mindgyaraft vgy fzfizdogattal volna, mint ellenfegeket fzfoktac fzfizogatni à beketelen emberec, hanem azt miuelted volna à

2. Thefs. 2.
Keresztyeni
meg feddés-
nec modgya.

mire fzfent Pal taneta à Tefsalonicabelieket monduan. Ha valaki nem enged à mi befzedünkneç, ielenchetec meg azt leueletekneç általa, es femmi kőzötöc ne legyen aual, hogy meg pirullyon : de maga vgy ne tarchatoc mint ellenféget, hanem inchétec mint atyafiat. Megint à Galatabelieket imigyen iruán nekiek. Atyamfiai még ha foglalatos leend is valamely ember valami vetekbe, ti kic lelkiek vattoc, oktafsatoc az olyan embert fzeledfegneç lelkéuel, meg gondoluan tennen magadat, hogy te is kefertetben ne efsel.

Gal. 6.

Szent Pálnac
tanetáfa.

Hallod hiszem, hogy fzfent Pál, ki teneked minduntalan aiakid kőzöt es pennadon forog, (adnaia Iften hogy bator fzfizuedbenis forgana, mert vgy fzfebben tudnal velem fzfollani) azt à ki nem enged az Apoftoli befzfédneç es tanetafnac (à mint felölem befzfelled, hogy en sem éngednéç) nem akaria hogy vgy tarchac az hiuec, mint ellenféget, hanem hogy inchec mint atyafiat. Es hogy à vetkes embert à lelkiec fzeledfegneç lelkéuel oktafsac, sőt mafut à tefstneç chelekedeti kőzze fzfamlallya à haragtartáft, versengéft, iregységet, es patuarkodáft: A fzfizkozodo embert

Gal. 5.
A fzfizkozó
ember nem
erdemli az
hiveknek tar-
falagat.

peniglen oly igen vtállya, hogy chac egyűt sem 1. Cor. 5.
 akaria hogy egyenec velle az hiuec. Aztis befzelli 2. Tim. 2.
 egyűt, hogy az vr szolgálaiac nem kel vyaskodónak
 lenni, hanem engedelmefnec mindenekhez, kitud-
 gyon tanetani, bekefeggel el тұruen à gonoszokat.
 Ki fzelédféggel tanécha azokat, à kic ellenkednec az
 igafsággal. Az Ephesusbelieket kedig erőfsen keri, Eph. 4.
 hogy minden mérges befzed, minden geriedés, harag,
 kialtas, es atkozódas, ki vettefzéc közzűlőc.

Annakokaert ha à fzent páltul praedicaltatot Bornemissza
 tudomannak hirdetőie, ha az vr szolgálai, ha nem kilömben bá-
 tefti, főt inkab lelki ember vagy, mit haragfzol? nic én uelem
 mit verfengefz? mit fzitkozodol? mit vyaskodol? hogyfem
 milyen rutéto befzedekkel? Ha à mint mondod az mint az
 Iften fzollét engemet te általad, miért nem intesz, Apostoli ta-
 miért nem tanetafz, miért nem feddesz kerefztyeni netafnac
 fzeledfeggel. modgya ke-
 uannya.

De még ezis keuésnec teczic teneked, mert azt Szép maga
 irod, hogy ha meg nem mertekletted volna magadat, merteklése.
 kemenyben kellett volna fzollanod à fzent Profétak-
 nac es Apostoloknak példáiát kőuetuén, kic rut gya-
 lazatos neukcel neueztec à Chrtfusunac ellenségít.
 Es hogy vgy legyen irafra igazétafz monduán. Ol-
 uasd meg 56. I. Pet: 2. Phil: 3. Holot azon kérec Bornemissza
 minden iambor keresztyen oluafot, hogy nem én mely igazán
 erettem, hanem az igafsaghoz valo fzerелеmből, hozza elő à
 vegye iől efzébe, mely igazan fzoktad te à fzent szent írásnac
 írásnac helyeit citalni es előhozni, ki engemet aual helyeit.
 pirongacz, hogy à fzent Pálnac mondáfat hamífsan
 hoztam volna elő.

Az elfő hely, mellyet elő hofz, azt irod hogy 56. Nem tudgya
 refzében vagyon. De nem tudod meg mutatni ki- helyet adni
 choda irafánac. En hízfem Bochatiusfnal akartad annac a mit
 mond.

mondani de natura deorum. Auagy Ouidiusnal de arte amandi. Mert à mint az őrdőgy kefertő praedicationidból meg teczic, ezeket gyakorta es szorgalmatossággal szoktad olvasni. A masodikat I. Pet: 2. iegyzed hog meg kel kerefni. Aztis olvastad onnat, mert én ott nem találom. De azt meg találom hog à keresztyennec nem kel sem irigynec, sem ragalmazonac lenny. Az harmadikat Phil: 3. ielented lenni. Am bátor ott légyen ha vagyon, maga bizony nem hogy rutabbakcal es galazatosbakcal, de olyan rut es gyalazatos neuekcel sem neuezi szent Pál az aránt à mi vrunc elleségít, à mint te neuesz engemet, noha még reiam nem raktad, foha sem rakhatod hogy Istennec ellensége volnéc. Es minden, valaki figyelmetelsen meg oluafsa, à minemű valaszt ingyen maid teneked tefzec à te irafodra, megelmeri hogy nem az vagyoc.

Azt fogta sz.
Peterre à mi
nálla ninchen

Az egyházi
feiedelmeket
gyalázza.

Imezen vagyon leg nagyob chodam, hogy en reiam haraguttal meg, en ellenem es az én Postillam ellen vöttel bait, es nem elegfzel aual hogy engemet gyalasz, es tellyesseggel földhöz versz, hanem egyebeketis mindeneket, valakic en velem egy ertelemben vannac rutetasz. Az egyházi feiedelmeket kiualtkeppen, kiket ha még gonoszoc volnanac is, tisztelned es bőchülnöd kellene az Istennek rendeleseért, kitűl vagyon minden hatalmafság.

1. Pet. 2.
Rom. 13.

Bornemissza
tisztelete.

Igy emlekezel meg à tennen beszededről, holot egygűt azt mondod, hogy mind engemet f-mind à papi feiedelmeket mindenkoron tiszteltel személyünkbe. Kellő tisztelet, ez egesz világ előtt reianc kialtani minden fertelmes ondokfagot, ollyatis à kit foha hozzanc nem lattal es ertettel. Igy iut eszedbe azis, à mire egyebeket intesz az őrdőgi kefertetek-

rül valo praedicatiókban monduan. Hát ne neues te Fol. 911.
fenkit, hanem vide manticam à tergo.

Ha szitokkal kellene egymás ellen tufakodnunc, ^{Nem fzi dom en ütet.} bator az elõt nem tudtunc volnais, immar eleget tanulhatnãnc à te kõnyuedbõl szitkozódni, es viſza mérhetnõiõc neked à te foc atkaidat. Találnãnc talám mies valamit te benned, szantalant peniglen à te partodon valo nemely vrainban, kirül volna mit mondanunc. De tauol legyen az mi túlunc.

Vgy teczie mintha tartottál tülem, hogy erdemed ^{Tartot tülem, hogy viſzadom a szitkot.} szerezte fogoc teneked valaszt tenni, es azért intefz, hogy meg emlekezzem az vr Jefusrul, kit mikor à ^{Joa. 18.} Papi tanáchnac elõtte arczul chapánac monda. Ha gonosz szoltam bizonéhc meg hogy gonofz legyen, ha kedig iõt szoltam, miért vtez engemet? Meg fogadom szodat, es noha te elfeledkeztel volt arrul à mire engemet emlekeztec, midõn nem egyfzer hanem szantalanszer verſz arczul à te nyelueddel auagy pennaddal, es mondod ugyan hogy gonofzt szoltam auagy irtam à Postillaba, de meg nem bizonyetod. Mind az által en tegedet nem verlec sem rutollac, hanem meg bizonyetom, hogy kilõmben vagyon az à dolog, à melyrül en ellenem irfz, annal, à mint irod.

Szidgy te minket à mint szinte akarod, gondoly ^{Bornemissza-nac ſzokása a ſzitkozodás.} többet még annal hozzãnc, à mit az elõt gondoltál volt, mondgy mindent nem chac olyat à kit tudez, hanem (ſzokafod ſzerent) olyatis, à mit sem te nem tudhacz felõllunc, sem à mi lelki efmeretunc nem vadol mi bennunc, de engemet reia nem véfz vgyan, akar mit ingerlyis, hogy azon mertekkel mér-
iee neked viſza à mellyel te mérſz minekunc. Sõt

oly fzeledséggel akaroc meg felelnem, à mint igaz kerefztyen, es alazatos éghazi emberhez illic.

Tridentomi
Conciliom el-
len ualo rá-
galmazása.

Bele akadcz éggyűt à Tridentomi Conciliom-
banis, es annac vegezéfit alnac decretomoknac, es
Aegyptomi főtetsegnec neuezed, maga, én azt hiszem,
hóg soha szemeddel sem lattad, nem hóg oluastad
volna. Mertha valamikor chac kezede vetted volnais,
tudnad hóg nem 1566. esztendőbe, à mint irod,
hanem 1563. Karachon hauanac negyedic napian
vegefztetet el à Conciliom. Ig szoktal te vakmerő ité-
letet tenni arrulis, à mit ingyen sem tudcz mi légen.

Vakmerő ite-
lete.

Kemniciust
miért dicheri

Kemnicius Martont igen diczéréd erette hóg à
Conciliom vegezefi ellen irt. De maga abban à mi-
rűl te közötted es en közöttem à vetekedes vagyon,
tauol iarsz vallasatul, miképpen à hol helye leszen
nyiluan meg mutatom. Kiből meg teczie, hogy chac
az Romai egyhazzal való ellenkedéft kedueled ű
benne. Es hóg nem az igaffagot kerefed azokuac ira-
fokban à kiknec könyuőköt oluasod, hanem chac
azt, hóg tudgy valamit irni, es szollani mi ellenűne,
es módot talaly benne miképpen minket szido-
gathass.

Mit keres
egyebeknec
könyuőkbe.

Irt vg vagyon Kemnicius à Conciliom ellen, de
valafza vagyon nem chac Andradiustul, hanem
Lindanuftulis, es több égnehany tudos iambor fő
emberektűl. Kiknec irasokat à ki oluaffa, tegyen ite-
letet felőle, ha méltan hanyod azt, hogy győződel-
met vőt volna à te Martonod, es meg nyerte volna à
palyat az Romai atyác ellen.

De hogy soc szóual ne tarchalac tegedet, veget
vetec à te szitkozodafidrul valo panaszolkodafnac
arra háguan à bozzu allaft, à ki igazan itel, közelben
iaruloc à dologhoz, à mely előtttem vagyon.

1. Pet. 2.

Sommaia ez à te kõnyuednec à mint à Titulus Peter kõny-
uenec som-
maia. mutattya, hogy meg akarod ielenteni, mint teczie teneked az én postillam. Es iollehet mind az egész postillat (velem egyetembe) szidalmazod es gyalazod, de kiualtképpen à Septuagesima Vasarnapi praedicationat valasztottad ki à többi között, hog abban mutasd meg, mit kellyen minden keresztyen ember-nec az én kõnyuem felől tartani. Főképpen kedig Fő igyeke-
zete. azon igyekezel, hogy à io chelekedeteknec erdeme felől valo tudománt, melyrül abban à praedicationban emlekezet vagyon, tellyefséggel fel fordechad, es őrdőgi tudomannac bizonyéhad lenni.

De ehez egyeb dolgokatis ölgyetesz, es hol imide, Sokat ölgyet
egybe. f-hol amoda, (à houa keuanságid vonfznac) ki teruen ez elődbe vót vtrul, ég olyan szabasu loc feléből égbe szedegetet, es egybe zauart kõnuet keshé-tesz, mint az Simulus Moretoma Virgiliusnál, es mint amaz loc allatoknac tagiaiból égbe ragattatot kép, melyrül Horatius ir, de arte poetica.

Ezekre en imigyen felelec meg teneked. Leg elő- Mint felelec
meg Borne-
missza Peter-
nec. ször, hog postillámat ragalmazod, es azt irod hog annal több io semmi benne nincsen, à mit à te Euangelicus atyadfiainac irafokból szedegettem az ige-knec feitegetesére, aual ég mákszemnit sem gondoloc. Mert te vgyan nem teheciz igaz iteletet az en Nem tehet
igaz itéletet
Peter az en
kõnyuemrül. irafom felől, miuel hogy az iregség, es gyűlölség an-néra meg vaketot tegedet, hog ingyen chac azt sem erted mi legyen à mit én iroc (miképpen égnehañ helyen maid meg teczie à te kõnuedből) nem hogy meg itilhetnéd ioé az, auag semmire kellő.

Nemis keuanom bator meg hidgyed, hog diche- Nem keua-
nom tüle à
dicheretet. ried az en kõnuemet. Sőt iob neuen vezem tüled hog alázkod. Oka ez, mert ha teneked teczenéc, azok-

nac tudom nem teczhetnéie, à kic igaz iteletet tehetnec, es szoktanac tenni, az írónac íráfoc felől. Elég ennekem hogy à kiknec irtam, es à kikért munkalottam, keduelic az en munkámat.

Euangelikusnec íráskat mi uegre olvasom.

Amazokat kedig kiket te Euangelicusocnak neufsz, mi végre szoktam legyec neha kezembe venem, à postilla első refzēnec, előtte iaro befzedembe elegge meg ielentettem mostan azért nem szükség többet arrul szóllanom. De ebben vgyan semmit ne ketelkedgyel, hog nyiluán soha az Euangeliomnac igaz ertelmēnec meg talalásáért affeleknecc egyiket sem oluafom. Mert arra valokat iobbakat talaloc, mind regieket f-mind mostaniakat à mieinc közöt.

Bornemisszanac háromféle szitkai.

Touabba, à mi à te szantalan foc szitkaidat illeti, azokat három felé valasztom: mert neha ennen magamat, neha à tellyes éghazi rendet f-neha

En magam felül választétel.

az en tanetáfomat szidogatod. Az en szemelyem ellen valo szidalmokra chacez è valasz. Hog kerem az Istent, bochaffa meg teneked, mert nem tudod szegen mit

Az egyhazi rend képében ualo felelet. Rom. 14.

miufsz. A közönséges éghazi feiedelmeknec es szemelyeknec képekben, meg felel teneked szent Pál, monduán. Ki vag te, ki meg itéled à más szolgaiat?

Rom. 2.

Az ű vranac áll auagy esic. Sőt még áll, mert hatalmas az Isten azt tenni hog állyon. Aual hogy mást itelfz, te magadat karhoztatod, mert vgan azonokat chelekeded, mellyeket itelfz

Azt mondod à többi közöt, hog sohol anni parázna, tragar szó befzed, ektelen ondoc szitoc nincsen, mint nemely pisfőkőc, es Captalanság közt. Itellye az Isten, es itellyec azok meg, à kic à te örđögi kesfertetről irot kõnuedet oluaffác, hallottanaké

Bornemisszanac ondoc befzedi.

valaha vag à Pisfőkőkötül, vag à Captalanokban, vagy akar holot az egesz vilagon, anni es olyan

szörnyüség, es ondokságos rutfágokat, mint à kiket te ott égbe gyűitöttel, nag gyönyörűséggel előszamlaltál es szemérem nekül, ingyen nem valami kerülő befzéddel, hanem tulaidon neuken, foc szűzeknec, artatlan gyermekeknek ifiaknac, es egyeb rendbeli tisztelséges iambor szemelyeknek botran-kozafokra mosolyogua ki feitegettel.

No ennec is beket hagyoc, mert vg esmerem termefzetedet, hog vgyan nem tehecz égebet benne, Termézfete. hanem mondanod kel valamit mi ellenűnc, vag tudcz ollyat mondani à mi bizony volna, vag nem. Jaryel azert io atyamfia dolgodba, es mint Semei Daidot, szidgad az Iftennec szolgait, leszen még oly 2. Reg. 16. idő, hog meg tekenti az vr a mi gyalazatunkat, es iot ad nekűnc à te mostani szitkaidért.

De à hol tanetafomat karhozthatod, azt el nem Tudomá-nyom ellen a halgathatom, mert à szent Peternek intése szerent, mit mond mindenkoron kefnec kel lennem megfelelni, à ki arra deréc nulaszt tefzec okát kerdi à remenségnek mely en bennem vagon. 1. Pet. 3. Es tudom hog köteles vagyoc nem chac azokat inteni az iduőlséges tanetáfnac altala, à kic engemet örömeft halgatnac, hanem azokcalis szembe allani à kic ellent tartnac, es affeléknek be dugni szaio-
kat. Annac okaert meg mutatom es meg bizonyetom Sommaia en- nek az en könyuemnec. Iftennec fegetfegéuel, hogy iol, es igaz ertelemre magyaraztam én, à Septuagesima valarnapi Euan-geliomot, es hogy te oc nekül f-meltatlanul szidal-mazod az en magyarazáfo-mat.

Touabba meg adom ertened, hogy à kerefztyeni tudomannac à minemű egyeb refzeibenis teuelgőnec mondafz engemet, nem en vagyoc, hanem te vagy teuelygő.

Azon kérec peniglen es arra intec minden ke- Intés, mint

kel olvasni e refztyént, valaki az en irasomat oluafsa, hogy figyel-
 könyuet. metes oluafóia legyen annac à mit iroc: es midõn
 ideie lefzen, tegyen igaz lelki esmeret fzerent valo
 iteletet az en feleletemrül.

Azokrul, a kik igazat keresse mi nallunc. Es à hol azt talállya oda
 nem iol ol- haiollyon. Nemis oc nekül miuelem ezt, mert fokban
 válsác a mi talaltatnac é mostani idõben, kie valamely kõnyu-
 írásunkat. nec az eleit meg tekentuën, mihelyen azt lattyac
 raita, hogy valakitül mi felenktül iratot, ottan tõr-
 uént tesznec reia, es karhoztatyác, kibõl imes kõuet-
 kezic, hogy efféle idõ nap elõt tetetet itelettel iarul-
 uán oszton oluafafához, soha oly iót, es oly Isten
 fzerent valo dolgot benne nē találhatnac, mely ű
 nekic tetheffec. Mert az iteletnec igyenefséget regen
 meg horgafetotta űbenne, à mi ellenũnc valo gyű-
 lõlség.

A ki kezébe veszi, oluaffa meg elõfzer, es à mit
 Vegye iol en felelec teneked, vesse melleie à te ellenzefednec.
 eszebe ezt az Figyelmezzen reia, mellyikũnc míuel bizonyét, mint,
 olvaso. es mely hiuën hozza elõ à szent irafnac helyeit,
 mint magyarazza, es honnét vélzi az ű magyara-
 zattyat. Annac fõlõtte, à hol vg teczenéc, hog az az
 Isten igeienec eggyic helye ellenkednéc à mafikcal,
 mint engelzteli es bekelteti azokat egybe. Es vg te-
 gyen ofzton tõruënt mi kõsztũnc. Ezeket à ki meg
 miueli, remellem hog annac nem fog vifsza teczeni
 az en irafom.

A Septvagesima vasarnapi Euangelivm.

*Míuel hogy à Septuagesima Vasarnapi Euan-
 geliomrul uagyon fõkeppen mi kõsztũnc à tusakodas,*

igerül igere ide irom azt, hogy az oluafoknac szemec előt legyen, es lasác mellyikunc talallya közelb es iobban à fel tetetet czelt.

Az Euangeliomot szent Mate irta meg XX. részében.

Az időben, monda Jésus az ű tanetuanyinac illyen pelda beszédet. Hasonlatos mennyeknec országa az cheledes emberhez, mely ki mene ió reguel munkafokat fogadni az ű szőleiebe. Mikoron peniglen meg szegődőt uolna az ű munkasiual egy napi penzbe, el küldé űket az ű szőleiebe. Es ki menuen három ora taian, lata egyebeketis aluán heuolkodua azpiaczon, es monda nekic. Mennyetec el ti es az en szőlőmbé es à mi melto leszen meg adom tinektec. Azoc peniglē el mēnec. Megint ki mene hat, és kilencz ora taián, es azonkeppen chelekedec. Tizen egy orataiánis ki mene es lata nemellyeket aluan, es monda nekic. Mit allatoc itt napotnapestig hiuolkoduan? mondánac neki. Mert senki minket meg nem fogadot. Monda nekic: Menyetec el ti es az en szőlőmbé. Mikoron peniglen estue lőt uolna, monda a szőlőnec ura az ű Vinczellerenec: Hid elő az munkafokat, es ad meg nekic az ű bereket, el kezduen az legutolsoktul az legelsőkg. Mikoron azért elő iőttenec uolna, à kic tizenegy ora taian mentenec uala à szőlőbe, vővenec egy egy penzt. Elő iőuen annak utanna az elsőkis, alettyac uala, hogy űc többet veendőc uolnánac, de maga űkis chac egy egy penzt ueuenec. Es el ueuen morgodnac uala az cheledes ember ellen monduán: Ez Utolsoc chac eyy oraig miueltēnec, mégis egyeulőkce tetteđ űket hozzánc, kic wifeltűc az egész napnac terhet, es heuet. De amaz felelven eyynec kőzzűlőc monda. Baratom nem teszec teneked hamissat: nemde egy penzbe szegőttele

meg en uelem? Ved fel azt à mi tied, es mennyel, mert annit akaroc az utoljonakis adni mint teneked. Auagy nem szabade nekem azt miuelnem à mit akaroc? Auagy talam az te szemed álnoc, mert en io uagyoc? Ezenkeppen lesz nec az utolsoc elfőc es az elfőc utolsoc: mert fokac az hiuatalosoc, de keuesec az valásztottac.

A Septuagesimanac neuzeztirúl.

Bornemisza
Petrnec tel-
lyes igyeko-
zeti.

Tellyes igyekezeted az teneked, à mint a te könyuednec chac eleies meg mutattya, hog az én postilamat velem egyetembe mindenekkel meg vtaltasd, monduán hog chac az egy Septuagesima Vafarnapi Euangeliombolis meg teczie, mely nagy fűrű homalylal akartam volna be vonni fzemeket az oluafók-nac. Nem kellemetes nálad à mint en magyarázom azt az Euangeliomot. Egebütis loc helyen nem fze- reted az en vallasomat. Teuelygef nec neuzezed azt, à mit en igalságnac hiuoc.

Hét időről
ualo emleke-
zet.

Leg először peniglen, miuel hog à praedicatió- nac kezdetiben az égigyűekért, rőuideden okát ad- tam miért hijuc Septuagesimánac, az az hetuenedik- nec, (es nem hetuennec à mint te irod) azt à Vafar- napot, mely à Vizkerefzt nap vtan valo vafarnapokat kőueti: A hol azt irtam, hogy attul fogua à het egy- mas vtan kőuetkező vafarnapokon, ez vilagnac hét ideierül emlekezie az anyaszentegyház, hogy meg er- chűc miképpen az atya Isten minden időkb en hitt a az embereket à Chrifthusban valo hitre, es az ű szent igeié nec altala, gyűitőt maganac anyaszentegyhá- zat: f-uoltanakis mindenkoron valakie ez földön à kie esmertéc, es dichertéc az egy őrőc igaz Istent,

noha gyakorta az emberi nemzet igen el merült à baluany imadásban. Bele allasz az en beszedembe, és azt vitatod hogy arrul akaroc szollanom, miért rendeltet az Euangeliom az idôkhöz képest, maga én ingyen emlekezetet sem töttem az Euangeliom-nac rendeltetesérül.

Lásd az olvasót, hogy loc dolgot hamisan fogream Borne-mílsza.

Touabba azt befzelgeted, mintha én azt irtam volna, hog azert hiuattatnec Septuagesimánac az à Vafarnap, miuel hog mint à Sidoc nag ohaitua vártac az hetuenedic esztendôt, kire Isten igerte volt hogy űket meg szabadetanaia à Babilloniabeli fogságból, így mies az nap meg alazuan magunkat, es feketemise köntösbe öltözuen variuc az hetedic vafarnapot à Letaret, es akcor örülnenc. Ez (vg mondasz) ertelme Telegdinec à Septuagesimárul. De ezt sem talalod az en könyuembe. Hanem ott így vagyon írva.

Adámtul fogua mind világ vegezetiglen, szinten olyan az anyaszentegházac állapattya, à minemű A septuagesima neuenec oka.
vult Babilloniában, az hetuen esztendei fogságban az Israel fiainac allapattyc Rabság, fíralom, keferűség. Nehezen vartac à Sidoc az hetuen esztendőnek be teléset, tuduán, hog akcor kellet az ű szabadulások-nac lenni. De bizony chac alég vária az anyaszentegházis az itelet napiat, ertuen hog minden nyomorúságtul valo meg szabaduláfunc akcoron fog lenni. Annac okaert à minemű hasonlatossága vagon az anyaszentegházac ez világ szerent valo nyomorúsaganac az Babilloniabeli hetuen esztendei fogsághoz, azért hiuattatic ez mai vafarnap Septuagesimánac, az az hetuenediknec, noha chac hetedic az utolfohoz, az az, à Letare vafarnaphoz.

Vg teczie nem en szóm az, hog hetedic vafarnapot varnanc, hanem az itelet napiat, mikor elő iű az

idő, melyről Letare vasarnapon közönséges emlékezetet tefzűnc. Mondom az anyafzentégháznac minden nyomorufagitul meg menekedesénec ideie, az itelet napia.

Aztis reanc fogtad, hog' chac hét vasarnapra rendeltűc az iteletnec varáfat. Kit soha mi túllűnc nem hallottal, sem irafunkba nem oluastal. Mert ertyűc hog' mindenkoron vigyazni kel, miuel hog' nem tudgyuc, midőn fog el iűni à mi vrunc, estuee, auag eifelikor, auag tikfzokor, auag reguel. Ha én valamit ollyat mondanec à te irafodba lenni, à mi ott ninch, azt hifzem bizon' hogy valtig igen meg hazuttolnal, es minden veszelt tennel raitam erette. De en tegedet nem hazuttollac, meg elegfzem aual, hogy erchéc az oluafóc, hogy nem hiuen szamlalod elő az en befzédemet, es chac azon iarfz, hogy ha nem meltan, meltatlanis ragalmazhafs engemet, aztis reiam foguan, à mibe hirem ninchén.

Az iteletet
mindenkor
kel uární.
Marc. 13.

Szomoretáfrul.
Mat. 19.

Feddődől azonniss, hog' meg szomorétom az hiueket monduan. Ha be akarfz az őróc életre menni, tarch meg à parancholatokat. Mintha en mondanam azt, nem à Chrifthus. Mintha szomoréto beszéd volna, azokat à kie iduőzűlni akarnac azon igekkel inteni à parancholatoknac meg tartasara: melyekkel

Szomorétani
az embereket
nem gonolz.
Rom. 8.

à mi vrunc intette. Es ha az volnais, mintha az Euangeliomi tőruen' alatt gonofz volna meg szomorétani es banatra indetani az embereket. Holot fzt. Pal, ohait es fohafzkodik, vgan azon bodogságnac keuansága miat mellyet mies ohaitua várunc. Holot az Chorintusbelieket nem chac meg keferéte es szomoretá leuele által, hanem őrűlis raita hogy meg szomoretotta volna űket. Holot Chrifthus az Euangeliomba, boldogoknac mondgya azokat à kie fir-

1. Cor. 5.
1. Cor. 7.

Mat. 5.

nac, es à firas vtan uigaszatalaft iger nekic. Vifzon- Luc. 6.
tag iait kialt azoknac, à kic meuetnec es aual fenye-
geti űket, hogy firmi fognac.

De nem akarod engedni, hogy io legyen törue- Törvényes es
nyes es kótelező, firo es űruendező napokat rendelni. kótelező siro
Maga én találóc à szent írásban, mind kefergo es űruendező
napokrul.
s-mind vigado bizonyos napokat. Ennec okaert, ha Leuit. 23.
mies à Septuagesimánac ideien, valami szomoruságra
fogiuc magunkat, nem írás ellen chelekedűnc, nem
is Judás modra miuellyűc azt, mert nem esűnc ket-
ségbe, hanem remellyűc es váriuc hogy minden
könyhullatált el tőről Isten iőuendőre à mi sze-
meinkrűl. Kit meg mutatunc az Letare vasarnapon
valo űruendezéfűnkelis.

Előb mégy el kezdetet befzededben, es azt mon-
dod, hogy az itelet napiánac varasára rendeltetet A fassangrul
hét vasarnapokatis meg czafoltuc, mert ez hetekben mit mond
Peter.
szabtunc fassangot, es vakmerőkeppen azt vallod,
hogy à mi eleinktűl szarmazot volna à fassang. Me-
ueted aztis hogy à szentegyházba gyaz kőntőst vife-
viselűnc, de mihelt onnét ki iőuűnc, fassangot űzűnc,
lakunc, torkoskodunc.

Kerlec io atyamfia Bőrnemisza Peter, miért köl- A fassangot
tőd azt hogy mi szerzettűc à fassangot, ha tudod, nem mi szer-
zettűc.
hogy még Christufnac szűletése előttis vőlt, es nem
à mi eleinc, hanem à poganoc voltanac kezdői ennec
e rutfagnac? Nem aletlac oly tudatlannac lenni Bachanalia.
tegedet, hogy nem tudnád mi volt regenten à Ba-
chanalia. Annac maradekia è fassangnac ektelen-
sége. Melyet mindenkor karhoztattunc, s-moftanis A fassangot
karhoztattyuc, de mit tehetűnc róla, ha à szó foga- kárhoztat-
tatunc.
datlan kőlsege nem enged à mi intesűnk nec? Ez
vilagi feiedelmec es bírác, kik nec bot vagyon ke-

zekbe elhagyathatnáiac, ha fziuec fzerent igyekezné-
nec raita.

Falsang
modra ualo
eletrül.

Hogy peniglen aual pirongacz minket, hogy mies
falsang modra elünc es dobzódunc, ha azt vgy
miuelnőio, hogy à mit miuelnenc, azt mentenő-
őkis, czafolas volna, mert vgy à fzmorkodaft egy-
felől dichernőio, f-mas felől fzialalmaznoioc. De ha
ki miueli közzülünc, nem dicheriünc, főt tudgyuc es
vallyuc hogy nem iol miueli, es aual meg nem
czafollyuc à mi eleinknec io rendeléset. Mert ha ottan

A czáfolásról à tanétáfnac czafolása volna az, midőn valamely
tanéto ellene iárna életéuel az ű tanetasánac, tahat
szent Pális meg czafolta volna az ű io tanetáfat, vő
Rom. 7. mint ki imeszt iria maga felől. Nem à iot cheleke-
szem à mellyet akaroc, hanem à mely gonofzt nem
akaroc azt chelekedem. Megint: Gyönyörködöm az
Istennec törüenyeben, à belső ember fzerent, de
mas törüént latoc az en tagaimba, mely ellenkedic
az en elmemnec törüenyéuvel, es mely foglyul ád
engemet, à bűnnec törüenyénc, à mely az en
tagaimba vagyon.

Szomorú-
sagra intő
szertartásnac
io uolta.

Sőt chac azertis is volna à mi fzmoruságra
intő szertartáfunc, hog annac altalais intetnénc à
faffangofoc à faffangoláfnac el hagyafara. Nem men-
tem magunkat nemis tagadom, hogy elég gonofság
vagyon közzöttünc, nem chac falsangba, hanem
egyeb időkbenis. De vallyon miuel iobbac à te veled
ég tudomańba valoc? A mi nem io, sem it, sem ot
nem io. De à gonofzert nem méltó à iot meg vtalni.
Tudde mit tegünk? Jer hadgyuc el mind mi f-mind
ti à falsangot, es falsangi eletet, es maradgyon
helyen à Septuagesima.

Böitönkrül
mit ir Peter.

Böytönkbeis bele akacz, es ig irsz felőle. Azon-

keppen tekench meg böitöket. Böite az midön Chukat, potykat, vizat, Tokot keczeget ieles fű szerszamokkal, tisz hufz keppen, ratua fűtue, fő borokkal torkig efznec ifznac? Talam kohnya mester voltal valamely iol lako praelatus vdua-raba, azert tudod illyen igen előszamlalni, mit fzoctunc böit napon főfzni. De még többetis kellett volna mondanod, Keszölczet tormauaal: Chikot kapofzta leuel, habarniczat, rakot, karafzt, kezeget, pifztrangot, lepenhalat, kophalat, kőuihalat, olaios leuet, répat, borfót lenchet es egyebetis mindent à mi efzedbe iuthatot volna. Mert neha effetis fozúnc, mikor, es à hol fzerét tehetyűc.

Azt kerded ha ezé à böit? Nem ez: Hat mi- Michoda a böit.
choda? Meg mondtam à böit elő valarnapi praedicatioban, meg talalod ott ha kel. Holot à többi között imeztis írtam. Io es igaz kerefztyéni böit mikoron az ember Istenért örömeft tartoztattya es fzenuedteti magát testi eleségtől, es egyetembe minden féle dologtól, ki à testet győnörkötteti, hog meg enyhettetséc à test, es à leleknec birtoka alá vetteffec. Meg erched azért hog à io böitöles, nem chac à fölötteb valo, auag meg tiltatot eleségnek el tauoztatásába vagyon, hanem minden győnörűségnek es à bűnnec hatra vetesébe, f-az testnek fanyargatásába.

Azert int minket az anafzentegház, è mai Isteni Anyaszent-egyháznak böiti intéfe.
dicheretbe, hog mikor böitölűnc nem chac etellel, es itallal ellyűnc mertekletesben, hogy sem mint egyebkor, hanem beszédűnkel, alommal, trefáual: El távoztaffunc minden gonofságot, es semmi helt ne adgyunc az alnac ördögnek kegyetlenfegénec. Szűntelen imadkozzunk, kialchunc az vr Istenre, siraffuc

bűneinket, engesztellyűc az ítelő bironac bofzu allo haragiat.

Rézfeges
praedikátor
tarfa Borne-
mílszánac.
Fol. 910.

Nem mi bõitűnc az, à kit te mi bõitűnknek ne-
uesz, hanem az à mi bõitűnc à kirűl ott fzollottam.
Ha mikor akar bõit nap f-akar egyeb napon iol
lakunc, nem bõitõlűnc akcor. Lam à te praedicator
tarfaid közöttis talaltál refzegeft, mellyet az őrðogi
kefertetrűl irot kőnuedbe megis neueztel. Azt mond-
gyame tahát, hogy az à ti bõitõtõc? Nem mondom,
mert nem híszem hogy még azis à kit refzegefne
mondasz, à refzogséget bõitnec neuezze. Hanem ha
ű maga refzegfis, midõn à bõitrűl pradicál, valamit
egyebet neuez bõitnec, nem à refzogséget.

Miferűl papi
õltõzetrűl.

Holot peniglen igen firtacz engemet, hog meg-
mutaffam hol tanetot Chriftus vrunc, vag az aposto-
loc, az ó tõrueny vtán, az vy testamentomban, az
oltaron valo aldozo misére: hol parancholtatot à
papi õltõzet. Erre vgy felelec teneked, à mint Me-
nalcas felele Virgiliusnál Damoetásfnac, az az, Miel
hog chac versfengez, es chac kerdezkezel, enis à te
kerdefedet más kerdeffal verem hátra.

Eccloga 3.
in fine.

Traditiokrul
valo bizon-
ságoc.

Bizonéch meg teis ennekem, hog semmit egye-
bet be nem kel vennűnc, hanem chac azt, à mirűl,
nyiluan valo irot parancholattyát talallyuc à mi
vrunknac uág az apostoloknac. Mert én vg talalom
à szent irasban, à közõnséges Conciliomokban, es
à regi doctoroknál, hogy foc dologra nem irás altal,
hanem élő befzeddel valo tanettáfsal oktatta, es ve-
zerlette az anyaszentegyházat à szent lélec, Mellye-
ket mind az altal, nem vg mint emberektűl, hanem
mint az Istentűl fzarmazot tudomannac egy részet,
vg kel vennűnc es tartanunc. *Jo: 16. Acto: 15.*
16. 2. Tessa: 2, 3. 1. Corint: 11. Concil: Nicae-

num secundum, actione 6. et 7. et 8, Synodus generalis Constantinopo: can: 1. Dionis: Areopag: lib: Ecclesi: Hier: cap: 1. et 7. Cyp: in serm: de ablutione pedum. Tertulia: De corona militis. Epiphan: haeres: 61. con: apostolicos. Haer: 75. contra Aerium, Chrysost: et Theophil: in 2. Tessa: cap: 2. in exhortat: ad Castitatem. Hiero: Dial: aduer: Luciferian: epist: 54. ad Marcellam cont: erro: montani. Euseb: de demonstrat: Euangelica lib: 1. cap: 8. Basil: lib. de spiritu sancto cap: 27. Origen: in cap: 6. epist: ad Rom: August: lib: 2. de gene: ad lit: ca: 23. libro 4. con: Donatum capite 24. Damascenus libro 4. orth. fidei cap: 17. Kirül beuén szollottam az Hufvet vtan valo 4. vafarnapi praedicationban.

Ha a Miferül kellene szollanunc, meg tudnoiok mi azt talalni es mutatni az irasbanis, mikeppen. A misét meg mutathat-tyuk az irás-ban.
 Dionis: Areop: Eccl: Hier: ca: 3. Ep: 8. ad Demophilum. Ignatius Martyr Epist: ad Smirnenses. Iustinus in dialogo cum Tryphone aduersus Iudaeos. Basil: Serm: 2. de Bapt: cap: 2. Tertull: lib: de oratione. August: ep: 23. ad Bonifac: Epis: lib: 20. cont: Faust: Manich: lib: 22 de ciuit: dei cap: 8. in psal: 33. Clemens: ep: 3. de offic: sacerd: et cleric: Irenaeus aduer: Haeres: lib: 4. cap: 32. Fulgentius Ruspen: Episc. lib: 2. ad Monimum cap. 2. et 5. Theodore: Hist: Sanct: patr: cap: 20. Chrysost: Hom: 77. in Joan: Hom: 18. in act: apost: Hom: 49. operis impecti in Matth: Gregor: lib: 4. dialogor: cap: 57. Beda lib: 4. Anglicanae hist: Euseb: Caesarien lib: 1. de demonst: euangel: cap: 10. Marcialis in Epist: ad Burdegaleses cap: 3. Mondom meg talalnoioc, mi-

keppen ezekis a kiket meg neuezéc f-az több szent doctoroc is megtalaltác.

A mise hol
nagyon az
írásban?
1. Cor. 11.

Ha kered hol? *Danielnel cap: 9. 12. pf: 109. Sopho: 3. Malach: 1.* Es à Chriftnac imez mon-
dasában. Ezt miuellyetec az én emlekezetemre.
Ezekben è szent írásnac helyeieben, meg talaltác az
írás magyarazo bölchec à Misénec aldozattyat.

A mise azon
egy aldozat a
Chriftnac.
Hebr. 10.

A mit szent Pálból hofz elő, à semmit nem te-
fzen à mise ellen. Mert mies vallyuc hog à Chrif-
tufnac eggyetlen eg aldozattya által szereztetet meg
à bűnnec bochanattya. Es hogy ninchen más auagy
annal több engesztelő aldozat. Es annac okaert nem
egyeb aldoztatic es nem kilömb aldozat vagyon à
Misében, hanem vgyan azon (idem numero) mely à
kerefztfan aldoztatot, es volt. Kirül balgasd meg
mit ir arany szaiu szent János. Es hogy iobban meg
telséc mit mond, vgyan deakul vetem elő az ű befzé-
det mert talam magyarul nem szinten olyan tulai-

Hom. in Ep.
ad Hebr. 17.
Oblatio ad
recordatio-
nem mortis
Christi.

don igekkel magyarazhatnam meg. *Quid ergo nos.*
Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem,
sed ad recordationem facientes mortis eius. Et una
est haec hostia non multae. Quomodo una est et non
multae? quia semel oblata est, in sancta sanctorum:
Hoc autem sacrificium exemplar est illius, idipsum
semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum,
crastina alium, sed semper eundem ipsum. Proinde
unum est hoc sacrificium, hac ratione: Alioquin quo-
niam in multis locis offertur multi Christi sunt? Ne-
quaquam, sed unus ubique est Christus et hic plenus
existens et illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui
ubique offertur unum corpus est, et non multa corpora:
ita etiam et unum sacrificium. Pontifex autem no-
ster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit: ip-

Semper idem
offerimus.

Unum sacri-
ficium.

*ſam offerimus et nunc, quae tunc oblata quidem conſumi non poteſt. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem ſit eius quod factum eſt. Hoc enim facite, inquit, in meam commemorationem. Non aliud ſacrificium ſicut pontifex, ſed idipſum ſemper facimus, magis autem recordationem ſacrificii operamur. Sed quia ſacrificii huius mentionem feci, uolo pauca ad uos initiatos dicere, plurimi ex hoc ſacrificio ſemel accipiunt in toto anno, alii bis, alii ſae-
pius etc.*

Hoc quod nunc ſit eſt recordatio ſacrificii Chriſti.

Az kedig tiſzta hamis, hogy mi haſonlatofoc volnánk azokhoz, kiknec imelſzt mondgya vrunc ſzent Matenál. Ti ſemmiue tettetec az Iſtennec parancholatit à ti ſzerzeſtekért. Mert mi azt nem miuelyűc. Vgymint kie ſoha à miſzerzeſinkért hatra nem vettyűc az Iſtennec parancholatit, ſem azoc ellen valamit nem ſzerzűnc, ſőt à mi ſzerzéſec mi nalunc vannac, azoc Iſtentűl vannac, ki à vegre adta à ſzentlelket minekűnc, hogy meg tanéchon minde-
nekre minket, azokrais mellyekre à Chriſtus, mig è földön iárt, meg nem tanétot volt. Megis tartyuc mindenkoron vrunknac amaz regulaiat. Ezeket (az Iſtennec parancholatit) ſzűkség meg chelekedni, amazokat, (az élő beſzéd által, iras nélkül valo ren-
deleſeket, à tradiciokat, mellyeket te emberi ſzerzeſeknec hiſz) el nem kel hadni, hatra nem kel vetni.

Nem teſzűc ſemmivé az Iſten parancholatait. Mat. 15.

Egynehanſzer, es nem egy helyen ſzabottal es eskűttel te, hogy az Auguſtana Confefſiot tartod. Ha azt tartanad, nem ſzinten karhoztatnad à miſet, ſem à Papi őltőlzőt nem vetned hatra. Mert az Auguſtána Confefſioba azt beſzélic azoc, az kie irat-
tác, es Carol chaſarnac be adtác, hogy hamifſan fogtac ű reiaioc, hogy à miſét el tőrlenéiec, mert űc

Bornemifſza idegen az Auguſtana Confefſiotul. Az Auguſtana Confefſio nem ſzin-

tén kárhoz-
tattya a Mifét

meg tartýac es nagy tífztelséggel mondgyac, f-nagyob
réfzre vgyan mind azon ceraemoniakcal, à mint az
előt mondatot. Az oltarrul is emlekezetet tefznec.
Az apologia kedig, à mife mondo ruhakrulis szol, es
vallya, hogy meg tartatnac à Confessionistaknal.
Mikeppen lattyukis fzeimeinkel, hogy à hol az
Auguftana Confefsio fzerent praedicalnac, ott mind
oltar, f-mind papi öltöző ruha vagyon. Kerd meg ta-
hat ezektőlis, hol parancholta Chrifthus, auagy hol
parancholtac az Apoftoloc nekic, hogy azt miuellyec.

De ninnen itt helye, hogy foc befzeddel fzollyac
à miferül, mert az töb időt es hozfab irafst keuanna
ennel, mely most kezem között forog.

Innepnapok -
nak neveknek
változtatáfa-
rul.

Az innepnapoc neuénec változtatafarul vgan
mostis azt mondom, vagy banod vagy nem, hogy
nem fzükséges heuolkodo, hafzontalan, chac keuely-
ségből es magadban valo felfualkodásból fzar mazot,
hogy mutogasd, bölchefegedet, efzedet, okofsagodot.
Talam kedig lehetlenis. Mert soha vgy nem foroghat
vgyan à te feied, hóg más magyar nyeluet fszerezhets
annál, à ki eddig volt. Am eleget praedicallottal
Semptén, de azert mostis vgyan vafarnapnac hijac
ottis à vafarnapot, à Hufuétet Hufuét nec, à Kara-
chont Karachonnac, à többitis vg à mint à regieç
hittac. Mit gondoloc en velle, imezerté auag amaz-
ért, attanac olyan neuket à napoknac à mi eleinc ?
Elég az ennekem, hóg ha vafarnapot neuezec, min-
den magyar erti, de midőn te vr napját mondasz,
foc azt aléttya, hogy az oltári fzentfégnec tífzteffe-
gére rendeltetet innepről fzóllasz, mely à fzent ha-
romság napia vtan való chőtörtőkön efic. Chac oltal-
mazd nagyob baluánozástul magadat, ez ninnen
az első parancholat ellen, hogy à régtől fogua meg

regzet neuket meg tartyuc. Hadgyunc beket tahat az ilyen balgatagságnac, es szollyunc szűkségesb dologrul.

A szép szertartást dichered, miképpen szent Pál is szertartás dicheri. Es iouá hagod hogy vetés, es arataskort, a^{1. Cor. 4.} kenyerekről, (kiel foc ezért meg elégétet az vr) rendeltetet praedicatio. Szőlő metésakor a szőlő miuesékről, hogy a munka kösztis eszékbe iutna azok ertelme. Es szép rendel hol születéséről, hol tanetasáról, hol chelekedetiről, hol kenőrarul, hol halalásról, feltamadasáról, menbe meneteliről, sz: lelke el küldeséről, es egeb iduösséses dolgairul az vrnac^{Bornemisz-szának a mi rend tartásunkról ualó itelete.} rendeltetet praedicatio. De azt irod, hog ezec közibe, foc superstitiókat, bolond aietatos, es kilső szemfenyűesztő keuely Isteni tiszteleteket hintunc. Melyet én igen szépnec mondoc, noha rut es ektelen es az vr Isten igeietül gyalazatnac tartatic. Arrul befzéllesz kedig ekképen, a hol en imigyen iroc.

De láfs szép dolgot, a mit szent Pál apostol^{Rom. 8. 2. Cor. 5.} mondá a biuekről, hogy mig ez vilagon vagunc nyögunc magunkban, varuan az mi testünknek meg viulasat, es fohaszkodunc keuanuán a mi mennyei Az időnek mivoltához rendeltetet ceremoniákrul. ma, es ez vtán valo napokon, még a caeremoniáknac kiualtképpen valo módgyabanis megienteli. Mert leg először meg változtattya az egyházi öltözetet es mind az oltarokat, mind az oltaron aldozo papokat feketében öltözteti. Touabba a Misénec es egyeb Isteni szolgálatnac rendiből, azokat a dichereteket, kikben főképpen valo vigasagnac ielentése vagyon, ki hadga, (vgmint az Alleluiat, Gloria inexcelsift, az az, az angáli eneket, kit Christusnac születése koron mondanac az angalok, Te Deum laudamuft) es

A Ceremoniac változtatásának oka.

mintha vgan keferves szabafu enekeket enekel ezec helyebe. Miert? mert kefergi, es lirattya az ű foc náualyait, es nyomorusagit, kikcel itt ez földön meg környezőztetöt, es könyörög az Istennek ezektől valo meg szabadulafaért.

Ez te nállad à Superfticio, bolond aietatofság, kilfő szemfénuefztő tisztelet, rut es ektelen galazat. Kirül azt méred mondani, hog az igaz anafzentegháznac ellenfegétől hintetet az io szertartas köziben.

Az időkhöz
rendeltet
szertartafoc
mindenkor
voltanac az
anyaszent-
egyházban.

Vaiha oluafnád te Peter vram à regi szent Doctorroknac iráfat, meg talalnad azoknal, hogy nem az ellenség, hanem az Istennek lelke (ki örökre az anafzentegyházzal vagyon) rendelte az ilyen szertartafokat, es hog eleitül fogua voltanac à keresztyénec között valami bizonyos efféle szertartafoc, melyeket az időkhöz szabtanac, es az efztendőnc kilömbkilömb refzeiben kilömböző képpen gyakorlottanac.

Mint hog regenten Hufuét napiatul fogua Pinkösdic, fenki terdre efue nem imadkozot, hanem fen alua. *August: Tom: 2. Epist: 119. ad Januarium. Tertullianus lib: de oratione. Basil: de spiritu ca: 27. ad Amphil. Nicaenum concilium.* Hog neha neha, vg mint Hufuétbe, alleluiat enekeltenec, es vigadtanac, f-neha nem. *August: Tom: 8. in Pfalm: 106. 110. Tom: 10. a Serm: 151. de tempore.* De vgan igérül igére ide irom, szent Agoftonnac éggyic mondáfat. Deakul kedig à mint ünnön maga irta.

Alleluia certif
diebus can-
tatum.

Venerunt dies ut Cantemus alleluia. Adestote animo fratres, ad percipienda ea, quae dominus suggerit, ad exhortationem nostram et nutriendam charitatem, qua nobis inhaerere DEO bonum est. Et paulo post. Sicut enim dies isti, praeteritis diebus quadragesimae, quibus ante resurrectionem dominici

Meror et gau-
dium uicif-
sim fuce-
dunt.

corporis, uitae huius significatur meror solemniter grata hilaritate succedunt, sic dies ille qui post resurrectionem dabitur plenario corpori domini, hoc est, Sanctae Ecclesiae, cunctis vitae huius aerumnis atque doloribus exclusis, perpetua beatitudine succedet. Et deinde quinquagenario uero numero post resurrectionem domini, quo cantamus alleluia: non cuiusdam temporis finis et transitus, sed beata illa significatur aeternitas, quia denarius additus quadragenario, laborantibus in hac uita, fidelibus, merces illa persoluitur, quam et primis et nouissimis paterfamilias praeparauit aequalem. Tom: 8. in Psalm: centesimum decimum.

Ereggyel azért velle, es neuezzed az igaz anyaszentegház ellenfeginec ezeket, miuel hogy miképpen mi, azonképpen űkis, è kilső szertartafokat, es Ceremoniakat, változtattac az időkhöz képest. Es neha vigan, neha szomoruan tartottac magokat, à mint à napoknac es à dolgoknac, mellyekrűl à napokon tőttenec emlekezetet, mi uolta keuanta.

A regi szent
doctorok is
azt miveltée
à mit mi.

Nem bolond, sem szemfeny vesztő tífzelet ez, hanem oly à mi erzekenséginé ala vettetett caeremonia, mely hozza segíti, es reia indéttya à mi elménket azoknac elmelkedesére, mellyekrűl à Septuagesimában kel elmelkednűnc, es eszűnkbe iutattya mi nekűnc az mi è világ szereznt valo nyomorult állapotunkat, hogy meniucl nagyobnac, es siralmasbnac ertiűnc ezt lenni, annéual inkab keuannyuc è világbol valo ki mulafunkat, es è siralomnac vőlgyéből, vagyodgyunc az őrc dichőségnec helyere. Nem latode te belől mi bennűnc az igaz lelki siralmat? Hifzem hogy nem latod, mert nem Isten vagy hogy sziueinknec gondolatit lathassad.

Mire ualoc a
septuagesimanac
kilső rendtartási.

Szent Pálnac
mondásáról.

Nag' szepen kéred az embereket, hog' meg oluaf-
sác szent Pál col: 2. 1. Tim: 4. Es ott meg talál-
lyác mint pirongattya, az ilyen emberi találmanyok-
kat napi valagatáfokat, kőntőfi változáfokat, testi
tettetes fugorgáfokat es az szin alat angyalí életnec

Sz. Pál nem
ír a mi szer-
tartásunc
ellen.

mutogatafit. Io egyebeket arra intened, hogy oluaf-
sác, de kellene ha teis iobban oluafstad volna annál,
à mint latom, hogy oluafstad. Col: 2. femmit nem
fzól à Christvsnac apostola mi ellenűnc auagy à mi

Miről fzol.

szertartafunc ellen. Ha fzol è vilagi bölcheknec ter-
mefzet szerezent valo okoskodafokrul, es oly emberi
szerzesekről, melyeknec altala, meg tartoztatnának
az emberec annac elhítelétül, hogy à megfeszült
Jesvs Isten volna. Touabba fzol affele, napoknac es
eledeleknek valogatafirul, à mineműt à pogan böl-
chec es nemely eretnekec miueltene, alétuan eg-
gyiket, iónac, hafznofnac, szerenchélnec lenni, à
mafiakat gonofznac, artalmafnac, szerenchetlennec.
Megint à mineműt à Sidoc tartnac, vgymint à

Bornemífsza
Pétert tapo-
gattya szent
Pál.

Moyfes törüenyénec parancholattyából. Annac fölőtte
te ellened fzol, ki magadtul tamadot mesterkedő
vagy, alazatosfnac mutatod magadat, de maga óc
nelkül fel fualkodtal az te testi ertelmedbe, es itele-
tet telz mi felőlűnc. Pharifaeus modra magadat ma-
gasztalva, egyebeket szidalmaz, es meg vtálsz. Ki
szakadtál à Christvs testéből az anyafzentegyházbol,
es nem éred à feiet, mely főtül az egefz test, az
egybe erefztéfec által egybe foglaltatuán, es ófzue
ragasztatuán neuekedic Isteni neuekedéffel.

Az utolsó
időkben iónő
eretnekekről.

Azonképpen 1: Tim: 4. Nem mi felőlűnk befzél,
hanem azokrul mellyec az vtolsó időkben el sza-
kadnac à hittül, az az, ti rullatoc, kic e világ vege-
zeti fele tamadátoc, es azt kialtyátoc, hogy mostan

ti altalatoc talaltatot, es jelentetet volna meg az igafság. Maga ming az Euangeliom, s-mind az apof-
toloknac irafoc hamis profetákat mondanac hog' ta-
madnac è taiban, nem igaz tanétokat.

Mat. 24.
1. Tim. 4.
2. Tim. 3.
1. Pet. 3.

A méniből kedig a többi között emlekezetet tefzen Az elefegnec
szent Pál az elefegeknec valogatasárul es à hafza- es hazafsag-
ságnac tilalmárol, arrul eleget szollottam az vizke- nac tilalmá-
refzt vtan valo masodic, es à böit elő vafarnapi rul.
predicatioban. Melyekről ingyen chac helye sem volt
volna itt emlekezetet tenned. Mert ezec nem illelic
à septuagesimát.

Inted az oluasót, hogy megláfsa à hét Euange- A hét euan-
liomot, (tudni illic melyeket Septuagesimatul fogua geliomrul.
Letareig, es vgyan azon Letarenis oluafunc) es ha
meg lattyá, ű maga chac parafztulis meg esmerheti,
hogy olyrul szólhanc, melyeket kabasag szabni à hét
időhöz. etc. Im nem regenis mondám, hogy en sem-
mit nem szollottam az Euangeliomoknac az időkhöz
valo rendelesérül. Tahat nem tudom mit patuarko-
dol errul velem. Mindazáltal nem kabául rendeltet-
tec, nem chac ezec, hanem à több Euangeliomokis
à tellyes efsztendő altal valo vafarnapokra, hanem
bölchen, io modon es ugy, hogy hozzá illic minde-
nic ahoz, à miről kiualtkeppen valo emlekezetet te-
fzen akcor à keresztenyseg. Kit ha te nem ertesz,
nem choda, mert vgyan nem akarod erteni. Ertic
azoc à kic oluaftác à könyueket, melyeket Guilel-
mus Duranti, es Rupertus irtanac, De diuinis
officiis.

Az Euange-
liomoc ren-
deltettenec à
uasárnapak-
hoz.

*A Septuagesima Vasarnapi Euangeliomnac
sommáiárul.*

Az Euange-
liomoknak
sommálásá-
nac szokása-
rul.

A Septuage-
sima vasár-
napi Euan-
geliom Som-
máiárul.

Szokásunc hogy à praedicationac kezdetiben, legelőször es rövideden sommáiat mondgyuc meg az Euangeliomnac, hogy tudgyac à halgatóc, mit kel-
lyen à következendő beueb magyarázatból varnioc.
Enis azért à Septuagesima vasarnapnac Euangeliu-
mát meg sommáluan à többi közöt imeztis mondot-
tam. Hogy az anyafzentegyházba miueseknek kel-
lenni, kiknek az ű miuekert az atya Isten meg adgya
vegezetre az örök életnek napi penzet.

Peter mint
vadollya az
en sommála-
somat.

Erről az en mondasomról, te azt beszelled hogy
à Chriftnac edes vigasztalo szauát, szanszandék-
cal keferű mereggé fordetom, es ez egefz Euangelio-
mot ebbe akarom befoglalni, mintha Chriftna vrunc
ezt à példát arrul mondotta volna, hogy az örök éle-
tet à mi munkankert adná meg nekűnc. Noha ezt
hol imide hol amoda chauargatnám, monduán, hogy
Chriftna által adatnec, de à mi munkankat nezue.
Kire en így felelec teneked.

Felelet az ű
vadoláára.
Vigasztalás,
nem keferé-
tés az iuta-
lomnac emle-
tése.
2. Cor. 4.

Nem fordétom à Chriftnac vigasztalo beszédet,
keferű mereggé, midőn azt irom, hogy meg fizet es
iutalmat ad Isten à mi munkankert. Sőt nagy vigasz-
talás ez minden keresztyennec, hogy az mi szempil-
lantásig valo es nyomorufagunc szerez mi nekűnc,
főllötte valo es örök dragalatos dichoséget. Az volna
keferű merég, ha haszontalan volna à mi chelekede-
tűnc, es ha heiába lenne à mi munkánc. De édes es
gyönyörűséges öröm ez, hogy à mi Istennűnc nem
hadgya fizetés nélkül akar mely kichin chelekede-
tűnketis.

Igy ízol az vr Jeremias Prophetanál. Alyon meg Jer. 1.
à te ízaiad íraíftul es à te ízemeid kőnyhullatáíftul,
mert bére vagyon à te chelekedetednec. Latode
hogy vigafíztaláíftul ígeri à bért. Chríftusis az Euan-
geliomban ígyízol, őrűllyetec es vigadgyatoc, mert Mat. 5.
à ti béretec beuséges mennyorfzágban, őruendeztet
à bérnec emlekezetíuel, nem keferget.

Befzedemet íem chauargatom íem imide, íem Nem chauar-
amoda, hanem alhatatos vagyok ebben, hog az ígér- gatom en be-
nec ereieéből, tartozic Ííten íutalommal, az íot chele- szedemet.
kődőkíne, és vagyon ű neki ualami tekenteti à íízetés-
ben à mi chelekedetűnkreis. De mint legyen, meg
talallya az én Pofíillámba à ki kilőmb ígekezettel ol-
uassa, hogy íem mint te oluaíftad. Tudni íllic à meniből
à mi chelekedetíne, à ízölőtkénec à Chríftusíne, kibe
beoltattunc, gyűmőlchi, es míert hog nem Ííten
ellenségítűl, hanem víonnan ízületet íaítul, es Chrí- Mint tekenti
tusíne őrőkő taríaitul chelekedtetíne. Ííten a mi
munkaíkat.

A hol azt írod, míntíha en azt íelentenem, hog Bornemíííza
Chríftus által, de à mi munkakra nezue adatíne íem ígazan
nekűne az őrők élet, ki tekered nyakat az en besze- íria meg, míl
demíne. Mert íem azt mondóm hog Chríftus által mondottam
à mi chelekedetíne nézue, hanem míndenkor legyee én.
azt vítatóm, hogy Chríftust nezuén à mi chele-
kedetínebe, es ű reia valo tekentetíből, vagyón
Ííteníne íalámí tekentete à mi munkakraíes, es
meg adgya az őrők életíne meg ígertetet íutalmat.

A íommat íac keues befzeddel ízokíue írni. De
mínt kellyen azt ertení, es mínemű íanulság legyen
az, melyrűl à íommába rőuídeden emlekezuńe, à
kőuetkezendő magyarázat meg mutattya : kiben ímez
ígéket talallya az oluaífo. A Chríftus orchaiara néz
Ííten à mi chelekedetíneben, azt tekenti meg, hogy Chríftusra
nagyón te-
kenteti Ííten-

nec, a mi nem mi chelekedgyűc, hanem az ű malafztya mi chelekedetinkbe. velűnc. Láffa azért minden iámbor, mely meltatlan fogod en reiam, hogy Chrifthus által à mi chelekedetinkre nezue mondotta volna adatni az őróc életet.

Méltatlan fed
Peter enge-
met.

De talam imez eg dologban meltan feddesz engemet, hog az őróc életnec napi penzet à miuefeknec az ű miuekért irtam, à sommaba fizettetni? Nem méltan bizon, miképpen meg teczic az Euangeliom magarázatánac utolso refzéből, es iobban meg fog teczeni, ingyen maid, midőn valaszt teszec teneked reia, à mit az ellen irtal. Oda igazetom innét az oluafokat.

Bornemisza
sommalafa.

Vegezetre, midőn meg chufoltad volna az en sommalafomat, te is meg sommalod az Euangeliomot monduán. Mert bár paraszt eszuel figyelmez iol reia, es meg latod, hogy Chrifthus vrunc à feibe mondgya ezt à peldat, hog senki ne bizzéc az ű munkaiaba, mint amaz keuely maga hanyo kapafoc, kic azt mondgyac hog űc à napnac terhet es heuséget hordoztac, es azért nekic többet kellene fizetni, hogy nem mint à kic chac eg, vagy két órat miueltéc. De emezekre à cheledes ember meg haragfzic es mond. Lám meg attam teneked à mibe fzerzöttem volt. Ved fel azt, es meny ki hazambol. Imezeknec ha az én io uoltombol ingén, es aiandekon akaroc annit adni mint teneked, szabad vagoc velle. Es mond Chrifthus vrunc. Ig az elsőc utolfokcá lesznec, es az vtolsóc elsőkec.

Bornemisza
azt akarja,
hogy ualamit
ű mond, azt
mind elhigy-
gyűc.

Ezt kedig vgy mondod, hog vgyan el kel mindennec hinni, mierthog te mondod. Mert ha valaki akar itt, f-akar mafut kilőmbet mondánd annal à mi teneked teczic, őrdöngős leszen annac neue te tūled. Mind az altal, meg mondom bizuáft mi légen erről az

en ertelmem, valamint iaroc veled, ha szinten vijon-
nan igen szidogaczis engemet erette.

Nem tagadom azt, hog' senkinec nem kel az ű Munkánkba
nem kel bizni
munkaiaba bizni, noha tudgyuc hog' iutalma vagyon
à mi munkanknac az Isten igeretinec igaffagából.

De tagadom hog' főképpen azért mondotta volna Hogy nem iol
sommallya
Peter az
Eüangelio-
mot.
vrűc ezt à peldabeszédet, mintha à mi chelekede-
tinkbe valo bizodalmat akarná általa ki rekeszteni.

Tanét vgyan foc helyen arra, hog' se magunkba, se
io tetemenyűnkbe ne bizzunc, ingyen itt masua nez,
es egyeb okbol mondá ezt à hasonlatolságot. Tudni
illic: Hogy è peldabeszédbe meg magyarázza azt, Mi négre ualo
legyen e
pelda beszéd.
à mit az elõt szollot vala, monduan. Sokan kic elsõc
vtolsóc lefznec, es kic vtolsóc elsõc lefznec. Erched
az õrõc eletnec el veteleben, melyrűl akoron tñ
emlekezetet. Hog' ez így legyen, chac ebbõlis meg
teczie miuel hogy è pelda beszéd vtannis azon mon-
daft veti. E keppen vgy mond az vtolsóc elsõkec
lefznec, es az elsõc vtolsókca, mintha imigyen szól-
lana.

Miképpen è peldaban hallatoc, hogy à kic utol- Ertelme à
példánac.
szor mentenec vala à szõlõbe, azoknac elõb fizettete
meg à szõlõnec az vra, es szinten annit adata nekie,
menít az elsõknec. Vg' lefzen az Isten szõleiebe az
anyaszentéghazban munkalkodoknakis dolgoc. Ottis
az elsõc vtolsókca, es az vtolsóc elsõkec lefznec. Ho-
lot mindnyaian ég arant el veszie az õrõc eletet, es
sem az nem él többet az menyországnac bodogfagá-
ban, à ki gyermekfegétul fogua mind munkalkodot,
mint keresztelõ szent Janos. Sem az nem keuesbet,
à ki chac halála elõt tért meg mint à lator.

Elfõknec auagy vtolsóknac mondatnac kedig Elsõknec es
utolfoknac
imezért, mert mintha eleikbe vettetnéne az vtolsóc

miért mon- az elsőknec, midőn az ű keues munkaiokertis vgyan
datnac. azon öröc boldogság adatic, mint az elsőknec az ű
loc fáradságokert. Megint noha több ideig farattanac
az elsőc, mind az által nekikis chac vgyan azon napi
penz iut, mint az vtolsóknac.

Aug. serm. Igy magyarázzac szent Agoston, es aranyfzaiu
59. de uerbis szent Janos, az elsőke es vtolsóke valo letelt, ert-
domini. Chry- szent Janos, az elsőke es vtolsóke valo letelt, ert-
sost. in Matt. uén à iutalomnac égenlő valo voltat raita.

Mely magyarázat az én sommalasommal, nem
chac nem ellenkedic, de inkább vgyan égyet teszen.
Mert mindeniknec bért fizettete à chelédes ember,
és munkaiokert adatá à napi penzt, monduán à
vinczeler nec. Hid elő à miuefeket, es ad meg nekie
az ű béreket. Munkat es munkaert valo bért emleget.

Honnet ve- Ha azert véled hogy az mi munkánkba valo
hette Peter az bizodalom ellen beszellette volna eszt è példát vrunc,
ű Sommai. miuel hogy a keueset munkalkodonakis ańit adata
à chelédes ember, mint à nap estig faradoknac, ab-

Az igéret nec bol az nem kőuetkezie. Hanem imez. Hogy akar me-
ereieiből tar- nit munkalkodgyunkis mi, mindazáltal vgyan nem
tozik Isten à mi munkánkna nagy voltabol, de az ű igeretiből
bérrel. es fogadasából tartozic nekűnc berrel es iutalommal.
Es chac annéual tartozic, à menit ű rendelt es igert
adni, nem à meńit az emberi itelet gondolna. Mert
az okofsag azt mutatna hog kilőmben kellene ennél,
à mint az Euangeliom mutattya lenni, az az, hog
ha az egy oraig miuelőnec egy pénz adatic, annac à
ki nap estig miuel fokcal több adatnéiec. De az em-
beri okofságnac efféle gondolattyat hatra veti es al-
noc szem nec mondgya idűozetőnc es à szegődségre
igazét mindent monduan. Híszem egy napi penzbe
szegőttel meg en uelem, ved fel azt à mi à tied, es
mennyel.

Im halod hogy tiednec mondgya, annacokaert Mienknec mondgya a bért. hogy munkalkottal erette, de aztis meg ielenti, hogy akar menit munkalkottal volna, sem lőt volna tied, ha à te vradat az ű szegődsége nem kőtelezneie reia hogy fizelsen.

Holot kedig azt mondgya, hogy annakis à ki ké- Mit kel e mondafon érteni. Annit akaroc ennek is adni. fen mene à fzőlőbe egy arant akar fizetni: az ű fzabados es beuseges io akarattyat adgya előnkbe. Mely űtet arra vezzerli, hogy többet adgyon annal à mit erdemlenenc. Sőt anńit ad, à menit ingyen sem tudtunc volna varni. Mert bizony dolog az, es à mi tulaidon lelki efmeretűnkis meg mutattya, hogy è keues es egy igen kichin ideig valo munka, őrőkce valo eletet nem erdemlene. De ű igy akaria es igy szegődőt meg velűnc. Azert nem mondhattya fenki, hogy hamifsan chelekedie, többet fizuetuén annal à mit erdemlenec.

Sőt igazan miueli, igalsága es irgalmafsága ke- Igazán chelekedie Isten a fizetéssel. fzeréti reia hogy azt miuellye. Mert az ű igereténec es szegőtlegénec ereie kőtelelse tőtte reiá, hogy adgyon, irgalmafsága megint, hogy fokat adgyon. Nem tagadhattya meg magát az Iften, Igaz es irgalmas ű, à fizetésbenis tahat egyűt iár az irgalmafság az igalsággal.

Igen befzélled hog bator chac parafzt efzel figyel- Nem az a Sommaia a kit Peter mond. mezzenis reia az ember, meg talállya, hogy à legyen fommaia az Euangeliomnac mellyet te mondafz, de altalan fogua nem az. Es bator parafzt éfz, mondani, hogy ott rekefztetic ki à io chelekedetnec er- Paraszt ész. deme, à hol mindvntalan szegődséget, fizetést es bért emleget az irás. Ne parafzt efzel, hanem Iften- tül vilagofettatot fzemekcel tekench az Euangelionba, es azt talalod benne, à mit én tūlem hallafz.

Az istentele-
nek nec iga-
zulása in-
gyen.

Nem szükseg azon föllötteb törnöd feiedet, à publicanus, Mate, Zacheus, es több effele Istentele- nec mint igazultanac meg. Mert abban semmi ketleg nincsen, hogy ingyen igazultanac, ingyen nyertec bűnöknek bochanattyat, à Chrīstus által, es vgyis iduözültene nec remenlegben. De à meg igazulafnac vtanna, à mint te is mondod, tartoztanac iot chele- kedni. Es az nem volt nekie hafzontalan auagy iu- talmatlan. Míg az Isten nec szőlőie kiűl gulloktanac, addig semmit nem erdemlettenec. De minéc vtanna à szőlőbe be allottanac, es ott miueltene nec, hafznos kezdet ottan lenni az ű munkáioc.

A meg iga-
zultaknac
munkáioc
erdemes.

Mint tarchuc
haszontalan
szolgaknac
magunkat.
Luc. 17.

Tudom én mire tanét Chrīstus szent Lukachnal, mikor imefzt mongya: Ha mindent meg miueltékis azt mongatoc, hafzontalan szolgac vagyunc. Nem arra bizony, hogy à mi szolgalatunc hafznos nem volna, és hogy Isten meg nem erdemezne minket à mi munkankert. Mert hogy tagadna à mi io chele- kedetinknec iutalmát, à ki szamtalan helyen téfzen emlekezetet rulla, hogy meg fizeti nekűnc à mi szolgalatunkat. Hanem à mint aranyfzaiu szent Ja- nos magyarazza, à dichekedéft tiltja, nem akaria hogy magunkat magasztallyuc, es à mi io tetemeny- iukból fel fualkodgyunc, de azt keuannya hogy min- den dichőséget az vrnac tarchunc es tulaidonécbunc. Heiába vonfzod azert à te velekedesednec erőfsete- sére, azt à Chrīstusnac mondafat.

In 2. Cor.
cap. 12.
Hom. 25.

Az Euangeliomnac I. Refzérűl.

Sommaia az
Euangeliom
első részénec

Harom részre osztottam az en postillamban à Septuagesima vasarnapi Euangeliomrul valo prædi-

catiot. Első refzében azt mutattam meg, hog' szükség iot chelekedni azoknac à kie iduőzűlni akarnac, mert Isten nem kedveli, es nē tūri az ű fzőleiében à tuánakat, es heuolkodokat.

Kirűl midőn imig' kezdenec fzollani. De azt fogadám hiszem, hog' meg mutatom ez mostani prædicationac első refzében, hogy minden kerefztyennec munkalkodni, es iot kel chelekedni az anyaszentegyházban, ha iduőzűlni akar. Arra inted az oluafo-
 kat, hog' imez vtolfo czikelt, ha iduőzűlni akar^{Imez czikelt: Ha iduőzűlni akar.} sz iot chelekedgyel, igen efzekben vegyec az én irafomba, vgmint oly mondáft, mellyel à gegeien űlőc szent Palnac, es à torkát verem, főt ű magát arczul chapdofom à Chriftuft es az embert iduőffegébe bizon-
 talanná tefzem. Mert azt mondgya szent Pal. Ezert
 hitből hogy kegyelem fzerent legyen, erre, hog' bizonyos legyen az igeret.

Arra intefz nehol engemet f-egyebeket is, hogy ha az iráfnak helyeit io módon meg akariuc erteni, meg olvaffuc mind az eleit f-mind az vtollyát. Ier-
 miellyűc azt ittés. Mert igen rőuideden, kezeit labait, sőt feiétis el vaguán, hoztad elő à szent Palnac írá-
 sat. Ig' fzol azért à Chriftnak valasztot edénye. Mert hogy ha à töruenből valoc őrőkösőc, tahat heiába valoua tetetet à hit es hafzontalanná lőt az igeret. Mert à törue ny haragot fzeresz. Mert à hol torue ny ninc, ott vetkezes finchen. Ennec okaért à hitből, hogy kegyelem fzerent legyen, erre, hogy bizonyos legyen az igeret mind az egéfsz magnac. Nem annac mely à törue nyből vagy on chac, de annak is à mely Abrahamnac hitiből vagy on, ki mindnyaiunknac attya. E fzerent kellet volna meg fzolletanod szent Palt, hogy ne nyegtetnéd, hanem mon-

Imez czikelt: Ha iduőzűlni akar.

Rom. 4.

Az irás helyeinek igaz értelmét mint kel megkeresni. Megchonettya Peter a sz. Pál irását.

datnad eppen ki velle à mit mondani akar, es vgy meg teczenéc az ũ mondasánac igaz értelme.

Értelme a sz.
Pál mondá-
sánac.

Mellyet fz: Hieronimus íg feiteget ki, es íg ád előnkbe. Ha chac azoc örökösöc, à kic környűl metelkedtenec, nem tellyefedic be az, à mit Isten Abrahamnac igert, hogy foc nemzetfégeknek attya lenne. Es vg heiaba hit volna Istennek. Mert à törven nē az igazaknac adatot, es azoknac à kic vetkezni akarnac inkab nehezettette bűnőket hog sem mint aldozta uolna, mert ertuen à törűéből, hog bűn, megis tudua azt miueltéc, Christusnac amaz mondafa kent. Ha uakoc uolnátoc bűnőtöc nem volna. Annac okaert miuel hog à hit (erched kiuel hitt Abraham az ũ igeretinec) heiába valoua nem lehet, es az ígert halzontalanna nem lehet, nem à törűenyből vagyon az örökfeg, hanem à hitből. Mert à törűeny nem bohattya à bűnőket, de karhoztattya, es azért nem tehet minden nemzetségeket Abrahamnac fiaia. Mert à mint hogy mindenec bűn allat talaltattanac, azonkeppen mindenec bűntetfre méltöc valánac. A hit kediglen à bűnőket Istennek kégelmesegéből meg bochatuán, mindene ket Abrahamnac fiaia tefzen.

A sz. Hiero-
nimus ma-
gyarázattya-
nac értelme.

Igy magyarázzá szent Hieronimus à szent Pál irásat, mely magyarázatbol azt ertyüc, hogy arrul fzöllot szent Pál es arrul ád tanullagot, ha chac à környűlmetelkedökeie az örökfég, auagy a környűlmetelkedetlenekis, az az, chac à fidoc közzűl meg tért kerelztyenekeie, vagy azokeis à kic à poganságbol tertenec meg. Es arra tanét hogy mind à ket feléke: Miert? Mert az igeret melynec hiuen Abraham, meg igazult es örököfse lött, azt tartya hogy ũ foc nemzetségeknec attya. Es ha chac à fidoc volna-

nac örökösöd, v'g chac azoknac volna attyoc. Kiből à következneq hogy hamis es hafzontalan volna az Iftennec igerete, f - űis heiaba hitt volna annak. Ezt hogy el tauoztatsuc à vegre mondgya szent Pal azt, à mit te elő hofz, es nem oly ertelemmel, melyre erőuel akarod chigazni.

Ezokaert ugymond (tudni illic hogy az Abraham A textusbol hiti heiába valoua ne tetelfsec es az igeret hafzon- kiteczik ez talanna ne legyen) à hitböl (vagyon az örökseg) hogy értellem. kegyelem fzerent legyen, erre, hogy byzonyos legyen az igéret mind az egelz magnac, Ertede? mind az egelz magnac vgymond. Arra valo ez é mondás, hogy à magnac egy réfze, mely à poganságbol löt magga à hit altal, ki ne rekefztelfsec az öröksegből. Es nem arra hogy à mi io chelekedetinket tegye hafzontalanná, auág erdemetlenné. Ki meg teczie abolis à mit ez előt nem regen ira szent pál mond- uán. Auagy chac à fidokeie az Iften. Nem de à po- ganokeisé? Bizonnyal à poganokeis. Mert egy az Rom. 3. Iften à ki igazzá teszi mind à környül metelkedest, à hitböl, es mind à környül metelkedetlenséget à hit altal.

Hog kedig szent Pál mind à hitet emlegeti, es az által mondgya hogy Abrahamnac maguáua örökösökce es igazakca lettenec, azért miueli, mert szól azokrul ő kic vionnan lötteneq Iftentelenekből Iste- nefekce: vionnan terteneq meg: vionnan lettenec io faua. Kic nem igazulhattanac io chelekedetec által, miuel hogy à hit előt erdemes iot nem chele- kedtenec, hanem kegyelemből. De à ki egyczer igazzá es szenté lött, annak igazba es szentebbe kel lenni à io chelekedeteknek altala, mellyec à hitnec gyümölchi. Az irasnac imilyen helye fzerent. Apo. 22.

A ki igaz, mégis igazullyn, es à szent, mégis szentelteffec.

A kegyelmet
minec ueti-
lene sz. Pál.

Aztis elzébe veheti itt à ki akaria, hog à kegyelmet ellene ueti szent Pál à kőrnűl metelkedénec es az ó törüenbeli chelekedeteknec, melyec előtte iartanac à hitnec, es eleb lettenec à Christushoz való teréfnel. Azokat bator halzontalanoknac, es erdemetleneknec mongad, nem tartoc semmi ellent benne. De à szeléd fánac gyümölcshét nem engedem, hog izetlenne tegyed.

Christust kic
ueric arczul?

A Christust nem én verem arczul, hanemti veritec, kic az ű szent lelkénec, es szent malasztyánac chelekedő es gyümölcshőző ereiet tagadgyátoc, az ű aiandekinac meltoságot kifsebbettitec. Nem akariatoc engedni, hog minket mindenekbe vg kazdagéthaffon meg hog semmi aiandokba meg ne fogatkozzunc.

A bizonyal
ualo náársul

Imeztis mondod, hogy azert igerte ingén à mi vrunc az őrcö eletet, hog bizonyáual varhasd. Mert ha valami erdemedre igerte volna, mindenkor ketelkednéc à te fziued, hogy azt te meg nem érdemletted, te azt meg nem miuelted à miért azt erdemle-

Illic felelnűnc
Phil. 2.

néd. Bezzeg vgyanis fély, es rettegy szent Pálnac intefe szerent, felelemmel, es rettegéffel chelekedgyed az te iduőfségedet. De vg, hog bizzális. Mert Isten azt chelekedti te benned, hog akariadis, vegreis viheffed az ű is akarattya szerét. Ne lég vakmerő, mindenkorő fufs, soha meg ne ály. Iary el à te hiuatalodba, kereskedgél az Isten nec giraiuual, es à többbit had reia. Nyereséget tud ű venni penze vtan, chac te ad az asztalra. Tudgad hog nem à ki el kezdi, hanem à ki vegig meg marad, iduőzűl. Maradgy meg tahat te is vegig, es iduőzűlsz. Vitezked-

gel io vitelséggel meg ōrizuē à hitet, es az io lelki
 efmeretet, mellyet hatra uetuē nekic, ueszedelmet
 ſzēuedtenec.

Ennec vtánna, meg engeded azt, hog iot kel che- Bornemifszá-
nac mérges
ellenem ualo
szava.
 lekedni, de imez az alnakság (azt irod) hog el ha-
 gyom à fő okát, miért kel iót chelekedni, es imesz
 hozza tefzem. Ha iduōzūlni akarſz: es azon meſter-
 kedem, hogy iráſſal ezt hamiffan el hiteſſem az olua-
 fokcal, hogy az iduōfség, az io chelekedetnec erde-
 méből vagyon.

A hol azt mondod, hog el hagom fő okát, miért Nem chele-
kedem álna-
kul.
 kel iot chelekedni, arra ez à válaſz en tūlē. Ha azt
 igertem volna, hogy à io chelekedeteknec, minden
 okait elő ſzamlálom, es valamellyet el hadnec benne,
 kiualtképpen ha azt hadnam el, à mellyic fő oka
 volna, meg erdemlenem hog alnoknac neueznel en-
 gemet. De hog az nem volt nekem ad propofitū, nem
 igertem affele előſzamláláſt, itellye meg minden
 iambor, ha erdemlem en te tūlled ezt à ſzidalmat.
 A mit fogattam, azt beis tōltöttem, à mit nem fo-
 gattam, nem voltam itt arra kōteles.

Hog peniglen azt mondtam, hogy mindennec Nem áluka-
ság azt mon-
dani hogy a
ki ūdvōzūlni
akar iot kel
chelekedni.
 iot kel chelekedni, à ki iduōzūlni akar, ez ſem al-
 nakság. De talam meltan mondhatnoioc azt alnak-
 ságnac, hogy reiam fogtad, mintha en tōttem volna
 ezt hozza, ha iduōzūlni akarſz. Nem en tōttem, ha-
 nem az irásban talaltam, es onnat vōttem elő. Kit
 megis bizonétottam. Mert è mai Euangeliomban Bizonſági az
én beſzedem-
nec,
Mat. 19.
 ſem egyebeknec igertetéc, es adatéc à napi penz,
 hanem à munkafoknac. Chriſtus kedig imezt mond-
 gya, ha be akarſz az eletre menni, tarch meg à pa-
 rancholatokat. Annakis à ki azt kerdi vala tūle, mit
 chelekeduē vehetnéie az ōrōc eletet, imigyen felele.

- Luc. 10. Szereffed à te vradat Iftenedet tellyes fziúedből,
Matth. 25. tellyes lelkedből, es minden tehetségedből. Az vtolfo
iteletkoris azoknac fogia ezt mondani, iõuetéc atyam-
nac aldotti, vegyetec el à tinektec kezsettetet orfzá-
Matth. 21. got, à kie iot chelekedtenec. Vgán azont ielenti à
pelda befzedbenis, mikor az heuolkodo fzolgát à
kenra vetteti, es annac à ki kereskedet, es nyert
Luc. 13. vala, örõmet hirdet. A gyümõlcztelen fige fánac meg
atkozafa, es ki vagafais azt bizonettya.

Bornemifszá- Meg fozktad te, hog mikor valamire olyra találz,
nac szokáfa. kire valaszt nem tudcz tenni, ottan vagy chufsággal
meg el melõlé, vagy fzitkozodással. Ittés azt mûieled.
Vg mondasz hogy à mai Euangeliomot nem arra
magyarazza Telegdi à mire Chrifthus, es nem eg igát
vonfzoc à Chrifsal, mert ű elõ vonfza f-en hatra
rantom. *Disparibus autem bobus non bene trahitur*
Nem kellene *currus*. Ne iaczal Peter batya, hanem szóly valoba à
itt iaczodozni dologhoz ha fzollani akarfz. Es ollyat szóly, à mit
megis bizonyethacz. Mert hog megint vionnan som-
málod az Euangeliomot, fzenten vgmint az elõt,
aual hatra nem vered az en vallasomat. Mi nem
Apollo vagy, hogy à mit mondasz, chac azértis el
hígygem hog te mondod. Irafzal bizonyétoc én nem
mofolygaffal, iraffal felely, ha felelni akarsz, ne mo-
fzolygo auag pantolodo befzeddel.

Ingyen igerete Iften az ű io voltabol fzent fiaert
ngyen mint igerete Iften az iduõfséget azoknac, kie chac ű benne valo bizo-
dalommal az ű igereti fzerent variac. De az ű ige-
rete conditionalis. Si vis ad vitam ingredi, ferua
lis, az az ha mandata. Vgy varhattyuc tahat mies tellyes bizoda-
lommal, à mint ű igerete.
Peter ualla- A fzent Mate, es fzent Lukach Euangeliomaibol
fza az Euan- elõ hozatot helyekre, holot Chrifthus à paranchola-
geliumnac helyeire.

toknac megtartására igazettya azokat à kic iduõ-
zûlni akarnac, ilyen valaszt tefz. Rõuideden felelec.
Lafd meg iol eleit, vtollyat, à hol à fel fualkodot
ifiunac Matth: 19. es egy tõruenytudonac Luc: 10.
mondgya ezeket. Es meg érted hogy azert szolt ig
nekic, hogy esmernéc meg ha tõkelletes tellyesen, Hozza tetzed
ezt, nem
abból.
egy cheppig be tõltöttéke à parancholatokat. Ha
hija volna kedig, tahat nem azbol, hanem Chrifthus
altal varnac az õrõc iduolséget.

Iol tetzed hog rõuideden felelsz, à hol nem Hol szokat
Bornemifza
rõuid auagy
hofszu be-
szedû lenni.
tudcz mit mondani az igaz ellen. Rõuid beszédû
vagy ott, à hol à dologhoz kellene szollani, de à
hol papokat, baratokat, pispõkõket, kaptalanokat,
apaczakat, es egyeb loc rendbeli fõ nepeket szídal-
masz es rutetasz, nem gyõzõd el vegezni à nag loc,
es hofszu rutlagokat.

Vallyon hol võtted azt à magyarázatot, mellyel Nem a uégre
szól Chrifthus
mint Péter
mondgya.
rõuideden magyarázod à Chrifthusnac beszédit. —
Meg oluastam chac mais mind eleit vtolyat, à te in-
téfed szerent, de nem talalom sem ertem hogy à
vegre szollott volna ott Chrifthus à mint te mondod.
Az ifiu fel fualkodasbol kerdezkedetté vagy mint,
tarcha dolgat véle. Chrifthus egy altallyaba, es valoba Crifthus által
lyaba felel,
es ualoba az
ifiunac.
felel neki, nem ironice. Ha be akarasz vgymond
menni az eletre, tarch meg à paranczolatokat. Ha
tõkelletes akarasz lenni, eregy ad el mindenedet, es ad
à szegenyeknec, es kenched leszen menybe, es kõues
engemet. Ha amazt, tarch meg à parancholatokat,
vgy kel erteni à mint te mondod, tahat imeztis, ad
el mindenedet es kõues engemet. De ezt erté az
ifuis hogy valoba monda Chrifthus, es annac okaert
meg szomoroduan raita, miuel hogy kazdag leuen,
nem õrõmest valt volna meg iofzagatul, elmene.

A törüeny-
tudo kérdéfe.

A törüentudónac kedig mi vegre fzollott legyen vrunc, hozzuc éppen elő annac à fzónak mind eleit vtollyat, es meg teczie belőle. Ime egy törüenytudo fel kele, kefertuęn ütet, es monduan. Mit chelekedgyem hogy az őróc eletet birhaffam? ű kedig monda neki. A törüenybe mi uagyon irua? Mint oluasod? Az felele es monda. Szereffed à te vradat Istenedet telyes fziuedból, es tellyes lelkedből, es tellyes erőd-ből, es tellyes elmédből, es felebaratodat mint ten-nen magadat. Es monda neki. Igazan felettél, azt miueld es élfz.

Chriftnac
felelete à tör-
tudo kérdé-
fére.

Dicheri à Chriftnac feleletit, ki azt mondotta vala, hogy à ki az őróc eletet birni akaria, annac à parancholatokat kel chelekedni. Es nem befzel semmit affelet, à mit te mondasz (es-merd meg magadat be töltettede ezeket egy chöppig vagy nem etc.) hanem, azt miueld, vgymond, es élfz. Mennyel f-teis azonképen chelekedgyel.

Az iteletkor
leendő fen-
tenciárul.

Az vtolfo iteletkor leendő sentenciárul, azt irod, hogy à hitnec kilső gyümölchirul fzolott Chriftnac, es az aldottakat hija mely lőt Chriftnac erdeme altal. Vgy vagon, az Abrahamnac maguába kellett minden nemzetfegeknek meg aldatni. De vgyan azon Abraham fiainac imigyen befzelget éggyűt à Chriftnac. Ha Abraham fiai vattoc, Abrahamnac chelekedetit chelekedgyétec. Azis igaz, hogy az hitnec kilső gyumolchirul fzol iduőzetőnc. De azt sem kel el hadni, hogy midőn az Abraham fiait hija, nem azt mondgya nekic, iőuetec mert hittetec, hanem, mert chelekedtetec.

Joa. 8.

A te prædicatióban, mellyet az en ellenem fara-gót konyunec vtollyara fugoretottal, azt irod, hogy azért itél vrunc à chelekedetec fzerent, mert mint

biro, bizonságra fog törüént tenni. A hit peniglen lathatatlan, azért à hitnec lathato gyümölcset szamlallya elő, az az, szem latomaft valo bizonság léfz.

Tifztes magyarázat. Tekerhed vgyan de nem megyen arra à Chriftnac befzede, hogy chac vgy-mint à hitnec bizonságot szamlalná az io chelekedet. Hanem vgy-mint azt, à miért iutalmat ád. Bir-iátoc vgy-mond à vilagnac kezdetitül fogua nektec kelféttetet orfzágot, mert eheztem, es ennem attatoc. Ez ige, mert, annak adgya okát, miért biriác. Azert hogy ezt miueltétec. Nem hogy hittetec, hanem miuel hog hiuén chelekettetec. Nem vgy magyarázta azt à helt, ezer, háromfzaz, negyuenkét elfzendőuel ez előtt Origenes, à mint te magyarázod, hanem imigy. *Sancti, qui dextera opera operati sunt, acceperunt pro mercede fuorum dexterorum, dexteram regis, in qua requies est et gloria.*

Imez egy modgyát adgya előnkbe Chriftnac azt befzélled, hogy à ki hiszen iduözül. Valyon michoda hitrül fzol ottis, egyebüttis, à hol à hit által igeri az iduöfséget? meg magyarázza szent Pal. Midőn azt Gal. 5. mondgya, hogy az à hit hafznal, mely à szeretetnec általa chelekedic. Megmagyarázza ünne magais Chriftnac, mikor nem egyfzer, hanem egynehafzfer, az iot chelekedő hiueknec, igeri az öröc boldogságot.

A heuolkodo fzolgat, azért akarod heualkodónac neueztetni, hogy hitetlen volt. Am mennyel vele, nem vetekedem most arrul veled. De helyen marad mégis az, hogy annac hirdettetic es adatic az öröc eletnec öröme à ki kereskedet es nyert, az az, iot chelekedet es köuetkezendő keppen, az is, à mit euel bizonyétoc, tudni illic, hogy iot kel chelekedni

Az heualkodo
es kereskedő
fzolgarul.

annac, à ki iduözülmi akar, miuel hogy nem tuttal chac egy bôtütis ennec ellene írni.

A figefarul.

A figefarul így felel. Méltó io gyümölchöt teremteni, de nem azért, hogy az által iduözüllyűnc. Mert chac Chrifthus tífztelisége az. Ha fzeretné az vr Chriftuft, így fzolnal. Mint az io fa, előfzör ű maga lefz, es az vtan ű raita is gyümölch terem. Így az ember előfzör Iften fia lefzen, ingyen chac à Chrifthus által bűne bochanattyát nyeruén, es fzentlelket vőuen. Ez meg löuen, az vtan iot chelekedie. Így à Chrifthus tífztelísegetis meg adnád, es az embe- reketis az ióra fel ferkentened. De még ióua fém lőt, mert bűnbe es atokba fogantatot es fzületet. Es te immar kefzereted, hogy az vad kőken fan fige teremien. Szégyen elzt nem erteni enni elztendős præpoftnac es prædicatornac.

Bornemifza nagy nem érti, nagy értvén hamif- san magyarázza az én iráfomat.

Sőt szégyen teneked, à ki ittes chaplar es kalmar modra dichered: drága, győnőruséges es szép értelmunec mondod az te irafodat, ígyen chac meg fém ertened az én irafomat nem hogy valaszt tudnál reiá tenni. Auagy ha érted, fzanfzandekcal hamifsan magyaráznod. Hol mondottam azt én, hogy à uad kőkeny fa, io gyümölchöt teremien? Az az hogy à bűnbe es atokba fogantatot es fzületet ember, mig io faua, Iften fiaua nem lefzen vionnan nem fzületic, oly iot chelekedhessec, melyre Iften nec tekintete legyen az iduőfsegnec adasában?

Az io fánac gyümölche- rül fzolloc.

Chac abbol à prædicatiobolis, melyről most vetekedűnc meg teczie, hogy à io fánac io gümölche- rül fzolloc, nem à kőken facrul. Holot imezt irtam. Es ha iol vefzed efzedbe à mitmondoc, meg tanolhattad eddig, hogy azoc chelekedhetnec chak iduef- segre valo iót, à kic Iftentül hiuattanac, az ű fzőle-

iének miuelesére. Mert vgy mint mi magunktol nem ^{A mi elegte-}
 volnanc elegec, chac meg gondolafarais az ionac, ^{lenféguinc.}
 hanem az mi elég voltunc Istentül vagyon, ki az ^{2. Cor. 3.}
 törüeny által meg feduën az mi restsegünk, hij es
 küld minket az ű szöleiebe: az az tanét az Euange-
 liomnac hirdetése által, meg viet szent lelkenec ál-
 tala, meg igazét, meg bochattya bűneinket, es erőt
 ád reia hogy iot chelekedhefsűnc. ű alkomañi vagunc,
 azt mondgya szent Pal, kiket alkotot az io cheleke- ^{Ephes. 2.}
 dekrekre mellyeket szerzet, hogy azokba iariunc.

Meg adom à Chriftnac tífztetséget iobban te ^{A Chriftnac tífztes-}
 nalladnal, vgy mint ki az ű aiandékit mi bennünkis ^{sége.}
 hafznofnac vallom es semmit nem magunknac, ha-
 nem mindent, még chac à iónac meg gondolafatis
 neki tulaidonétoc. A Chriftnac tífztetsége tat à mi
 iduőzetésűnc. ű adga hog higgűnkis ű benne, hogy
 chelekedhefsűnkis iót, ű adgya annac iutalmatis.
 Mind eleit vtollyat ű tūle tartyuc à mi iduőfsegűnk-
 nec. A io chelekedetből, à meniből mienc, semmit
 nem varunc, à meniből Chriftnac mi bennűnc,
 varunc.

Az embereketis iobban ferkentem à ióra te nal-
 ladnál, à iutalomnac es fizetéfnec igeretiuelis edef-
 getuën űket.

Dauid miért chelekedic iót? hogy iutalmát ve- ^{A szentec az}
 gye, az az, hogy iduőzűllyön. A te parancholatidnac ^{iutalomra}
 czelekedetire haitottam az en szuemet, vgy mond, vr ^{néztenc.}
 Istent: A fizetéfert, auagy à iutalomert. Moyfes ^{Psal. 118.}
 azonkeppen. Kirűl imigyen ír szent Pál. Nagyob
 kazdagságnac itéle à Chriftnacért valo szidalmas- ^{Hebr. 11.}
 got, hogy nem mint az Aegiptusbeliek nec draga
 kencheket, mert néz vala à iutalomnac meg adasára.
 Io let volna Georgius maiortul ertekezned, ki fő em-

ber volt tudod à te Euangelicus rokonid között. Meg talaltad volna soc helyen az ű irasaban, hogy szűkegesec az iduőfsegre à io chelekedetec.

Az Euangeliomnac Masodic refzérul.

Sommaia az Euangelium máfodic refzénec. A Septuagesima vasarnapi Euangelium magyarázattyánac masodic refzében, erről szollottam. Kic chelekedhetnec iót, és hol, es mint kel chelekedni.

Iot kel chelekedni. Dichered midőn azt mondom, hogy chac azoc chelekedhetnec iot kic az anyaszentegyhazban vadnac, es az vionnan szállóttac. (Tahat mire fogod vala im nem régen azt reiam, hog à gonosz kőkeny fatul kiuanoc iduőfsegre valo io chelekedetec? Híszem nem kőkeny fa az anyaszentegyhaznac élő tagia, es az vionnan szuletet ember? Mafzor iozanban szoly es iri, hogy ilyen könnyen kezedbe ne kapiác. etc. no nem mondom meg à többbit.) De azt vitatod hogy nem à feiebe, hogy az által adafsec az őróc élet. Mert immar meg nyertec az hit által. Rom. 5.

Christus által de nem munka nélkül adatic az őróc élet. Szinten chac ilyen pufztan es gorombaul nem hallottad tullem, à mint te irsz, hogy à mi chelekedetűnc által adatnéiec az iduőfség. Mert Christus által adatic, de nem munka nélkül, es chac azoknac à kic munkalkodnac, à mint ez vtan iobban meg

Rom. 5. bizonyétom. Holót peniglen szent Pálból azt akarod bizonyétani, hogy az vionnan szállóttac immar meg

Chac remenfegebe most mienc az őróc élet. nyertec hit által az iduőfséget: Meg találom vgyan azt ott à hol te mondog szent Pálnal, hogy à kic meg bekeltűnc Istennel, iouendőre iduožulűnc,

auagy meg tartatunc (falui erimus) de nem hogy letel szerent iduožulűnc. Sőt ittes azt mondogya Rom. 8. hogy az Isten fiai dichőfegénec remenfegebe diche-

kedünc. Ez vtannis azt iria, hogy remenségben id-
uőzültünc. A remenség kedig à mely lattatic, nem
remenség az. Mert à mit lát valaki, miért remellene
azt? Ha kediglen à mit nem látünc azt remellyünc,
tahat azt türes által variünc. Chac remenségben vet-
tec el azért mostan az iduőlséget az vionnan szülöt-
tec. Es hogy ez vtan valoba el vehesec, tartoznac
iot chelekedni, es à hitnec gyümölchit teremteni.
Mert vgy nem szegyenét meg à remenség, ha az
Istennec szerezeti ki ontatot à mi fziuünkbe à szent
leleknec általa.

Ugy veszünc
elettél sze-
rén, ha iot
chelekedünc.

Rom. 5.

A remensé-
get a szere-
tet teszi bizo-
nyosá.

Ki legyen az
anyaszent-
egyház.

Két dologgal
akaria Peter
bizonyetani,
hogy mi nem
uagyünc
anyasz. egy-
ház.

Touabbá azon töröd feiedet, ki legyen az anya-
szentegyház, melyben munkalkodni kel. Es azt vita-
tod, hogy mi nem vagyünc. Kit két dologból akaríz
meg mutatni. Először ebből, hogy változtattuc, tol-
doztuc, foldoztuc, az miatyankat, à Sacramentomo-
kat, es az egesz szent iráft. Másod ször imezből, hogy
à Chrifthus az ű feregéuel mindenkor haborgattatot,
minket senki nem haborgat test szerez, mint Chrif-
tust, az ű prophetait, es apostolit haborgattac, etc.

Az első szinten hamis, s-te sem bizonytod meg
hóg igaz volna, hanem chac mondod. Kire noha in-
gyen semmit nem kellene felelnem, vgy mint te
túlled irigységből, bizonyetas nélkül, vakmerő kép-
pen kifzalasztatot szora, mind az által hogy azt ne
mondhadd, hogy chac fülem mellől bochattom el,
nem tuduan reia meg felelni, meg felelec ez vtan,
ott à hol egyenkent vionnan elő hozod ezeket.

Első bizonye-
tása szintén
hamis.

A másic sem igaz. Es miért hóg azt kerded hol
haborgatnac minket test szerez à mi hitünkért, im
meg mondod berne. Nem tudod, hogy à papokat
es szerzeteseket Erdelybe es Varadtaian, chak egy
nehany elztendővel ez előtt meg fosztac, es el üzec

Az sem igaz
hogy nem
haborgat-
nánk a hit
miat.

A mi foci ha-
borgatásunk-
rül.

onnat, megis ölénec bennec? Nem ertettede, meni templominkat, oltarinkat, Claustrominkat, chac magyar orfzagbanis el rontottac à te partodon valo kegyetlenec? Angliába mint öleté meg Ianost à Roffensis pispököt, es Tamas Morust à Cancellariust, főb foc iamborokkal egyetembe, à holczadic Henricus Király, miuel hogy à papa engedelmetül el nem akarának szakadni? Annac vtannais e mostani ott valo kiralyne aszony, mint dihösködöt es dihösködic à szegeny papistác ellen, fegyuerrel, tűzzel, akasztófaual, szamkiueteffel? Scociabol, Sueciabol, Daniaabol, Nemet orfzágnac nagy refzeből ki üzettenec à Chatolicus lelki pafztoroc. Keues vr es nemes vagon Magyar orfzagbanis, ki iofzagaba szenuedgye őket. Vai mely igen iol tudod, még Sempten lakál, hanfzor kalodasztnac, es birsagoltanac meg à te kifiztetéfedre, szent Abrahamon, es egyebül à te vrad iofzagában lakozo egynehany égigyű parafzt embert, azert hogy ide Szombatba iöttenec gyunni, miset, es prædicatiot hallani, s-még sem bant senki minket. Vallyon inkab ha te raitad allana, itt türnele engedmet à hol most lakom? Engednede hogy abban à székben prædicallanec à kibe prædicalloc? Laffa azert minden ember, mely igazat szoktal te szollani, midőn magadat, es à tieidet magaszttaluán, minket gyalasz. Noha máft neufsz hamisnac, es hazugnac.

Bornemifsz
mint izokot
igazat mon-
dani.

Miuel bizo-
nettya Peter
hogy űc nol-
nanac az
anyaszent-
egyház.

De nó, ha mi nem vagyunc, kichoda tahat az anyaszentegyház? azt fitogtatod hogy te vag à tieiddel egyetembe, miuel hogy törrel, tömlöchel, taitekot turunc fuunc arra à feregre melybe ti vattoc. A taitéc turáfra, szinten ollyan ekes valaszt tudnec neked tenni, mint te szollasz, ha bolondoskodni, es ertetlenkedni akarnéc. A törököketis kergettyűc, es

vagiuc, à hol Isten hozza fegét. Az Arianufokatis, Anabaptistakátis üldözzüc, es tömlöczözzüc. Tahat ha errül kel meg elmerni az igaz anyafzentegyhazat, ezekis mind à Christusnac nepei lesznec. Nem à haboruság fzenuedés, nem az üldöztetés probaia az Isten fiainac, hanem annac oka. A mit bünöd fzerent f-nem az vrnac neuieiert fzenuedsz, méltó bün-tetes az.

Chodalkozom raitad, michoda orezáual mondd, Nem igaz, hogy ez egefz világon, femmi egyeb hit nem habor- hogy chac à Bornemijsza gattatic teft fzerént à tieteknel. Dáuid Ferencz, à hitin ualoc szenvednéec haborufágot: fzent háromfágnac ellensége vallyon miért ül mos-tan à tömlöczbe? az hitert. Seruetuft miért egetec meg Geneuaba az te Caluinista tarfaid? az hitert. Az Anabaptistákat miért vegezte egynehanfzer ez or-fzág à gyüleseken, hogy ki kergeffec à mi hazank-bol? à hitert. Dáuid Györgyöt miért asác még à koporfobolis ki Basileaban, es miért egetec meg à testet mind könyueivel egyetembe? à hitert. Szol-uau közönséges keppen à hitrül, à mint teis szollasz itt, vgy à mint akarkies hitnec tartya, az ű Isten felől valo velekedéset. Annac okaert ebből meg nem teczie, hogy ti volnatoc az anyafzentegyhaz, à mi kőz tinektec ollyakcalis, kiket ti fem mondotoc igaz hitű embereknek lenni. A lelki bekeséget, melyben igen dicheckedel, azt mondom, à ki te nallad vagon, tarch magadnac bator. Non est pax impiis.

Efsi. 4.

A hiuatalrul choda mesterséggel szolloc azt irod, A szőlőbe es mikor azt magyarázom, hogy à szőlőbe munkal- ualo hivatal- kodni hiuattatunc, azt à munkát chac à tiz paran- cholatrá, es hol mi baluanyozo chelekedetre, az en anyahazamnac parancholattya fzerent ertem. Mi- Tragar be- choda? Anyahazamnac? E volna ám à tragar be- széd.

szednec égyic, ha veled akarnec érte enyelgeni, hogy chufos igekcel iaczodozol. Anyaszentegyházat mondottam en nem anyaházat. Am menyel vele. Eléb megy à beszédbe monduán. De az Istenec hiuatallya fő képpen az ű szent fianac esmeretire vagyon, az Euangeliom szereznt. etc.

Peter bölche-
fége.

Bodoganya Maria, mely nagy böchen ir à Peter vram, ki engemet bolondnac, es balgatagnac szokot neuezni, es aual meuert, hogy regi præpost, es prædi-

A tiz paran-
cholat ma-
gába foglal-
lyá az Isten-
nec esmeretit.

cator vagyoc, s-meg sem tudoc semmit. Ezt monda-
nám bolcz emberhez illendő tudomannac lenni,
hogy még chac azt sem érted, miről vagyon à tiz
parancholat. Vallyon az első parancholatban, nem
paranchollyaé Isten, hogy űtet, az az, à tellyes szent
haromságot, az Atyát, à Fiút, à szent Lelket esmer-
iúc, ű benne higgyünc es bizzunc, űtet tarchuc, es
vallyuc Istenec lenni, es semmi teremtet allatot
Isten gyanant ne tiztellyünc? Tahat mikor azt mon-
dom hogy à tiz parancholat meg tanét reia mit kel
munkalkodni, nem rekesztem ki az Istenec es-
meretit.

Meg uagyon
a tiz paran-
cholatban,
miel tartoz-
zunc Istenec

Kit nyiluabban meg ielentettem az vtan à hol
imigyen irtam. Meg talalod à tiz parancholatba mi-
uel tartozol Istenec, hittel, tiztelséggel, imadság-
gal, szerezettel, felelemmel, etc. A hit által esmer-
iúc hiszem az Istent, es à kie esmeric, azoc tiztelic,
imadgac szerezic. Aztis meg mondottam Moyfesből,
vgyan chac az elöt, hogy az Isten parancholatihoz
nem kel tenni. Bator azert euel se tatarozd az en
beszedemet, hanem tatarozd à tiedet, ha miuel tu-
dod tatarozni, melyben im latod, meni hafadekot, es
refset találunc.

Istenec öt
kimenetele.

Ötszer ielenti Christus à Septuagesima Vasar-

napi Euangeliomban, hogy ki ment volna Isten mi-
 uesteket fogadni az ű szöleiebe. Az első kimenetelről Elő ki me-
 netele. íg irtam az en prædicationban. Első lön io ideien,
 igen reguel, mert mindgyaraft, hogy ez világ terem-
 tetéc, ki mene, mikoron az több allatoknac teremtéfe
 vtan, monda az Isten. Teremchűnc embert az mi
 szemelyűnkre, es hasonlatofságunkra, es teremté
 Adamot Euat, ielentuén az ű Isteni io voltát, es
 bölcheséget. De miért mene ki akkoron? Miuesteket
 fogadni az ű szöleiebe, az az, à vegre teremte az
 emberek, hogy az anyafzentegyháznac tagiai lenné-
 nec, ismernéiec, szeretnéiec es dichernéiec az ű terem-
 tőieket. Mégis szegődec vellec egy napi penzbe igerűen Istennec sze-
 gődfege az
 emberrel. nekiec az eletet, ha szauát fogadnáiac, es ű neki szol-
 galnának. Vízontag fenýégetűen űket az halállal,
 ha engedetlenc lennenec. Es minec vtana az őrdög-
 tül meg chalatuán, bűnbe esenec, ismeg meg vieta
 à szegődséget, fogaduán, hogy el küldenéie az
 azonyiallatnac maguat, ki meg rontando volna, az
 merges kegyónac feiét.

Kerefszteni oluaso, veszed hízem eszedbe hogy A munka
 közzé valo
 az Istennec
 esmereties. à szöleibe valo munka közzé szamlálom aztis, hogy
 à munkaloc az Istent esmernéiec, szeretnéiec, es
 dichernéiec. Mégis vgy fed engemet Bornemisza,
 mintha chac à parancholatrul szoluán, ki rekeszte-
 nem à mi iduőzetōnkneec esmeretit. Ne hidgy tahat
 effele emberneec, kinec egynehanfzer kaptuc immar
 kezebe, hog ollyakat fog en ream, mellyekbe sem
 hirem sem tánachom. De had beszellyec ű magaua.

A mit az első ki menetelről irtam, annac chac az Peter felelete.
 vtolfo reszére felelsz, azt igered. Maga arra sem
 felelsz semmit, hanem chac azt beszélgeted, hogy az
 draga vtolfo igéket emletem, f-nem keszeretlec, nem

oktatlac, nem tanetlac, mire valo volna. Tegedet nem kel sem oktatni, sem tanetani, mert mindent chac te tudcz, en semmit nem, egynehany helyen aual pirongacz. De egyebeket à kiket oktatnom, es

Meg mondot-
tam én mire
ualo az Isten-
nec igérete.
Luc. 19.

tanetanom kel, oktatoc, es tanetoc. Ez kedig az en tanetalom. A mint az vtollo ki menetelrül valo befzedembe, meg vagyon. A Christus (ki meg igertetet magua az afzonyiallatnac) azért iôt è vilagra, hogy meg keressé, es iduôzéche azt, à mi el veszet vala. Azert hala meg hogy az Istenec fôc felé ofzlot fiait, egybe gyûiteneie. Ez az atya Istenec akarattya, hogy minden à ki lattya à fiat, es hiszen ű benne, el ne veszen, hanem vegye az ôrôc eletet. Lam meg mondottam à hol helye volt, mire valo az Istenec igerete, midôn azt fogada hogy el küldi az afzóni-allatnac maguat.

Joa. 11.
Joa. 6.

Peter mint
orczaſz en-
gemet.

Vay Telegdi Telegdi, hogy nem érted, hog immar el vesztettéc volt az ôrôc eletet. Igy orczaſz ittes engemet. Hogy ertheffec en valamit, ha mindent chac te ertelz? De talam ertem ezt, ha többet nem értékis. Mert meg mondam, hog az ôrdôgtûl meg chalatuán, bûnbe esénec, à mi első fzüleinc. Io ideien meg mondam aztis, hogy az ember magatul semmi iot nem chelekedhetic ollyat, à mi Isten elôt kedues volna. Ha kedig az en postillámat oluastad, fzantalan helyen talaltal emlekezetet benne, az emberi nemzetnec efetirül, es à Christusnac io tetemenyirül, nem fzükség azért aual pirongatnod engemet, hogy chac azt sem értem.

Istennec má-
fodik ki me-
netele.

A mafodic ki menetelt, à viz ôzônkort mondotam hogy volt: kibe ielenti vala Isten à gonofzoc ellen hatalmafságot, es haragiat, Noehoz peniglen irgalmafságot. A vegre hogy miuefeket fogadna az ű

szöleiebe. Hogy Noe es az ű maradeki, Istennec à gonoszoc ellen valo kemeń itiletiből, tanolnáiac meg űtet felni, es más felől Noehoz valo irgalmassagából szerezni. Mert ez à szöleibe valo dolgozas, felni, es szerezni az Istent.

E sem teczie teneked, azt forgatod, hogy nem mondottam meg, hogy az Isteni szerez-
tet mint lehet
nem lehet, hanem ha Isten előszer meg bochattya bűneinket, az ű szent fianac aldozattyaert. Nagy dolog hogy nem szegyenled minduntalan azt vitatni, hogy meg nem mondottam, à mit tennen magadis meg vallál imént hog meg mondottam. Hiszem azoc az vionnan szűlöttec, es az anyaszentegyhaznac eleuen tagjai, kiknec bűnőc meg bochattattanac, es à kic à Christusba beoltattanac. Lam teis meg találád im nē régen az en prædicationba, hogy az vionnan szűlöttekről szolloc, midőn à szöle miuefeokról emlekezem. Mert mig az ember vionnan nem szűletet, addig nem miues, hanem à piaczon heuolkodo.

Megint az henyelő tragároc módgyara kezdesz Péternec trá-
gár beszéde.
szollani, monduán, hogy Telegdi ittis azon eg bakot nyuzza, hog űis munkas volt. Vgy Peter vgy, hogy Telegdit chufolhaffad, à hol valo dolgokrul kellene szollani, ottis mind bac nyuzafrul szoly, es chuf befzedekkel mennyel à dolog mellől. Azt irod kedig vgyan azon bac nyuzafrnac lenni, à mit teis nem tagadcz, vgyan sem tagadhatnad, ha tagadni akar-
Noe mint volt
munkás.
nadis, hogy Noe munkas volt. De vgy mondasz, hogy Isten igeretibe valo bizodalom által, mely nezet az vr Christusra. Még mind ezt mondottam enis, f-ez vtanis ezent mondom, hogy à mi munkánkis, annak hafznais, az Isten igeretiből vagyon, mely igeretőt tőt az ű szent fiaert, es arra valo tekintetből.

Annac okaert nem bakot nyuzoc, hanem igazat mondoc.

Istennec har-
madik ki me-
netele.

A harmadic kimenetelrűl azt irtam, hog Abraham ideiebe lűt, kit az ű maradekiual egyetembe Isten az ű szűleiűbe kűlde, midűn frigyet szerze vűle,

Gen. 18.

es nagy igereteket tűn neki etc. Erre te imigyen fe-

Abrahamnac
tűt fű igeret.

lelfz. De leg fűb igerete ez vala. A te magodban à Chriftnusban meg aldatnac minden nemzetsűgec. Ki-

Rom. 4.

rűl szent Pál igr szűl. Hűn Abraham Istennec, es azt tulaidonűta Isten igrűsűgul neki. Ezben gűitűt

Joa. 8.

űis szűlű miűefeket, Mond az vris rola. Abraham la-
tot engemet, es űrűle raita. Vgy vagyon io atyamfia
à mint mondoc. It semmit en ellenem nem szollasz.

Negyedie ki-
menűe.

A negyedie ki menűse Istennec à taiba lűn, azt
mondottam, mikor ű szent fűlsege è vilagon ielentű

Exod. 7. et
sequentibus.

magat, nagy rettenetes bűntetefekcel az Aegiptus-
beliec ellen, es kiualtkeppen valo io atyai akarattal
szabadetűfűsal az ű hiűeihez. Mellyet à vűgre chele-
kedűc, hgy miűeseket fogadna az ű szűleiűbe. Azert

Deut. 10.

mondgya Moyfes. Halde Israel, azt keűennya à te
vrad Istened te tűled, hgy fellyed űtet, iary az ű
vtain, es szereűsed űtet.

Itt is maid,
maid meg lű-
tod mely hi-
űen hozza elű
Peter az irű-
sokat.

Erre te illyen valűft tűfz. Ezen Moyfes inti à
nepet, hgy à Chriftnűt meg ne utűlnac, De meg
vtaűűn nem az ű szűleiűben kezdenec munkalkodni.

Es mond nekic az vr. Moyfes atta nekic à tűrűent,
de fenki chelekedetiűel be nem tellyesűti. Mond
szent Pál, Mert nemis lehet, Es mond ismet. Azt az
igrűsűgot, kit az Isten ada nekic, nem akarűc venni,
hanem ű magoc kereűsenec Isten elűt valo igrűsűgot,
de nem talalűc. Mert az Isten nem kedűel mas fűlet
az űuei kiűűl. Nagy tanulsűgoc volnanac ezec ha
szaporethatnoc à szűt. De à kinec kedűe vagyon

Joa. 10.

Rom. 8.

Rom. 10.

reia, mennyen vegére ezeknec, kiből fok örömet veszen.

Tifztes iambor vagy. Az irásnac hamisán való elő hozasáual, be víszed az egyigyű oluasot à lötetésbe, es benne hagyod. Io löt volna, à nagy tanolsagokat elő raknod, hogy lattuc volna mit akartal faragni az irásnac meg chonketot helyeiből. Mert három közzül, eggyiket sem hozod éppen es igazan elő. Az elsőből szinten azt az iget hagyod ki, mely meg nitnaia az oluasónac szemeit, es à te teuelygesedet meg mutatnáia.

Nem azt mondgya Chrifthus hog à törüent senki chelekedetiuel be nem tellyeséti: Tahat mit? Imest. Nem de Moyfes attae nektec à törüent es senki közöttületec nem chelekedí à törüent? Ezt az iget reitetted el. Ti közöttületec. Erched azoc közöttü kiknec szol vala. Szollot kedig akcor à hitetleneknec, kie nem mentenec az Istennec szöleiebe miuelni. Kikcel nekem semmi dolgom ninchen, hanem én à hiuekrül es vionnan születtekrül beszéllec. El vötted onnat à mi oda való volt, es hozza tötted azt, à mit iduözetönc nem mondot. A senkit, olyan közönséges keppen, hogy à tillyes emberi nemzetre vetefséc, nem találod az urnac mondasában, hanem chac vgy à meniből az Istenteleneket illeti.

A masodic helytis, kilömb ertelemre vonszod nem arra, melyre szent Pal mondotta: ki ekeppen ir ott à hol teneuezed. Sapientia carnis inimica est deo: legi enim dei non est subiecta, non enim potest. Az az, à testnec bölchesége, (vagy okofsága vagy ertelme) ellensége Istennec, mert az Istennec törüénye ala nem vettetic, auagy nem haiol: mert vgyan nem lehetis. Mi nem lehet? az à mirül most

Nem éppen és nem igazán hozza elő az irásnac helyeit. Az első helyből mit hagy ki.

Kikről mondgya Chrifthus hogy a törüent chelekedic.

A másodic helyt idegen értelemre vonszá.

Rom. 8.

szolla. Nem lehet hogy à tefti bölcheseg Isten törvénye ala haiollyon. Nem tagaddya szent Pal à törüennec lehetséges voltát, hanem azt tagadgya, hogy à törüennyel egybe ferien à tefti ertelem. Az vionnan szűlöttékürül kedig vgyan ottan azt befzéli, hogy nem teft szzerent iárnac el elnec, hanem lelec szzerent. Kiből à kőuetkőzie, hogy nem kőuetic à tefti okoskodast, sem à téfti indulatot, (ha indulatért kelleneis venni é görög iget *φρόνημα*) es annac okáert nem illeti űket è mondas, nem lehet.

A harmadikat
változtattya.
Rom. 10.

A harmadikat azonkeppen mint à többit aztis változtatod, nem tudom mi feiébe. Ott így vagyon irua. Ignorantes iūstitiam dei & suam quærentes statuerē, iusticiæ dei, non sunt subiecti. Az az, Nem tuduán az Istenec igalságot, es az űnnen igalságot keressuén tamasztani, az Istenec igalsága ala, nem attác, auagy nem vettéc magokat. Szól kedig azokrul, à kie à törüenyből keressuén igalságot, à Christus hiti nélkül, meg nem talaltác az Istenec igalságot, mely à Christusban valo hitből vagyon. Kikrül itten nekem semmi beszédem nem volt.

Nem ielented meg most nyiluan, de ez vtan ki fakasztod: mit akarisz ez illyen iras harabdalalsal. Tudni illic, hogy senki az Istenec parancholatit, meg nem tarthattya Kire mies ide ala tefzűnc valaszt teneked.

Peter szól

Aztis irod hogy à kiknec Moyfes monda imeft: Halláde Israel, azt keuannya à te vrad Istened te tülled, hogy fellyed űtet, iary az ű vtain, es szerezsed űtet, meg vtuauan à Christust nem az ű szöleiben kezdénec munkalkodni. Ha ezt valogatásal mondanád, éggyket à masiktul el valasztuan, meg engednem: de illyen közönfegelsen nem engedhe-

Deut. 10.

tem: Mert soha nem volt oly idő, hog valakie à Minden idők-
feregec Istenénec szöleiebe nem mentenec volna ben voltanac
miuelni. Még amaz igen gonosz Istentelen es balua- minenek az
nyozo időbenis, midőn Illyes prophéta azt aléttya Isten szöleie-
vala, hogy chac egyedül volna, meg tartot volt Isten ben.
hét ezért magánac, kie terdet nem haitottanac 3. Reg. 19.
Baal előtt.

Vtolfzor ki mene Isten (azt irtam vala én)
ielentuén es ismertetuen magát az emberekkel az ű
szent fiánac altala. Miert? Hogy miueseket fogadna Istenec
az ű szöleiebe, kiknec ez világnac vegeztikor munka- utolfo ki me-
iokert meg fizetne. Mert azért időe Christus è vi- néle.
lágra, hogy meg kerelise es iduőzeche azt, à ki el
veszet vala. Azert hala meg, hogy az Istenec foc Luc. 19.
felé ofzlot fiait egybe gyűteneie. Ez az Istenec aka- Joa. 11.
rattya, hogy minden à ki lattya à fiat, es hífsen ű Joa. 6.
benne, el ne veszen, hanem uegye az őróc eletet.

Ezt miuel hogy nem tagadhatod igaznac lenni,
azt irod hogy chac emlétem, es ottan vizsa czafolom.
Mert a Christust nem vgy prædicalom ki meg feszet- Tagadgya
tet, ki eleget tőt à te bűnödrül. Es nem tanétlac Peter hogy
arra hogy vgy bizzal ű benne, mint ki minden adof- meg fezzette-
sagodat le tette eretted, hanem mint Adam, Noe, tet es meg
Moyfes, Abraham, à prophetác es az Apostoloc ualto Chri-
munkafokat hittac à szöleibe, űis oly szobásu volt stust prædica-
volna, azért iőt volna, azért holt volna megis, hogy lanec.
az által munkafokat gyűitene, kie az ű magoc mun-
kaioe vtan, ofzton nyernénec őróc eletet. Hogy chac
prophétat es chac pradicallo doctort akaroc iduőze-
tönkből szerezni.

Nem tagadtam en soha, hog à Christus meg fe- Lám meg
szettetet. Sőt ittis nyiluán irom hogy meg hólt, azt feszült es
sem tagadtam, hogy à keresztfán meg fizette minden meguáltó
Christust præ dicálloc.

- adofsaginkat. Mert tudom mit monda à propheta által. A mit el nem vöttem volt, azt fizettem meg.
- Psalm. 68. Tudom mit kialta à kerefztfanis. Mindenec be tellyesettenec. Meg fizette, de vgy, hogy megint adolsa tót minket: nem valami kegyetlenec, hanem maganac. Ki meg teczie chac abbolis, hogy imefzt kel nekűnc à mi chelekedetinkrűl mondanunc. A mit tartoztunc miuelni az mieltűc. Ha kedig aual mondod hogy vifza czafolom ezt, miuel hogy hafz-nofnac es erdemefnac mondom az io chelekedetet, arra teneked rőuideden chac igy felelec.
- Luc. 17.

Magasztalása
a Christus
kerefztinec.

Nem czafolom, hanem magasztalom à Christus kerefztinec ereiét, es többet tulaidonetoc neki te nalladnal. Vgy mint ki azt vallom, hogy annac al-tala tellyefséggel fel eppettettűnc es mind mi ma-gunc, f-mind chelekedetinc meg szenteltettűnc, es keduefse lettűnc az atya Christufban, vgy hogy va-lami iot miuelűnc azt ű miueli, es annac okaert te-kenteti vagyon reia az atya Istenec, mint az űfia kerefztfaianac gyűmőlchére. Oly igen chac ű benne bizom kedig, hogy semmit iot magamba nem mon-doc lenni, hanem mindent neki tulaidonétoc, ű in-dét, ű ad erőtis reia, hogy iot chelekedgyem, ű coro-názza, es erdemezi en bennem, nem azt à mi enyém, hanem az ű aiandékit. Varom az en munkamnac iutalmát *Istentűl*, de az ű fiaért, es az ű fia által. Kire valo tekintetből őrc életet igért azoknac à kie iot chelekednec.

Peliagiánusfá
akar enge-
met tenni
Péter.

Azt beszelgeted, mintha en azt is prædicallanam, hogy à munkáfoc az ű maguc munkaioc, es erde-mec által nyer nec őrc életet. Edes batyam, hon oluastad ezt az en irafomban? auagy ki hallotta valamikor én tőlem? Nem vagyoc en Pelagiánus,

hogy annét tulaidonetanec magamnac, mintha az
 en szabad akaratomnac ereiebből, vgy à mint enyem,
 chelekedhetnem valamit ollyat, à mi öröc életet er-
 demlene. E vala az en beszédem hogy Isten meg-
 fizet à munkásoknac munkaiokért, nem az à mit te
 reiam fogfz, hogy à munkások nyeric az ű mun-
 káioc által az öröc életet. Meg fizet nem azért hogy Isten mint
 az én munkam ű magából erdemlene, hanem hogy fizet a mun-
 kára.
 io voltából igerte à fizetést, es miuel hogy igaz biro,
 tartozic meg adni à mit ígért. Tartozic azokat à Joa. 3.
 chelekedeteket, mellyec Istenben lettenec, vgy mint
 ű aiandekit, mellyec ingyen az ű malafztyából
 szarmasztánac, meg coronázni. Nem az akaróe sem à Rom. 9.
 futóe, hanem à könyörülő Istene. Ezt sem magam- Mat. 6.
 tul mondom, hanem az írásból vettem. Melybe ezt
 oluasom, hog Isten mindennec meg fizet az ű chele-
 kedetec szerent. Szent Pális íg ir à Sidoknac. Nem Rom. 2.
 hamis az Isten hogy el feletkez nec à ti munkatok- Apo. 22.
 rul, es szeretetekrűl, mellyet megmutattatoc az ű Heb. 6.
 nuehez, euel hogy szolgaltatoc à szentek nec
 f-moftanis szolgáltoc.

Ha kedig prophetanac neuezem valahol à Chrif- A Chrifus
 tuft (iollehet talam ebben è prædicatioban melyrűl Propheta.
 most szollunc, nem), az sem czáfolas. Mert az írás
 annac neuezi űtet. Sőt még à sem volna czafolas, Mat. 13. 21.
 ha azt mondanám hogy ollyan propheta mint Moy- Joa. 4. 6. 9.
 fes. Mert ű magais azt befzelli felőle Moyfes, monduán.
 A te vrad Istened prophetat tamaszt teneked te kőz- Deut. 18.
 zűled, es à te atyadfiái kőzzűl, miképpen engemet,
 azt halgalsad. Propheta, es prædicator à *Christus*
 tilzti szerent, mert ű hirdette, es ielentette nekűnc
 az atya *Istennec* akarattyat.

De à hol imez kis iget, chac, hozza tefzed, Nem chac

prophetánac
prædicallom
a Christust.

monduán, hog Telegdi à Christusbol chac prophetát es prædicallo doctort akar szerezni, à nem igaz, te sem bizonyétod meg. A prophetáknac égyie sem volt Isten, de Christust Istennek vallom lenni. Égyie sem volt meg válto. A mi vrunkat kedig en annac tartom. Égyie sem szentelte, es nem tette erdemefse az en chelekedetimet, de à Iesus azt miuelte. Egiket sem nézi az atya Isten az en munkamba, de az ű szent fiat nézi, es ű erette, (à meniből ű benne, ű túle, es ű általa lettenec) kedueli es iutalmazza az io chelekedeteket. Hij à Christus munkafokat à szőlőbe, de nem chac hi, hanem erőtis ád à munkához, kit egy propheta sem adhatot.

Nem okofság
es nem a termé-
fzet szerent ualo tudomany tanet erre.

Christus ki-
uül es Christusban mit erdemlűnc.

Ezeket nem az okofság adgya előnkbe hanem az Istennek igeie, sem à termefzet szerent valo tudomany, hanem az Euangeliom.

Tudom hogy à Christus kiuül (mikeppen te irod) chupan haragot, halált es veszedelmet erdemlenenc.

De aztis értem hogy (az én tanetafom szerent) à Christussal égyűe, ha ű benne maradunc, ű véle egy testé leszünc, az atya Istennek kegyelmét, életet, es iduólséget erdemlűnc.

A Törökőc es
fidoc miért
nem erdem-
lenec.

A törökőket es fidokat nem szűkség lőt volna itt elő hoznod, mert azoc nem vionnan szűlöttec, es nem erdemlenec semmit, miuel hog nem oly alkomanyi az Istennek mint mi, kiket à Christus Iesusban teremtet à io chelekedetekre, melyeket regen meg kezétet hogy azokban iariunc.

Ephes. 2.

Peter mit
mond bolond-
ságnac.

Ez à bolondság, azt irod, hogy nem vélszem eszembe, hogy a parancholatoknac chac à leg kisebbic refzet sem töltyűc vgy be à mint Isten keuanná. Mint ha az Isten lehetetlen dologra erőltetne minket, es olyat parancholna, à kit fenki meg

nem miuelhetne. Sőt ez az ezsefseg, hogy inkab ^{Eszelség.}
 hiuén az Isten igeiének, hogy sem mint à te pufzta
 es minden bizonyetas nélkül valo beszedednec, nem
 valam vtanad à mit mondasz. Mert ha szent Pálnac ^{Rom. 8.}
 hiszűnc. Azert bochata Isten az ű fiat à bűnös test-
 nec hasonlatossagába, hogy à mi à törüennec lehe-
 tetlen vala, à meniből meg erőtlenettetic vala à test
 miat, à bűnert karhoztatna à bűnt à testben, hogy
 à törüennec igazsága be tellyefettetic, vgymond,
 mi bennűnc. Mint? Vgy, hogy nem test szerent
 Iarunc.

Ennec iobban valo ertelmére, ide irom Clemens ^{Clemens Ale-}
 Alexandrinusnac egy igen szép mondásat. Ki à ^{xandrinus}
 Christusrul szoluán így ír könyvébe. ^{Lib. 5. stro-}
^{matum.}

*Non id quod erat uisus est iis, qui non poterant
 capere propter imbecillitatem carnis: Cum ergo car-
 nem accepisset sensibilem, uenit ostensurus hominibus,
 sufficientes esse eorum uires, ut possint obedire man-
 datis. Lex precipere poterat, caeterum infirmior fuit
 caro nostra quam ut quod ab illa praeceptum fuit,
 praestare posset. Indutus carnem nostram dei filius,
 quod in ea corruptum fuit, reparauit, ac aboblito per
 mortem peccato, nobisque Deo patri reconciliatis, tulit
 ea cuncta de medio, quae impedimento esse possent,
 quominus iusticia legis in nobis impleretur, Christo
 non modo uerbis docente, et exemplo nobis praeunte,
 uerumetiam ipso in nobis operante, ipso faciente, ut
 iusticiam faciamus, ipso diligente nos, ut uicissim ip-
 sius amore prouocati, eum diligamus.*

Erőssen kerdezed, ki mieli meg imeszt, f-ki ^{Ki mieli az}
 mieli meg amaszt, à mit az Isten paranchol. Meg ^{Isten paran-}
 felelec te neked az vionnan szűletet, à Christustul ^{cholatil.}
 fel eppetet, es à Christusban lakozo ember. Erről

beuebben irtam, à szent haromság napia vtan valo valarnapi Euangeliomnac magyarázattyában. Oda igazetlac inset. Auagy inkab à mit ott mondottam, ittis elő hozom hogé eleget tegyec à te kerdezked-fednec.

Szoluan azert à törüenytodo doctornac kérdésé-rül, ki azt kerdi vala Chriftuftul, mit kellene chele-kedni, hogy az öröc életet birhatnáia : imigyen, irtam felöle : oluafd meg, es ved iol efzedbe.

Mostan is
kérdic azt,
mit kel mi-
nelni, hogy
az öröc éle-
tet birhassuc.

Ez mostani időbenis vgyan ezen kérdés forog az emberek között, es nem mindenec egyképpen felel-nec reia. Nemellyec azt alléttyc, hogé az öröc élet-nec meg talalasara igaz elég à hit. Nemellyec azt tartyc, hogé az ű chelekedeteknec tulaidon erdeme által nyeric meg az öröc életet. Amazoc tellyeséggel erőtlene, es hafzontalanna tefzic à Chrifthusban meg viult hiueknec io chelekedeteket. Imezec többet tu-laidonétnac chelekedeteknec annal, à mint kellene.

Igaz felelet a
kérdlére.

Mi tudgyuc hogy minden keresztyennec az *Isten* pa-rancholati fzerént iót kel chelekedni, de è mellet aztis ertyűc, hogy à hit nélkül semmic à mi io chele-kedetinc. Okofoknac kel lenni itt ez arant az embe-reknec, hogy ennec è kérdésnec meg feitesébe, vala-hogy meg ne chalattafsanac. Iollehet à ki figyelme-teffen oluaffa, auagy halgattya azt, à mit Chrifthus ebben az Euangeliomban befzel, az könnyen meg ohattya magát, hogy fe egy felé, fe más felé el ne

A fola fidest,
mint confu-
tallya Chri-
stus.

teueledgyec. Mert à kic azt aléttyc, hogy elég hinni, es annal egyeb semmi nem kel hozza, hogé iduözulhefsenec, azoknac be dugia fzaiokat, midön imillyen valaszt tefzen à törüentudonac. Azt miueld, es elfz. Mennyel, es teis azonképpen chelekedgyel.

Azoknac kic Más felől megint azoknac à kic többet tulaidonét-

nac az ű chelekedeteknec annal à mit erdemlené-
nec, eleibe veti az meg febbhetet embert, mellyen er-
tetic à tellyes emberi nemzet, mely az első szűlek-
nec efeti miat, annera meg romlot, es meg erőtle-
nűlt, hog fenki az ű tulaidon ereiéuel az őróc eletet
meg nem nyerheti. Sőt ingyen sem gondolhat maga-
tul semmi iot, nem hog chelekednéiec. Mert azt
mondgya szent Pal, hogy nem vagyunc elegec vala-
mit magunktul, vgmint tulaidon magunktul gon-
dolni. Ninchenis fenki chak iggyis à ki iot chele-
kedneiec. Mit mondgyunc tahat? Mert aztis hallýuc,
hog Christus azt keuannya, hog à ki iduözűlni akar,
chelekedgyec, aztis ertyűc hog az őróc eletet birhat-
náia, Christus űtet à tőruenre vezzerle. Es minec
vtanna à tőruenne nec fommeiát, elő szamlálta volna,
monda neki, azt miueld es élfz. Keuannya peniglen
Iften à tőruenbe, hog űtet szereffűc, es felebaratin-
kat. Az az nem chac à kilső engedelmeiséget az mi
erkölchűnk nec igazgatasában, hanem hog mind à
két tablaban parancholtatot io chelekedeteket, nem
kefzeretésből, hanem szerezetből, es szabád akara-
tunkbol, őrómeft, chelekedgűc, es az Iftent, tellyes
fziűből, tellyes lelekből, tellyes erőből, es elméből
szereffűc. Az az Mindeneknec fölőtte, es mindenekbe
szereffűc. Ne zugodgyunc ellene, midőn vagy beteg-
séggel, vagy egyéb nyaualyauual latogat minket. Sze-
refsűc nem chac mikoron aiandékoz, hanem miko-
ron bűntet, es oftorozis minket, tuduán, hogy min-
deneket ionkra, es iduőlségűnkre miuel. Szereffűc
vgy hog vallyuc űtet, es az ű hitit, nem chac beke-
ségnec, hanem haboruságnac ideienis. Inkab sze-
reffűc hog sem mint penzűnket, marhankat, ioszá-
gunkat szűleinket atyankfaiat, baratinkat. Inkab le-

tulaidon che-
lekedetekben
biznak mit
beszél unuk.

2. Cor. 2.

Psalm. 13.

Mit keuan a
tőrüeny.

Luc. 14.

gyűnc mind ezec nélkül, hog' nem mint Istenünket ezekért meg bantonóioc, es az ű parancholatit meg fzegnöiöc. Meg gondoluan à mit éggýűt szolla tanetuaninac monduán. Ha ki en hozzam iű, es attyat, annyat, feleséget, gyermekit, attyafiait, még eletétis nem gyűlöli, nem lehet en tanetuanyom.

Felebarátin-
kat mint kel-
lyen szeretni.

Felebaratinkatis kedig, nem chac beszéddel, hanem sziűből szerelsűc, nem kilömben mint tulaidon testűnket. Vgy hogy nem chac meg ne sérchűc, es meg ne bánchez, hanem segellyűkif űtet. Nem chac ne ragalmazsuc, es szidalmazsuc, hanem oktasuc, vigasztallyuc, es dichiriűc. Nem chac az őuet ne keuannyuc hamiffan, vűrűual, chalardsággal, alnoksággal, es erőuel el ne vegyűc, hanem à mienkbőlis adgyunc neki. Ez ertelme à szzeretetűl valo parancholatnac, mely à tőruennec sommaiát foglallya magaban.

Ez ige, tel-
lyes, mit ke-
uan mi tū-
lűnc.

De imez igeeket iol kel meg ertenűnc. Tellyes fziuedből, tellyes lelkedből, tellyes erődből, es tellyes elmedből. Melyec vgy teczic az Isten tőruenyének

Ez a Borne-
műza űele-
kedűc.

oly tőkellertes meg tartásat keuannyác mi tūlűnc, hogy semmibe chac egy makfzemnibeis ellene ne űetchűnc. Kerdhetneie azert valaki en tūlem, meg

Kérdés.

Megtarthat-
tya à paran-
cholatokat az
uionnan szű-
letet ember.

tarthattyac az ember è parancholatot oly meg tartásal, mellyet Isten keuan ű tūle? Kinec én azt felelem, hogy à *Christusban* vionnan szűletet em-

ber, meg tarhattya. Mert vgyan azon meg sebhettet Samaritanusrul valo peldabeszéd, melybe à mi ereinknec elegtelen volta ielentetic, azt keuannya, hog' nem chac azt gondolyuc meg, mit vűsztet legén el mi tūlűnc az ellő szűleknec bűne, hanem aztis, mit nyert, es mint eppétet legyen fel minket à

A Samarita-Christus. Igaz hogy annéra el vűsztűnc vala, hogy

nem chac mi magunc, de à törüenis (mely à papon nufurul ualo peldánac magyarázattya.
 es a Leuitan ertetic) semmi iot nem tehet vala mi
 velünc, es nem legéthet vala minket. De az mi Sa-
 maritanusunc az Istenec fia, ez világnac vtát iaruán,
 közelgetuën es hasonlatofsá leuén mi hozzánc à fel-
 vött emberi természetben, be kötö à mi febeinket,
 olait es bort tölte bele, az az, à törüennec es Eua-
 geliomnac oruofsagáual oruoslá. Meg szoréta ben-
 nünç à gonofz keuanságot, es vgy gyógyéta meg
 minket, az mi reiánc vettetet chapafokból, hogy
 immar azt keuannyá tülünç, hogy kemenyen lepiunc
 es iariunc. Mert imeszt mondgya mindenikünknek, Mat. 9. 19.
Luc. 9.
 köues engemet. Ha bé akaríz az életre menni, tarch
 még à parancholatokat. Es iollehet marat még va- Gyarlofag el-
len ualo or-
uossag.
 lami réfze bennünç az erőtlenségnek, mindazáltal
 azért hatta nekünç à szentségeket, hogy à ki azo-
 kat gyakorlya, malaszt adatic neki, hogy akarhalsa,
 meg is miuelhese à iót.

Nem minden elegséget tagad mi bennünç lenni Mi nemü
elégység nin-
chen es ua-
gyon mi ben-
nünç.
 szent Pál apostol, hanem azt à ki mi magunktul, az
 mi természet szerez vala erőnkől volna. Azon- 2. Cor. 3.
2. Cor. 15.
 közbe peniglen, nyiluan mondga, hogy à mi eleg-
 ségünç Istentül vagyon. Es midön ünne magá felöl
 imigyen ira. Istennec malasztjaból vagyoc, à mi va-
 gyoc, meg ielenté, hog az ember ki ünne magátul
 semmit nem miuelhet, Isten segetsegéuel fokát miuel-
 het. Kit mafut annalis nyiluabban ielent, monduán.
 Mindent miuelhetek abban, à ki engemet erőfét. Phil. 4.
Mat. 19.
 Vgy teczie az apostolokis aual dichekednec, hogy
 mindent el hattanac, es Christust könettec volna:
 Magdolna felölis azt mondgya Christus, hogy ütét Luc. 7.
 igen szerezte, es azért bohattatanac meg neki foc
 búnei. Eze mind azt bizonyettyac, à mit az előt

mondánc, hogy az vionnan születet ember chelekedheti es meg tarthattya az Istenec parancholattyát.

Totalitas.

A tellyesség
kétképen ué-
tetic.

Mellyet hogy niluabban; es tökelletesben meg erthelsünc imeszt kel eszünkbe vennünc, hog midön à parancholatban azt mondgya à törüeny, hog szerefsünc az mi vrunkat Istenünket tellyes szüüböl, tellyes lelekből, etc.

Elő jegyzé-
fzerent meg
nem tarthat-
tyuc à paran-
cholatot.

A tellyefséget két keppen erthettyünc. Először imigyen, hog az Isten vgy szerettelséc mi tülünc, hog ű nallánál egyebet semmit ne szerefsünc, chac tiztan ütet, es annéra szerefsünc, à menire melto szeretetre. Soha semmibe neki keduet ne szegiünc, es az ű parancholati ellen ne uetchünc. Illyen ertelemmel à parancholat, mig itt è vilagon vagyunc, mi tülünc meg nem tartathatic, mert gyarloc vagyunc, es szüntelen vetkezünc à mi vrunknac parancholati ellen. Sőt azt mondgya szent Agoston, hog è képpen ingyen sem parancholta Isten nekünc az ű szerelmét. Hanem chac vgy vetette előnkbe, mint egy czélt, hog tudgyuc mely felé kel futnunc. Mert iol meg futhatnánk, ha nem tudnoioc houa szükség futni. Oda fullunc azert à tökelletes szeretet felé, es mentül közelb mehetünc hozza, attul iob. A más vilagon olzton el ériünc azt à mit itt nem érhetünc.

a tellyesség-
nec közönf-
ges modon
ualo jegy-
zése.

Mafodszor à tellyefséget erthettyünc közönséges keppen: vg à mint à közönséges beszédnec folyasában szokot vetetni. Miképpen mondgye valaki felől, hogy tellyességgel tanulságnac auagy kereskedesnec adta magát. Nem hogy semmit annal egebet nem miuelne hanem vagy chac tanulna, vagy chac kereskednéiec, vagy chac refzegeskednéiec, mert lehetetlen dolog, hogy neha neha közösleg egyeben is ne

foglalnáia magát. De hogy nagyobb részre, gyakrabban, és főkeppén ezekbe volna foglalatos.

Igy azért be töltheti ember azt a parancholatot, à melyről itt vagyon beszédűnc. Es mondati tellyes szíuéből, szeretni Istent midőn vgy mint tökéletes iót, mindenkoron szemei előtt viseli, mindeneknec eleibe veti, mindeneknec fölötte szereti, inkább akar minden teremtet allat nélkül, hogy sem mint Isten nélkül lenni. Főkeppen abban gyakorolja magát à mi az Istené, leg inkább igyekezi ő neki keduében lenni, és vég fárad az Isten parancholatina chelekedeseben, hogy ha valamikor, és valami módon gyarlosagból auagy tudatlanságból, azoc ellen vetkezi, szíue szerent bannya, és igyekezi minden tehetőséguel magát meg iobbetani.

Hogy peniglen ez masodic ertelem szerent keuen- Bizonyetása
talsec túllunc a parancholatban, az Istennek sze- annac, mint
relme, a szent írásnac egy nehany oly helyeből meg- keuannya Isten
teczic, melyekben oluafsuc nemellyec felől, hogy va- parancholati-
lamit tellyes szíuőkból, és tellyes lelkekből mielte- nas meg-
nec. Szent Dáuidrul imigyen szolla Isten Ieroboan- tartását.
nac. Nem voltal olyan, mint az en szolgám Dáuid, Dáuidrul.
ki meg őrzötte az en parancholatimat, és köuetet 3. Reg. 14.
engemet tellyes szíuében. Es vgyan azon Dáuid batorsaggal azt meri magarul mondani, hogy tellyes szíuében kerefte az Istent: Tellyes szíueben mielte az ő parancholatit. Iofiasrulis az vagyon irua. Hoé Psalm. 118.
az vr Istenhez tért volt tellyes szíuében, tellyes lelké- Iofiafrul.
ben, és tellyes ereiében. Moyfesnec minden törüé- 4. Reg. 23.
nye szerent.

Vallyon nem tellyes szíuőkból szerettéke ezec az Istent, a kikiről azt beszéli az iras, hogy tellyes leleccel kereftéc és köuetec ütet, tellyes szíuőkból őrzöt-

Megtartottac
ezec a paran-
cholatot.

tec, es tartottac parancholatit, ezeknec fólötte, tel-
lyes ereiekből tertenec Iftenekhez? Vagy hamisac
azert ezec az irafoc, vagy keferéttetünc vallani,
hogy az vionnan születet ember, à ki Iftenec fia,
Mint tartot- meg tarthattya à szeretetnec parancholat-
tác. tyat. De bi-
zonó dolog, hogy olyan tökelletes keppen nem tart-
hattya, à mint a tellyeségnek első ertelme iegyzi.
Tabat chac vgy, à mint az masodic ertelem mutat-
tya. Es vg hogy mindenkoron szent Pállal imeszt
1. Cor. 15. kell mondani: Nem én miuelem, hanem az Isten
malasztya en velem. Es e szerent sem az mi ereink-
nec többet nem tulaidonétunc annál, à mi illendő,
sem à Samaritanusunknac mi körülün valo mun-
káiat, haszontalanná nem teszüc. Söt esmeriüc es
vallyuc az Iftenec io voltát, ki engette ezeket lat-
nunc es hallanunc, es oly időt adot érnünc, melybe
kélz oruofságot találunc az mi erőtlenségünknek es
termesztünknek meg romlása ellen.

A Christus
miért iöt e
világra.

Mintha mi soha nem hallottuc volna többé, oly
nagy moddal befzelled, hogy nem chac azert iöt
Christus è vilagra; hogy miuefeket fogadgyon auagy
hijon à szölöbe, hanem azértis hogy à törüént egy
puntig be tölche. Vay hirünkel volt az nekünkis, ki
meg teczie abbol, hogy à kis karachon napi prædi-
catióban, meg tanetottam reia az en halgatoimat, es
irafomnac oluasoit, mindenie reszét mint töltötte be
à Moyfes törüenyénec, es mint szabadétot meg
minket tüle.

Még ezt is
miues hiaáf-
nac mond-
hatnoioc.
Mat. 5.

Igafságnac
nevezi az irás
à iambor éle-
tet.

Tagagod, hogy az irás à iambor eletet igafságnac
neueznéie, auagy fizetésnec. Ezt vtolfo igaz, mert à
io élet, auagy à io chelekedet nem fizetes az à mit
azert ad Isten. Ingyen, hoó igafságnac nē neueztet-
neiec à szent irasban, à nem igaz. Mert szent Maté-

nak az alamofnalkodáft, es az imadságot Chrifthus Mat. 6.
 annac neuezi monduán : Meg lafsátoc, hogy à tiigaf-
 sagtokat emberec előtt ne miuellyétec, hog latsátoc.
 Mely mondáft az maga mutogato alamofna adáfnac
 es imadkozásnac ellene veté.

Meg találta Kemniciusis (kit igen dicherfz) ezt az
 írásban, vala hogy nem találta te reia. Mert ű
 nyiluán iria, hogy az vionnan fűlőttekne vij enge-
 delmefségeket igafságnac neuezi az Iftennec igeie.
 Mely dologrul imigyen szol abban à könyuben, kit
 à Tridentomi conciliom ellen irt. *Nam et noua rena-* Par. 1. Fol.
172.
torum obediencia, ornatur in scriptura titulo iusticiae
Rom : 6. Eph : 4, 2, cor : 9. Heb : 11. 1. Io : 2.

Terűlfz, fordulfz es minduntalan ollyat fogfz Peter ollyat
fog reiam
kibe hirem
nincsen.
 reiam, à kibe sem hirem sem tanáchom. Itt azt
 rebesgeted, hogy noha enis azt praedicállom, hogy
 Chrifthus meg holt è vilagért, de imezt choda feté-
 tesen zauarom öfzue, hogy az ű halalával azt érdem-
 lette, hogy az Iften minekűnc azert adgyon szent
 lelket, hogy az által iot chelekeduén, mi magunc
 erdemellyűc meg az öröc életet. Ha igaz ember Hamis à Bor-
nemífsza
mondása.
 vagy, mutafd meg valahol azt az en irafomban,
 hogy mi magunc. Soha nem mondtam, sem irtam,
 sem gondoltam.

Meg akarod valamikor mutatny, hogy főtet
 halyoggal rakua ízemem à Chrifthus felől, vgy mint
 kit nem tífztelec, hanem chufolom, karomlom, es
 felfétem. Meg lafsuc akcor ofzton, mint mutatod
 meg. De hízfem Iftent, hogy ebenis benne maracz,
 mint à többibe.

Ez vtan megint à ragalmazáshoz kezdefz, de azt Hány kime-
néférűl szol
Iftennec ez
Euangelium.
 neked hagyom. Hanem à hol azon bőlhelkedel,
 hogy az Iftennec nem chac őt, hanem őt ezerfzer-

nélis több kimenésről szól ez Euangeliom: közfőnöm hóg megtanetasz reia. Maga őtöt találz az Euangeliomban, nem többet. Nem hogy chac ennyifer ment volna ki Isten, mert soha egy szem pillantásig sem szűnic meg miuefeket hini az ű szőleiebe, de itt őt fő ki menésről tetzen emlekezetet.

Őt óra.

A hol az őt órát arrais magyaráztam, hogy miképpen ez világnac, minden időkbén mutatta es ielentette Isten magát, azonképpen feienként es egyenként, minden embernek mutattya es ielenti, az mi életünknek minden részébe: hogy az ű szőleiebe mennyűnc, az anyaszentegyháznak tagjai legyűnc etc. Ott arra inted az oluafot, hogy meg emlekezzec arrul, à mit oda fel mondottal, az igaz anyaszentegyházról. Mely eppettetet nem Romai papára, hanem az vr Jésus Christusra. etc. Nem kellene chac imigy amúg loc félet egybe zauarnod es őlgyetened, szollanal arrul à mit elődbe vőtél. Mert emlekezni valamiről, es chac vgy hadni, nem igen hasznos. Erről én most nem szolloc, mert keues beszéddel nem lehetne, es igen hoszu írást nem akarnéc nyuitanom. A szent Peter szent Pal napiara valo első praedicatiómat à ki oluafsa, abból tanulságot vehet az anyaszentegyháznak eppületiről.

Sokat zauar egybe Peter.

Helyén hagyod, à mi itt kőuetkezie az én praedicatiomban à többit, chac hogy mikor ezt mondom, hogy à kic az anyaszentegyház kiűl munkalodnac etc. Magyarazod az en szómat es azt irod hogy az anyaszentegyházon à papa sereget értem. De ugye? hogy tudod hogy azt értem? Az anyaszentegyház nem Papae, hanem Christusnak oly serege, melyben Papa fő pispök es fő pasztor, à pasztoroknak feiedelme vtan.

Az anyaszentegyház kié.

Papa mi dolgos.

Vgymondasz hogy az irás Papat Antichriftusnac hija. 1. Thefs : 2. Dan : 7. Apoc : 11. 12. 13. Peter nem talalod ott azt. Szól vgyan az Antichriftusrul eleget az irás, de arrul hogy Pápa Antichriftus uolna, nem. En penig meg bizonyetom à folyúl meg neuzet szent Peter szent Pál napi, masodic praedicatioban (mellyet külön maganakis ki nyomtattam) hogy Papa nem Antichriftus, de à kie ütet annac mondgyác, Antichriftusnak tagiai.

Touabba imeszt irod, hogy valamit talált es gondolt à mi anyafszentégházunc, Isten paraucholattya kiuúl, főt ellene, aztis mind à io chelekedet közibe ölgyeti Telegdi. Még reanc nem rakód, hogy vagy azokat à kiket itt elő szamlálsz, vagy valamit egyebet Isten parancholattya ellen találtunc, addig, pusztá ragalmazo es fundamentum nélkül való beszdedre nem tartozom felelni. Esztelen embernekis itelem lenni azt, valaki bizonság nélkül meg hiszi beszdedet. Mert vgy bánol velűnc mint ellenség, es en nec okaiert hitele nem lehet, à mi gyalazatunkra mondua chenalt beszdednec, mig elegendő bizonsággal nem tamasztod annac igafságot. Mert mondani es nem erőfseteni mondásodat, chac szél. Parancholat kiuúl sem hanem ha chac azt mondod te *Isten* parancholattyanac lenni, à miről nyiluan ualo irás vgyon. Kitmi vtánnad nem vallunc. Mert sokra oktata az ű népet Isten irásnelkül, à mint ez előt meg bizonyétoc.

Bornemífsza
hamis itélete.

Isten paran-
cholattya el-
len uagy ki-
uüle semmit
nem találtunc

Hogy penig még à bordelyban való rutfagis annac fölőtte à te könyuedhez illendő imez szep sentencia, Si non caste, caute. Telegdinec io chelekedet legyen, (mert nem szegyenled te azt irni en felőlem) itillye az vr Isten meg, es mind az egefz

Bornemífsza
iráfánac ékef-
sége.

kereztyenyfeg, ha igaze vagy nem. Nagy örömeft
fzollasz es irlz ilyen parázna dolgokrul, es io ked-
ued vagyon hozza, hogy effele fzörnyüfegekkel eke-
séched à te iráfídat, valamint vagy benne.

Pápánac és
Captalanok-
nac képében
ualó felelet.
Act. 23.

Papárul ittis emlekezel, es à Captalanságrul.
Kic képében imezt felelem te neked. Percutiet te
deus paries dealbaté: meg ver tegedet az Isten,
meg feieréttetet kőfal, ki feieréted es szepéted tennen
magadat, minket kedig arczul chapdosz, es rutétasz
nyelueddel, es pennáddal versz.

Lant penge-
téfrül.

A lant pengetésrül chac azt mondom, hog neked
vér tanczot az à lantos, iard el igen szépen. Jarodis
à mint látom, Mert tanczba valo volna ez ilyen
fabula, nem ide à hol à kereztyeni tudománnac
egy fő czikkelérül vetekedűnc. Tanczoly chac tan-
choly, leszen még oly idő hog el feleited à tanczot,
es à foc chufságot.

Mit kel mi-
nielnűnc az
Isten fzőleie-
ben.

Szollottam arrulis à Septuagesima Vasarnapi
praedicatióban, mit kel miuelnűnc az Isten fzőleiebe,
es azt mondoztam, hogy arra meg tanét à tiz
parancholat, à többi közöt kedig, vgan ezen dolog-
rul imezt irtam. Meg találod à tiz parancholatba,
miuel tartozol Istennek. Hittel, tisztelséggel, imad-
kozásal, szerezettel, felelémmel. Aztis meg találod
miuel vagy ados felebaratodnac, azzal, hogy szeref-
sed űtet vgy mint tennen magadat. Az miueld vgy
mond Christus es elfz. Vgye? Vgy tat.

Bornemiszá-
nac keuély
chufoláfa.

Itt te elő vgrol, es nagy keuélyen imigyen chu-
folod ezt az en mondasomat. Im mint haragfzie,
hogy nem akarom el hinni. Azt mondgya hogy vgy,
maga bizony nem vgy uagyon.

A Keuélyfég
Verfengő.

Sőt bizony vgy vagyon, es mint Isten f-mindem-
ber lattya, hogy kilömben ninchen ennel. Choda

dolog, mely igen meg vakéttya embert à keuelység. A ki fokat tulaidonét magánac, verfengésnek okaert, még aztis tagadgya, à mibe semmi ketség nem volna. Egy pontot sem töttem hozzá, hanem à mint szent Lukáchnal vagyon, vgy hoztam elő à Christusnac mondasat. Mégis azt mondod hogy nem vgy vagyon. Mintha nem vrunc mondasza volna ez. Azt miveld es elfz.

Ennec kedig à mi iduőzetőnc mondasanac értelmérül, es betölthetie ember az Isten parancholatyat vagy nem, szollottam az előt. Nem szűkseg azert itt szollanom, es vgyan azon egy dolognac gyakran valo elő hozasfaual, nem akaroc bantafara lenni az oluasfonac.

Banod hogy à bizonyos napokon valo bõitõlest, szerzeteseknek szertartasokat es nemely atyankfia-nac egyeb kiualtképpen valo aitatofsagokat, oly elfz-közöknec neuezem, mellyekkel hoza segétic, es alkoholmatofsa tefzic magokat, hog à tiz parancholatot könnyebben miuelhelséc. Azt irod, hog szent Pal így szól ezec felől. *Habent Zelum sed non secundū scientiam.* Vagyon vgmond aitatofságoc, de nem ertelem szerent, hanem bolondul ertelem nélkül. Te mondod, de à kinek efze vagyon senki nem hiszi, hogy ezekrül szollana ott szent Pal. Hanem à Sidok-rul à kic à Christusban valo hit nélkül, az ű ô tör-uén szerent valo chelekedetekből vartác az igasfágot. Meg mutattyác ezt ez értelmet, ime kőuetkezendő igéc. Mert à törüennec vége à Christus az igasfágra minden hiuőnec. Mi nem kerefűnc Christus kívül igasfágot, főt ű benne vettyűc, es ű reia rakiuc, minden dolgainknac fundamentomát.

Kiváltképpen.
ualo aiatatof-
ságokrul.

Rom. 10.

Io à bõit azt befzélled, chac hog bõit legen, es

A Bõitnec io
noltarul.

io ertelemmel legyen. Hogy vag' semmit vag' igen keuefet e'gel i'gal, à testi keuansagodnac meg zablasára, es aietatos töredelmefségre, tanuláfra. Vg' Peter vgy enis veled tartom eddig. Mit mondasz többet? De igazan valo tanuláfra, es igazan valo könyörgéfre. Eztis veled tartom. Mondgy többet mégis. Nem à meg holt szentec elől valo efedezéfre, nem Mife halláfra, nem bolchóra.

Sokat hoz elő
Peter kit uég
nélkül hágy.

Ez égyic à ki nem io à te irafodban, hogy fokat zauarasz egbe, es gúlólségefsē emléteasz effele dolgokat, f-ozton azonba hagyod. Vennel égyet valamit elő, es szolnal tőkelleteességgel arrul. A mit ki nem akarasz feitegetni, hadnal beket annac. En sem szolhatoc itt mindenikrül égenkent, mert ninnen helye miuel hogy nem illetic ez itt valo vetelkedésünket, ninnen alkalmatoságomis hozza, mert enni foc dologrul à menirül szerte szerent emlekezel, illyen kis kőnuechkébe lehetetlen valami io értelmet adni.

Az eledel ualogatáfrul.

Es (aztis irod) ne valagasz à napban, es az etelben. Vgy hogy Isten előt penteken erdemesb hogy nem mint szerdan. Es hog' bűn chac meg kostolniais à huft. De nem bűn à Toc, à Kechege, à Ratot hal, az io bor. Ezt szent Pal őrdőgi tudomannac beszelli 1. Tim : 4.

Erre sem felelné it semmit. De miért hogy szent Pállal bizonyetasz, meg kel felelnem. Azt felelem kedig, à mit az én postillamban irtam, à bõit elő Vafarnapi praedicationban. Ki imillyen.

Illic e paran-
cholat alat
kötelezni à
bõitre es bi-
zonyos napo-
kat annac
szabni.

Vgymondnac hogy io es hafznos dolog à bõit, de nem illic parancholat alat senkit arra kötelezni, es nem mélo, hog' bizoños napokat szabiunc à bõitnec, hanem szabad akarattyara kel azt embernek

hadni, akare, es mikor akar bõitõlni. Latom houa néz ezeknec az ű igekezetec. Ertic hog à test banna à bõitõt, vefzie efzekbe hog az emberec nem õrõmest fzenuedtetec magokat. Azert szabadfágot hadnac mindennec, gondoluán hog keufen talaltatnac, kic, ha ű raitoc fõg allani bõitõllyenec. E fzerent igyekeznec laffan tellyefséggel elfeleitetni az emberekcel à bõitõt. Higgyed hog az pokolbeli õrdõgnec alnakfagából szarmazot hamis vallas ez: Mert az Istennec igéie mált ád mi nekũnc elõnkbe.

Vgy teczie Niniuebe, nem hagyana fenkit az ű Kõttelezõ bõitõc uannac a sz. írásban. tulaidon akarattyán, hanem à kiraly vgyan meg Jonae. 3. 2. Par. 20. paranchola, hogy mindenec bõitõllyenec. Azonkép Bizonyos napokat szabot pen Iosaphatis: Touabba aztis meg talallyuc az Isten a bõitnec. irasba, hogy vgyan bizonyos napokat szabot Isten à bõitnec, es erõffen meg parancholta hog azokon à napokon nem chac egyfzer, hanem esztendõnkent minden ember bõitõllyõn õrõkce valo tõruen legén ez vgmond ti kõsztetec, hog az hetedic holnapnac Leuit. 16. tizedic napian meg lanyargaffátoc magatokat. Za- Zach. 8. charias prophetais emlekezetet teszen, az negyedie, ötödie, hetedic, es tizedie hónap bõitirül. Es holot Mauth. 6. Christus vrunc ideiében az Pharifeufoc efféle bizo- Christus mit fed a Phari- feusoc bõiti- ben. nyos napokon valo bõitõket meg tartanánc, nem monda vrunc, hog azt gonofzul miuelnéiec, hanem helyen haga az ű bõitõket, es chac azt fedde meg, à mit űc hozza tettec vala, módot szabuan benne, hog kellene à bõitõlésnec lenni, ha akarnaiaec hog Istentõl erdemet venneieec.

Ezekbol meg teczie hog nem gonofzul chelekszie az anyaszenteghaz, mikor bizonyos napi bõitre, parancholattal kõttelezi az embereket. Azonközben peniglen, ha valaki oly iambor aitos ember, hog

szabad akarattól, az egyneha szamos napoc kiűlis akar bűtöltni, dicherem annac az ű iamborságot, de az meg parancholtatot bűtöket, nem kel senkinec meg vtalni, es hatra vetni.

A hus eledel
tilalmánac
oka.

Ha peniglen az étel valogatas felől ketelkedie valaki, es azt aléttya, hog nincsen méltó oka miért kellene à hus ételt tiltani bűit napon à keresztye-nektől. Annac én rövideden azt felelem, hog nyssa fel szemeit, es meg lattya, hogy nem óc nélkül tiltatot meg bűitbe mi túllunc à hus étel. Természet szerez iobban taplallya à testét, es több erőt ad neki à hus, hogy sem mint à hal auág égéb féle bűiti eleség. Tahat mikor à bűitöleffel testünket akariuc enihetni, es az ű gonosz keuansagit öldökleni méltó afféle eleségtől szeuedtetni magunkat, à ki hizlallya, es köueriti az mi testünket: Híszem io teneked akar mi dologbais oly efzközökcel élned, az mellyec által könnyebben es alkalmatosban el vegezheted azt, à mire ígekezel? hog nem vólna io tahat, mikor bűitől sz, afféle eleségeket el tauoztatnod, à kic tegedet nē hadnac, könnyen oda iutnod, à houa indultal, es oly elettel élned, à ki nem annéra ad erőt à testnec mint à hus?

Nem fertel-
mes a hus.

Mert hog meg erched, nem Manicheus modra tyltya az anyaszentéghez, à huft te túlled v g mint tisztatalan auág fertelmes allatot. (Mert ha tisztatalannac es fertelmesnec tartanoioc mi à huft, nē chac bűit napokon, hanē egébkoris minden időben el tavoztatnoioc, es soha huft nem ennenc,) hanem chac à testnec es ereienec meg szegeseert tyiltya.

Io okbol az
írás is uálo-
gatást tót az
eledelec közt.

Hogy peniglen io végre es io okbol szabad legyen embernec az eleségec közöt valogatást tenni, meg bizonyul az szent írásból. Mert egy ne-

hany helyen talallyuc, hogy az Isten à prophetac, es az apostoloc, valami bizonyos tekintetből, valasztáft tettenec, az emberi nemzetnec eletere teremtetet allatokba.

Az Isten mikor paradichomba helyhezteté Adá- Gen. 2. mot, szabadon hagyá űtet à több fáknac gyűmölchén, de az ionac es gonofznac tudományánac fáiátul megtilta, es meg hága neki, hog' annac gyűmölchét meg ne kostolnaia. Nemis engedé az első szűleknek, hog' valogatas nélkül mindent meg égenec, à mit mostan meg elzűnc, hanem fűuet es gűmölchőt ada nekic eleségül. Es mind az viz özönig az lön az emberek-nec eleségec, hanem az viz özön után bochata reia Noet az hus etelre.

De maga még akoronis valami valogataft tén az Gen. 9. étel dolgaban, mert erőlsen meg hagyá Noénac, hogy verrel ne égye à huft.

Az ő törűenbenis megtilta, à nyul huft, à dífzno Deut. 14. huft, foc égeb féle allatoknakis hufat. Aztis meg Exod. 12. hagyá hog' senki kouafzos kenyeret ne egyéc à Hufuét innepébe, hanem minden ember pogacháual ellyen. Touabba Samsonrul azt oluassuc, hog' bort Iudic. 13. soha nem iuot. Danielről hog' sem huft nem őtt, sem Dan. 11. bort nem iuot, hanem bochűuel élt.

Az vy törűénbe peniglen, azt vegezéc az aposto- Act. 15. loc, hogy à poganságbol à kerefztyenségre tért népec, meg tartoztatnáiac magokat, à baluanyoknac aldoztatot huftul, foitot allatoktul, es vertűl. Szent Palis azt mondgya. Hog' soha huft nem enneiec in- 1. Cor. 8. káb, hog' sem mint felebarattyát meg botrankoztatnáia.

Ez mind eleség valogatas. Ha azert mind az ő Io okbol lehet az eleség ná-törűénbe, es mind az vy törűénbe talallyuc hog' va-logatás.

logatás volt az eledelbe, valami oly okból, ki az akcorbéli időt illette, mostis lehet à végre es afféle io okból, mint az előt meg mondám.

Az apostoloc
tanítuányi él-
tence az ele-
fég uáloga-
tással.

Az apostoloc vtan valo szent iamborokis éltenecczel à szertartással, mint ám Timotheus, ki bort nem iuot, hanem chac vizet, es miért hog gyönggyomra vala, szent Pal paranchola neki, hogy valami keues bort inneiéc.

1. Tim. 5.
Lib. De Efse-
nis.

Philo azt iria, hogy az ű ideiebeli kerefztyenec vgyan közönséggel, nem ettenec huft, es nem ittanac bort.

Super Lenit.
Hom. 10.

Origenefis, mikor bõitõlunc vgymond, huftul, bortul, es minden fõlõttebb valo elefegtul, meg tar-toztattyue magunkat.

Hiero : lib : 2. contr : Iouiniamum. Aug. lib : 30. cont : Faustum, De moribus Maniche. ca : 13. et 14. cont. Adimant. cap : 14. Ep. 85 ad Casulanum. Tertul : lib : 2. ad Vxorem. Athanas : in uita S. Antonij. Et lib : de Virginitate siue de meditatione. Basil : homil : 1. de laudibus Jeiunii. Item Clemens lib. 5. Constit : apostolic : cap : 19. Sexta Synod : Constantinop. Can : 56. es loc egyeb szent Doctorkis bizonettyac az étec valogatatsal valo bõitõlest.

A Christus
mondása nem
ellenkedic
euel.
Mat. 15.

Houa tefzed tahat, (azt kerdic à testi emberek) Christus beszédet ki azt mondgya, hogy nem fertezteti meg embert az, à mi szaiaba bemegyén? ha nem fertezteti tahat nem kel abban semmi tartozast tenni, hanem mindent szabád ember nec minden na-

Mint legyen
ártalmas bõit
nap a hús étel

pon megenni. Igaz à Christus beszede, hog az eleség természeti szerent az embert meg nem fertezteti, de ha gonofzul él valaki az eleséggel, à gonofzul valo elettul meg fõrtõztetic. Mint à bor hogy io ű magaban, es fenkit meg nem ferteztet : de ha ki fo-

kat ífzie benne meg refzegűl tūle, es meg ferteztetie, nem à bortul, hanem à fűlűtteb valo italtul: à borral hogy nem iol   lt, az oka az ű ferteztet  s  nec. Azonkeppen vagyon à hus etelnekis dolga ű mag  ba nem gonofz à hus etel, de gonofz annac à ki nem iol   l vele. Nem iol   l kedig, valaki az anyafzent  gh  znac io vegre rendeltetet tilalma ellen   fzi. Lam fzent Palis azt tartotta, hogy ha felebaretty  nac botrankozes  ra enn  ie  c huft, meg ferteztetn  c t  le. Azert à Chrifthus mond  sat iol kel   rteni, es à ki iol   rti   fz  be v  fzi hogy nem ellenkedie az anyafzentegyh  znac rendel  se az mi vrunknac tudomany  ual.

Szent Paltis hannyac fzem  nkre, mintha mi ^{1. Tim. 4.} ellen  nc volna az ű tanet  fa, mikor   rd  gi tudom  nnac mondgya az eledelek  nec tilalm  t. De mint egyebbe femmibe, azonkeppen ebbenis nem idegen az mi vall  f  nc à fzent P  l tudomany  tul, mert miys azt mondgyuc, hogy   rd  gi tudom  ny az elefeg  nec tilalma, ha valaki v  g tiltya à hus   t  lt, auagy akar mi egyebfele elefegetis mint Manicheus, mond  u  n term  sfzet fzerent tilztatalannac auag   fertelmes  nec lenni: azonkeppen ha valamely ember azt mondan  ia, ho  g az    t  r  uenben meg tiltot allatokat, v  gmint az    t  r  uenre valo k  peft, nem fza  bad meg enni, vallyuc hogy azis   rd  gi tudomany   volna. De egy altally  ba mondani, hogy akarmim  don, es akarmi okb  l legyenis,   rd  gi tudomany, az eles  gnec meg tilt  fa, es tellyef  s  ggel az apoftoloc   rtelme ellen volna: mert   m meg mondoc hogy az apostolokis meg tiltottac volt à pogans  gbol t  rt kerefzyeneket à baluanyok  nac aldoztatot hustul, foitot allatok  tul es v  rt  l. Szent P  lis az eles  gnec nem mindenf  le valogat  fat karhoztattya, f  t azt mond-

Mint legyen
  rd  gi tudom  ny az elef  g ualogat  s

Rom. 14. gya égyyűt, hogy io ember nec huft nem enni. Tahat nem vgy kel szent Pált ertenűnc à mint ezec értic, hanem à mint szent Hieronimus, szent Agofton, es arany fzaui szent Janos magyarázza: Hogy akcor őrdőgi tudomany az eleség nec tilalma, mikor vagy azért tiltatic, mintha tilftátalan volna, vagy az ő töruen nec (kinec immar vege vagy on) meg tartasáert.

Augustana
Confessio
mitat
mondgya
őrdőgi tudománac.

Sőt még az Augustana confusiois azt tartya, hogy vgy volna à hus eteltűl valo tiltas őrdőgi tudomany, ha à Christusnac io tetemenyet arra haréntanoioc, az az, bűnűnk nec bochanattyat, ki à Christus által adatic, az hus eleségtűl valo meg tartoztatálnac tulaidonetanoioc, es az mi bőitőlesűnk ből varnőioc, kit mi nem miuelűnc.

Nem kel
hinni a bőit
káromloknac.

Senki ne hidgyen azért azoknac, à kie az keresztyen anyaszentegyhaznac rendelése szerezent valo bőitőt karomlyac, meg vtallyac es karhoztattyac, hanem inkab hidgyen az anyaszentegyhaznac, ki à Christusnac, Prophetaknac Apostoloknac, es az regi szent iamboroknac példáiat hadgya mi nekűnc köuetnűnc, es az mi testűnk nec enyhetesére es öldöklesére, bizonyos bőitőket szerzet, mellyeket tartozic minden igaz iambor keresztyen meg bőitólni. E ualafzod à napoknac es eledelek nec valogatatarul.

Peter nec à
szerzete krűl
ualo kérdése.

Kérdést kerdesz en tūlem midőn imigyen irsz. Szent Ferencz, Domonkos, Benedec, szerzetirűl nem oluastade, mit ielentet Christus vrunc monduán.

Mat. 23.

Ne hiualsatoc mesterek nec, egy à ti mesteretec. Es szent Pális tiltja. Ne mondgyad én Palé, Peteré, Apolloe vagyoc. Mind oluastam ezeket à szent iras-

Iac. 3.

1. Cor. 1. nac helyeit. De azt nem oluastam hogy azokrol szolottanac volna Christus es szent Pál, à kikre te vonfzod az ű befzedeket.

Felelet.

Es leg először miről beszélt legyen ott Christus, Christus a keueylég ellen szól, nem a fzerzetec ellen. meg ielenti az, à mi előtte vagyon ennac à mondas-nac. Ki imillyen, fzeretic (az irastudoc es à Phariseu-soc) à fő helyeket à lakodalmokban, első fzekeket à Synagogakban, köszöneteket à piaczon, es Rabbinae neuzeitetni az emberektől. Vég köuettekezie oíztan. De ti Rabbinae auag mesternece ne hiuálsatoc: Mert egy à ti mesteretec à Christus. A keueylség, emberi maga hanyas, es mutogatas ellen praedical. Hóg az ű tanetuanyi ne dickekedgenec abban hóg tanétoc es mesterec, hanem arra vífellyenec gondot, hóg az ű mestereknec Christusnac igaz tanétuani legyenec. Kit aual bizonyetnac meg, ha ég más ellen fel nem fualkodnac, mert egyenlőue tőtte ez űket, hogy ég mester tanétuani, es atyafiac.

Szent Pal megint, az eíze vezés vífzauonyas, es egyenetlenség ellen ír, nem arrul hóg valakit mesterről ne valaszunc magunknac. Vganis ha vég kellene ez íráfnac helyeit ertenűnc, hogy semmiképpen egyikűnc à másikunknac mester ne legyen, íg minden tanétas, es tanulás ki vettetnéiee közzűlűnc. Lám Szent Pál a uisszauonyás ellen ír. à te nem Euangelicus atyadfiái, communis praeceptornac hijac Melanchtont. Inkab illetne titeket, ha arrul akarnéc vetekedni, hogy nem mint szent Ferenczet, Damankost, es Benedeket, à Christusnac es szent Pálnac mondása. Kie à Rabbi neuet, oly igen keuaníatoc, egyebeknec sem akartoc hiuattatni, hanem chac tanetónac, es praedicator vramnac. A plebanofnac es Caplánnac regi aláztatoc neueket tellyefséggel hatra vetűen. Es ki Lutteré közzűletec, A Lutterec közzűféges mesternece híjac Melanchtont. ki Caluinusé, ki Illiricusé, ki Maiore. ki Istenség tudgya chac kie.

A kuklyarul az à válasz à mit à kiualtképpen
valo aitatofságrul irtam à praedicationban.

A kuklyarul
kérdés.

Holot kedig azt kerded miért öltöztetic bele à
holt testeket. Io volt volna Velenczebe meg kerde-
ned az Inquisitortul, à hol à mint irod lattad, hogy
à kazdag alzont Apacza ruhaba temettéc: Választ
tőt volna az kerdefedre. Feddeted volna meg azokat
róla, à kic szemed lattara miueltec, ha bantad, ne
engemet à kit nem lattál, hogy azt miueltem volna.

Felelet.

De meggyűnc neki ha valakic azt keuántac, hogy
vg temettelsenec, még halaloc oraianis meg mutat-
uán, valamely szerzetbeli iamborokhoz valo szerel-
meket, kiket eltekben kiualtképpen szerettenec es
böchűltenec.

Tudgyuc mi hogy à test mind ruhaftul à földbe
megyen, à hol senki nem lattya, à ruhat raita, es
femmit sem varunc à ruhanac, melybe el temette-
tűnc szép auagy rut voltabol.

Hofz elő ez vtan, vag három darabonkent szag-
gatot, es harabdalt czikcelyeket, nem tudom michoda
konyúból, (mert à mi könyueinkbe, mellyekkel az
Isteni szolgálatban itt élűnc, ninchen) alétom hog
Kemniciustul kaptad, mert ű szokot effélékkel örö-
mest chufolkodni. A minemű tisztelettel à szenteket
tiszteleyűc, vgy teczie azt akarod meuetni véle. De
miuel hogy tennen magadis azt mondod felőle, hogy
ninch itt ezeknec helye, es többet nem szollasz felőle,
enis beket hagyoc most neki.

Qualis inter-
rogatio talis
est responsio.

A hol azt irod, hogy egy háznac meg kellene
télni à könyuekkel, à kiket százezer hamis Isteni
tiszteletinknec ki feitegetesérűl irhatnánac, arra ez
à válasz. Hogy à ti hitetlenségtekrűl, teuelygestek-
rűl, kepmutatástokrűl, heiaba valo dichekedestekrűl

Tömeny ezerfzel valo fzaaz tömény ezer hamissag-
tokrul nem egy haz, hanem 9876543210 varasis
telhetneiec meg véle, annit irhatnáne, ha hozza
erkeznenc. Jollehet nemis szűkség, mert annelkülis
nyiluan léfszen mindeneknec à ti bolondságtoc, azt
iria szent Pál.

2. Tim 3.

Nem elég teneked, rélz fzerént szollanod à mi
tanetáfunc ellen, hanem végre egyszerfmind fel aka-
rod fordetani tellyes tudomanyunkat, ezt monduan.
Ninch oly czikkel az egézf szent írásban, kit fel nem
bontot à Papaság. Azt hiszem chac azert mondod
ezt, hogy eleget tegy ama ragalmazáfra intő közön-
séges beszédnec. *Calumniare audacter semper aliquid*
haeret. De felellyen Luter Marton meg neked reia, *ki*
igy ir Epistola ad duos plebanos de Anabaptismo. Nos
fatemur sub Papatu plurimum esse boni Christiani,
imo omne bonum Christianum, atque etiam illinc ad
nos deuenisse. Quippe fatemur in Papatu ueram esse
scripturam sacram, uerum Baptismum, uerum sacra-
mentum altaris, veras clauas ad remissionem pecca-
torum, uerum praedicandi officium, uerum cathechiz-
um, ut sunt oratio dominica. Decem praecepta,
articuli fidei: Dico insuper sub Papatu ueram Chris-
tianitatem, imo uerum nucleum Christianitatis esse.

Peter ollyat
mond felő-
lűnc kit ű
maga sem
hiszen

Luter Marton
felel Borne-
mífszánac.

Tanuly mesterettűl, ha szent Ferencztűl nem
akarísz tanulni. Hallod hiszem mit mond à te Mef-
tered Luter Marton, hogy igaz szent írás uagon à
Papistáknal etc, Hát nem iol mondod, hogy à papa-
ság minden czikkelet fel fordetotta az írásnac. Ha
víg volnais, hog à mibe ti tülletec kilömbözűnc, ab-
ban nem io vton iarnáne, (maga nem víg vagon.)
Hiszem à mibe eggyet ertűnc veletec, azt nem bon-
tottuc fel. Mond meg chac imez czikkelét az Ísten

Bornemífsza
tanullyon
Lutertűl.

Nem forde-
tottuc fel a
sz. írást.

Gen. 1. igeiének, mibe bontottuc fel, mikor Moyfes azt iria, hóg kezdetben teremté Isten è vilagot. Auagy
 10a. 1. imefzt. Kezdetben uala az ige es az ige Iftennel vala, es Iften vala az ige. Szegyen ollyat mondani, à kit mind az egész vilag lát, hogy hamis.

Nagy hamis mondás. Azis nē igaz, hóg mi azt mondanóioc, hóg szabad Papanac meg változtatni az Iften szerzését.

Az egy fze- A mit az égy fzemely alatt valo communicálásrul
 mély alatt
 ualo commu-
 nicaláfrul. fzollasz, azt akaruán bizonyétani, hogy abbanis à Chrifthus parancholattya ellen chelekedűnc, arra sem engedi ennec ez írásnac rövid uolta hogy most felellyec. Hanem miuelhóg fraskánac neuezed. (De meg nem bizonyetod hóg az volna) à mit errűl irtam à postillaban, kerem à kerefztyen oluafókat, ne higgyec addig beszededet, mig meg nem oluafsac az en irasomat. Mert te chac ég kis foltot hozz abban elő, melyből senki iol meg nem ertheti vallasomnac okait. Meg talallyac azt az en postillamnac első refzében az vr Vachoraiarul ualo harmadic praedicationban.

A Iesusnac A Iesusnac neueben ualo keresztelefrűl Emlékezetet tettem volt arrulis, hogy noha Chrifthus azt parancholta volt az apostoloknak, hóg Atyanac, Fiunac, es Szent Leleknece neuebe kerefztellyenec, mind az által űc chac à Chrifthus neueben kerefzteltenec. Kirűl te (minden tudomannal, bölcheséggel, es ertelemmel, tellyes léuen, *si dijs placet*) es az én tudatlansagomat meuetűen, imigen irtal. A mint latom nem erti Telegdi, hóg mostis chac à Iesus neuebe kerefztelűnc. Mert vg tanét szent Pal hóg mikor meg kereszttelkedűnc, az ű halalaba kerefztelkedűnc. Mert chac ű holt meg mi nekűnc.

Rom. 6. Nem arrul fzollottam én ott, à mirűl szent Pal A Iesus ne-
 ueben mint fzollot, honnet légen ereie à mi kerefztségunknec,

tudni illic, à Jefus halalanac erdeméből. Hanem ^{kerefztelke-}szollottam de forma verborum, az igeokról, melyek-^{dűnc most.} cel élűnc à kerefztségnek szolgaltatataban. Vgy azért, nem igaz, hogy mostis chac à Jefus neuébe kerefztelnénc. Mert nem azt mondgyuc à kerefztelkedő szemelynek: En tegedet kerefztellec à Jefus-nac nevébe, hanem Atyanac, Fiunac, es szentlelek-nec neuebe. De hogy az apóstoloc vgy kerefztelte-nec, meg teczie az irálnac egyneha helyeiből.

A mit à kőuetérűl mondtam, hog à szent ^{A kőuetés}szerezetec, nem kilömb mintha mindenie azt mon-^{nem keszerét}danaia, kőueffetec engemet, mint en à Chrifst, ^{arra, hogy}abbol à nem kőuetkezie à mit te irfz, hogy mind-^{mind barátoc,}nyaian baratta es apaczaua legyűnc tahat. Mint hogy ^{es apaczac}midőn szent Palis vgan azont mondtotta à Chorin-^{legyűnc.}thusbelieknek, nem kőuetkezet, hog mindenec apóstolla kellett volna lenni. Ne chigazd tahat arra az en beszedemet.

Abban sem vétettem, ha azt irtam hogy szent ^{A szenteket}Palt, es à töb szenteket à tiz parancholatban kel-^{mibe kel kö-}kőuetnűnc. Mert à hol te nem chac abban, főt az ^{uetni.}Euangeliombanis befzelled hogy kel kőuetni, aual meg nem hamisított az en mondatomat. Miuelhogy ^{A tiz paran-}à tiz parancholatis arra tanét engemet, à mire az ^{cholat egy-}Euangeliom. Tudni illic, Nem chac hogy iol élyec, ^{gyűt iár az}hanem leg először hogy esmeriem az Istent, es ű ^{Euangelium-}benne bizzam, senkibe ne egyebbe, à mint oda felis meg mondam. Io volna ha fel nyitnad à szemedet, es iobban meg tanulnád à tiz parancholatot, kit ha meg miuelnél, így talalnád à mint en mondom.

A Septuagesima Vafarnapi Euangeliomnac harmadik részéről.

Sommaia az
Euangeliom
harmadik ré-
szének.

Magarazuán ennec ez Euangeliomnac, melyről most szollunc, vtolso részét, azt bizonyítottam, hogy noha Isten az ű io voltabol adga embernek az örök életnek iutalmát, de mind az által, nem munka nélkül, es chac azoknac à kic munkalkodnac. Holot midőn à többi közöt ezt mondtam volna, hog mind azoc teuelegnec, à kic többet tulaidonetnac, az ű chelekedetegnec, hog sem mint kellene, mint amaz maga hanyo Phariseus: mind azoc à kic azt aléttyac, hog semmi tekinteti ninchen Istennek à fizetesben à mi chelekedetünkre, hanem tiztan chac aiandékon adgya mi nekűnc az örök életet. Erőffen kezdéd magadat hanni, es engemet hol bolondnac neuelf hol rutul hazuttolsz, monduán.

Bornemífsza
Peter hany-
kodása.

Hát teuelyeg szent Pal? ki ez igekkel szól. Az örök élet Istennek aiandéka à mi vrunc Jefus Christusban. Im hallod hog aiandéknac mondgya. De Telegdinec teuelyg szent Pal. Valamelyic vag Pal vag Miklos meg bolondult. Egic igazat mond, à masic hazud etc. Szinten itt kellet volna eszedbe iutni, Peter vram, à Chriftnac amaz mondasánac, melyre oda fel engemet emlekeztecz vala. Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, quid me cedis? Ha gonoszul szollottam, bizonéch reiam, hogy nem io à mit szollottam, ha kedig iól, mit verfsz, mit bolondolsz, mit hazuttolsz engemet? Mi nem szitokkal kel meg győzni, azt, à kiuel bait vífsz? Az aszonnepeknec, à hituanahoz illic, hogy nyeluekkel vegyenec igazat, nem praedicatorhoz,

Elfelette ma-
gát Peter.
Ioa. 18.

nem ilyen tudos emberhez mint te vagy, ki mind vntalan tudatlanságomat hanyod ennekem.

De talam azt mondanád. Lam reiad bizonétom. Peter írással bizonyét úgy tereenciec ellenem. Szent Pal aiandeknac mondgya, ki nem hazudhat, mert Istennec lelke vagyon ű benne. Tahat igaz hog hazucz, vgmint teuelygőnec mondod azt, à ki azt vallya, à mit szt. Pal, hog tisztan chac aiandekon adatic az örőc élet minekűnc.

Hog im Bornemífsza vagy, en híszem el hitted Iozan értelme az aiandeknac és érdemec. magadban, hogy mindenkor iozanul befzellefz. Engemet peniglen à ki bort ífzom, soha nē aletafz iozannac lenni. Vay mi sem mindennap refzegec vagyunc. Oly iozan ertelembé vefzem én az aiandeknakis az erdemnekis neuét, hog egybe fér, es egytembe meg maradhat mind è kettő. Ezis hogy aiandekon, f-azis hogy à chelekedetűnkre valo tekentetből adgya Isten az örőc eletet: Es vgy nem ellenkedic à szent Pálnac mondáfa az enyemmel.

Azt mondod te nağ keuelyen, hog vagy Pál, vag Sem sz. Pál uem hazud sem én. Miklos, de hazud. Hog Pal nem hazud teis bizonyétod. Hogy Miklos nem hazud im én meg bizonyétom. Nem hazudoc azt mondő mégis. Mert valaki azt méri en reiam fogni hogy hazudoc, kezzerettetic aztis meg engedni hog sz: Pál hazud, kit te sem engedcz. Ha kerded, honnét kőuetkezie az? Meg felelec teneked. Innet. Miuel hog eztis sz: Pal mondga. Sz. Pál iria, hogy chelekedetre fizet Isten. Meg fizet Isten mindennec az ű chelekedetec szerent. Latode hog Palis azt iria à mit Miklos. Es bátor ve Rom. 2. gűc elő amaz regulat, à kire te igazetal éggyűt, hog az apostol mondasanac, mint eleit vtollyat meg kel oluafni, vgis meg teczie hog éggyet ért Pal Miklosal. Igy szól azert szent Pal.

A te kemenséged szerent, es meg térti nem tudo Sz. Pálnac

egész mon- dása. fziued fzerent, tennen magadnac haragot gúitelfz à haragnac napian : Es az Iftennec igaz iteletinec meg ielenesénec napian. Ki meg fizet mindeneknec az ű chelekedetec fzerent. Azoknac bizonáuual à kie az io chelekedetekbe meg maradnac, dichóséget, tífztelséget, es halhatatlanságot kerefne, az öröc életet. Azoknac kedig à kie vífzauonyóc, es engedetlenec az igazságnac, de engednec az hamílságnac, harag, fene indulat, gótrelem, es nómorúság, minden gonofz teuő embernec lelke ellen : Sidónac előfzer, az vtan Görögnekis. Dichóság kedig, es tífztelség es bekeség minden io chelekedőnec : Sidonac előfzör, ofztan Görögnekis. Eleg legyen most eddig, maga à mit ez vtan ir, azis mi mellénc valo volna. Miel hog imez igekis benne vannac. A törüenűnek nem halgatoi hanem chelekedői igazac Iftennél.

Sz. Pál mond-
gya, hogy az
öröc életre
ualo teken-
tetbe chele-
kednec iot a
hiuek.

A kinec fűle vagón halláfra hallya. Meg talallya itt, hog az io chelekedetbe valo meg maradással, az hiuec dichóséget, tífztelséget, es halhatatlanságot kerefne, az az. A vegre chelekednec iót, hog meg dichóullyenec, tífzteltelsenec, es örökre meg maradyanac. Nemis chalic meg az ű remenségec. Mert azoknac adatic az öröc élet, à dichóság, à tífztelség, es à bekeség, à kie iol chelekednec.

Aiandec is
beer is az
öröc élet.

Latode hog ha Miklos hazud, hazud Palis. De egyic fem azt mondam, f-ifmet azt mondom. Mint bekeltelsűc meg tahat szent Palt magáuual, ki nehol aiandeknac mondga az öröc életet, nehol az io chelekedetekért adattya Iftennel? Tat vganis à volna à mesterség, hogy midőn vg teczic, mintha az íráfnac egyic helye ellenkednéiec à mafikal, egybe tudnóioc hozni es bekeltetni. Haggyuc szent Agostonra azt, kinec à te nem Euangelicus atyadfiái es

Az írás ma-
gyarázásában
ualo mester-
ség.

lokat tulaidonétnac, es maid előnkbe rakia ű, mint Sz. Ágoston
 lehelsen aiandekis, az io chelekedetnec iutalma is. megtanét
 Egbe kőszőrüli az iráfnac helyeit, es meg bizonyéttya rea, mint le-
 hogy mind aiandéc f-mind bér: Es hogy midőn azt gyen aiandéc
 mondgyuc, hog à mi chelekedetünkértis adgya, is, iutalom is.
 aiandekonis adgya Istén az őróc életet, è két mon-
 das nem ellenkedic egymással. Szollyon deákul elő-
 zőz, es az vtan mondgyuc meg magyarul, mit be-
 fizél. Ig ir azért égyűt.

Et nascitur inde non parua quæstio, quæ do- Vitam æter-
mino donante soluenda est: Si enim uita æterna nam bonis
bonis operibus redditur, sicut apertissime dicit operibus
Scriptura, Quoniam Deus reddet unicuique, secun- reddi.
dum opera eius: quomodo gratia est uita æterna, Rom 4.
cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur
ipso Apostolo dicente. Ei qui operatur, merces non
imputatur secundum gratiam, sed secundum meri-
tum. Et iterum, Reliquiae inquit, per electionem Rom. 11.
gratiae saluae factae sunt. Et mox addidit. Si autem
gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam
est gratia. Quomodo est ergo gratia uita æterna,
quæ ex operibus sumitur? An forte uitam æternam
non dixit Apostolus gratiam? Imo uero sic dicit, ut
negari omnino non possit, nec intellectorem acutum,
sed tantummodo intentum desiderat auditorem. Cum Rom. 6.
enim dixisset stipendium peccati mors: mox subdidit,
Gratia autem Dei uita æterna, in Christo Jesu, do- Etiam bonum
mino nostro. Ita ergo quæstio, nullomodo mihi uide- opus est gra-
tur posse dissolui, nisi intelligamus et ipsa bona tia.
opera nostra, quibus æterna redditur uita, ad Dei
gratiam pertinere, propter illud quod ait dominus
Jesus, sine me nihil potestis facere. Et ipse Apostolus Ioa. 15.
cum dixisset gratia salui facti estis per fidem, et hoc Eph. 2.

Utrumque
malum est, et
putare, non
esse necessa-
ria bona
opera, sed
solam fidem
sufficere: et
bonis operi-
bus tanquam
nostris viri-
bus factis ex-
tollī.

Duplex crea-
tio hominis.

Psalm. 50.

II. Cor. 5.

Vita aeterna
qua gratia.

non ex nobis, sed Dei domum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur. Vidit utique. putare posse homines, hoc ita dictum, quasi necessaria non sint opera bona credentibus sed eis fides sola sufficiat: et rursus posse homines de bonis operibus extolli, uelut ad ea facienda sibi sufficiant. Mox itaque addidit: Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quae praeparauit Deus ut in illis ambulemus. Quid est hoc, quod cum Dei gratia commendans dixisset, non ex operibus, ne forte quis extollatur, cur hoc dixerit rationem reddens: Ipsius enim sumus inquit, figmentum creati in Christo Jesu in operibus bonis? Quomodo ergo non ex operibus, ne forte quis extollatur? Sed audi et intellige, non ex operibus dictum, tanquam tuis, ex te ipso tibi existentibus, sed tanquam his, in quibus te Deus finxit, id est, formauit, et creauit. Hoc enim ait: Ipsius sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis, non illa creatione, qua homines facti sumus, sed ea, de qua ille dicebat, qui utique iam homo erat. Cor mundum crea in me deus: et de qua dicit Apostolus si qua ergo in Christo noua creatura, uetera transierunt, ecce facta sunt noua, omnia autem ex deo. Fingimur ergo, id est creamur et formamur in operibus bonis, quae non praeparauimus nos, sed parauit deus ut in illis ambulemus. Itaque Charissimi uita nostra bona nihil aliud est, quam dei gratia: Sine dubio et uita aeterna, quae bonae uitae redditur, Dei gratia est, et ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa cui datur. Sed illa cui datur, tantummodo gratia est: haec autem quae illi datur, quoniam praemium eius est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro iusticia, ut uerum sit, quoniam

uerum est, quia reddet uncuique deus secundum opera eius. Tomo 7. de gratia et libero arbit: cap: 8. Idem docet cap: 9. 15. 16. 20. et 21. Item Tomo 2. Epist. 105.

Veszede eszedbe mit beszél szent Ágoston? Elő- A sz. Ágos-
ször, nyiluan mondgya es irással bizonettya, hogy ton mondásá-
az örök élet, à io chelekedetekert adatic. Mert szent nac értelme.
Pal iria hogy meg fizet Isten, mindennec az ű chele-
kedetec szerént. Touabba azt kerdi. Mikeppen tahat Rom. 2.
aiandéc auag keduu, mert az aiandéc, nem à io
chelekedetekért adatic, hanem ingyen, vgyan azon
szent Palnac imillyen mondasaként. Annac à ki Rom. 4.
munkalkodic, nem keduu szerent tulaidonéttatic à
bér hanem adofsag szerént. Megint. A maradékok az Rom. 11.
Isteni keduunec ualasztafa szerent meg tartattanac.
Es leg ottan vtanna veti imeztis. Hogy ha à keduu-
nek általa, hát nem à io chelekedetekből. Mert vg
à keduu nem volna keduu. Mikeppen (vgy mond) Hogy keduu
keduu, auagy aiandéc az örök élet, mely az io che- ha az io che-
lekedetekből vetetic? lekedetert
adatic.

Ezt à kerdest így feiti meg. Azert keduu, mert
à mi io chelekedetinkis, mellyekért az örök élet ada-
tic, az Istennek keduéből vannac. Mikeppen Christus
meg mondotta, hogy ű nalla nélkül semmit nem
chelekedhetűnc. Szent Pál azonkeppen. Keduuból Ioa. 15.
iduözültetec à hit által, es ez nem ti magatoktól
vagyon: Istennek aiandéka, nem io chelekedetből,
hogy valaki ne dichekedgyéc.

Vegezetre imigyenis kerdeszkedic. Mi dolog ez, Miert mond-
hogy midőn szent Pál, az Istennek keduéét aianluán, gya ezt sz.
ezt mondotta volna, nem az io chelekedetekből. Pál ű alko-
hogy valaki ne dichekedgyec, vgyan azon mondasá- mányi ua-
nac imillyen okát adgya: Mert ű alkományi vagyunc gyunk etc.

Mint nem
chelekedetek-
ből.

Psalm. 50.

2. Cor. 5.

Ezt io volna
Bornemíszá-
nac eszébe
venni.

Az érdem
nem ellenke-
dic a sz. Pál
mondásául.

à Chríftus Jefusban teremtetec io chelekedetekre, melyeket elől meg kezétet Isten hogy azokba iáriunc. Mikeppen azért nem chelekedetekből, hogy valaki ne dichekedgyec? Hald meg es erch meg. Azt mondgya hogy nem chelekedetekből, vgy mint tieidből, azokbol, mellyec magattul vannac, hanem vgy mint ollyakbol, mellyekbe az Isten alkotot, az az, formalt es teremtet tegedet. Mert azt ielenti midőn így szól ű alkomanyi vagyunc, teremtetec à Chríftus Jefusban io chelekedetekre. Nem aual à teremtéssel, melybe emberekce lettűnc, hanem aual, melyről à szent Dávid szól, ki immaron ember vala, monduan. Vy fziuet teremch en bennem. Es melyről szent Pál imeszt mondgya. Ha mi vy teremtet allat vagyon, à Chríftusban, à regiec el multanac im mindenec meg viültanac, mindenec kedig Istentűl. Alkodtatunc annacokaert, azaz formaltatunc es teremtetűnc az io chelekedetekre, mellyeket nem mi kezétet-tűnc, de Isten kezétet, hogy azokba iáriunc. Ennec okaert szerelmes atyamfiai, à mi io életűnc semmi nem egyeb, hanem Istennec kedue, auagy aian-deka. Ketfegnelkül kedig az őróc életis, mely à io életért adatic, Istennec kedue. Mert azis ingyen adatic, miuel hogy azis (à io élet) à miért adatic, ingyen adatot. De az (à io élet) à miért adatic, chac keduu, az őróc élet kedig ki azért, adatic, miuel hogy à io élet nec iutalma, keduért keduu, vgy mint az igafságert valo bér. Vgy hogy igaz legyen, mikeppen igazis, hogy meg fizet Isten mindennec az ű chelekedetec szerent.

Ezeket mind szent Agoston befzéli. Melyekből meg teczie, hog à is chelekedetecnek erdeme, nem ellenkedic à szent Pál mondasául mikor azt iria,

hogy az örök élet Istennek aiandéka auagy kedue, à mi vrunc Jესus Chriftnac, általa. Mert az chelekedetis aiandéc, az örök életis aiandéc. Amaz chac aiandéc, ez kedig aiandékert aiandéc, az az, oly chelekedetekért adatic Iftentől mellyec az ű aiandekaiból vannak. Es az, à mit mafuttis monda. *Merita* Epist. 105. *nostra sunt dei dona, quæ cum deus coronat, nihil aliud coronat, quam munera sua.* A mi erdeműnc az Iftennec aiandéki, mellyeket midőn koronazza Iften, femmit egyebet nem koronáz, hanem chac az ű aiandekit.

De ezt elzébe vegye à keresztyen oluafo, hogy fzent Agofton mikeppen két teremtetéset talallya az irasban. Egyket természet szerent valot, mafikat az Iftennec kedue es malafztya szerent valot: Azonkeppē két féle chelekedetirűlis szól az embernek. Nemelleykről ollyakrul, mellyeket à természetnek ereieiből chelekedic. Nemelleykről, affelekről, kiket vgy chelekedic, mint à Chriftnacban valo vy teremtet állat. Es arra tanét hogy à természetnek ereie által lőt chelekedeteket rekefzti ki fzent Pal, midőn ezt iria. Nem chelekedetből, hogy valaki ne dichekedic. Az vy teremtet allatnac chelekedetit kedig, szűkfegeleknek mondgya lenni az iduőffegnec meg talalasára.

Es ékeppen meg feiti fzent Agofton egyfzerfmind, minden bizonytetásidat io Bornemifszá prædicator, mellyekkel azt akarod bizonytetani, hogy azért nem mondhattyuc hogy az örök életnek meg adasában tekinteti legyen Iftennec az io chelekedetekre, mert az irás aiandeknac neuzei. Ha nem veszed elég neuen en tőlem, hog fzent Agoftonnal bizonyétam az en válasomat. Im ottan à te szép Euangelicus

Kétféle io chelekedeti uannac embernek.

A természetnek ereie által ualo chelekedeteket rekefzti ki fzent Pál.

Sz. Ágoston Bornemifszának minden bizonytetást meg feyti.

Melanchton is uallya, hogy erdeme nagyon az io

chelekedet-
nec.

atyadfianalis bizonyétom Melanchtonnal, ki imigyen ir égyűt az io chelekedeteknec erdemerül.

In locis Cap.
de operum
præmiis.

In reconciliatis bona opera cum placeant fide propter mediatorem, merentur spiritualia et corporalia præmia in hac uita, et post hanc uitam sicut planè ostendit parabola de negotiationibus. Habenti dabitur etc. Et 1. Tim: 4. dicitur, Pietas habet promissiones præsentis et futuræ uitæ etc. Mar: 10. Recipient centuplum in hac uita, sed cum tribulatione, et post hanc uitam æternam. Ha nem egyebet, azt nyiluan vallya Philöp, hogy erdeml valamit mind euilagon, f-mind à masikon az io chelekedet.

In Confes-
sione
doctrinæ
Saxon. Eccle-
siarum Anni
1551.

De szollyanac fokan égyűt à nem Euangelicufoc, talam vgy inkab meg hifzed à iamboroknac befzedeket. Igy follánac azert à tellyes Saxoniai Doctoroc, es prædicatoroc, kiknec vtannoc vallyác à Pomerianiabeliekis, Argentiniabeliec, Mansfeltiec, Brandenburgiac.

A Confessio-
nistáknac
uallásoc az io
chelekedetek-
nec érdemé-
rül.

Caeterum etsi uita æternadatur propter filium Dei renatis, tamen simul etiam merces bonorum operũ, sicut dicitur Matt: 5. Merces uestra est copiosa in coelis. Jollehet az öröc élet az Istennec fiaért adatic az vijonnan szűlötteteknec, mind az altal à io chelekedeteknek is bére. Miképpen szent Maténal mondgya vrunc. A ti béretec beuséges menorszagban. Latode hogy nem ellenkedic aual, hog Christusért adatic imez mondas. A io chelekédeteknec bére az öröc élet.

Jo módon meg magyaraztam én, mit kellyen tartanunc az io chelekedeteknec erdeme felől, de azt te foc képpen ellenzed. Annac okaert, hogy iobban eszekbe vehetséc az oluasoc, mely meltatlanoc legyenec à te ellenzésid, igerül igére be irom mind ég

végbe ideis à postillabol azt az en magyarázatomat.
Ki imillyen.

De mi el nem teuelyedűnc, hanem az Euange-
liomnac igaz ertelmét meg talallyuc, ha à közep
vton iárunc. Ha kérded mellyic az igaz, es közep vt,
azt szent Pal é mai Epistolaba igen szépen előnkbe
adgya.

Nem tudgyátoke, vgymond, hogy à kic az pallyát 1. Cor. 9.
futtyc, mindnyaian futnac, égyyc vészi el à iutal-
mat. Vg fulsatoc hogy meg foghalsátoc. Minden
peniglen ki à győzködő helyen küzdic, mindenekről
meg tartoztattya magát. Es azoc azt à végre miue-
lic, hogy à meg rothadando koronat el vegyec, mi
peniglen az rothatatlant. Két peldat hoz itt elő
szent Pal: égiket az pallya futókrul, mafikat az küz-
dókrul, kikből meg teczic mit kellyen tartanunc az
Istenec kegyelmeflegérül, es az mi chelekedetünk-
nec erdemérül.

Az io chele-
kedeteknec
erdemérül
ualo igaz tu-
domány.

Sz. Pálnac
két Példaia.

Az pallya futásban első dolog, az iutalomnac
auagy aiandéknac fel tétele, mellyet az à ki fel
tészen nem kötelelségből teszi fel, sem tartozásból,
hanem chac io akarattyából. Mert ha nem akarnáia
senki ütet törueñ szerezni nem keszerethetnéie reia,
hogy fel tegye. Es mikor fel tette, mindeneket hij
vgyan, es ingerl à futásra, auag az győzködefre, de
senkit nem keszerét, hanem azt meg kialtattya hogy
aze leszen az aiandéc, à ki előb éri à czelt, auagy
meg győzi az ű küzdő tarlat. Ezt haluán, à nyere-
léghez valo remenségbe, lokan hozza kezdne à
futáshoz es az győzködéshez. A ki gyorsab, es erőfb
leszen, annac iut à fel tetetet iutalom. A ki futni
sem akar peniglen, az még régen tutta, hogy neki
semmit nem adnac.

A pallyafutás
ban ualo dol-
goc.

No immar à kinec efet à iutalom, kinec köszönheti az ű labainake, vag' annac à ki atta. Bizony ha efze vagyon inkab annac à ki atta, hogy sem mint az ű labainac. Igaz hogy az ű labainac gyorsaságais fegetette űtet, főt labai iramodasa nélkül soha az iutalomhoz nem iuthatot volna, de megint chae heiába futot volna, ha amaz iambor az ű io szabad akarattyából ideién iutalmát nem rendelte volna à gyors futáfnac. Eggyűt iar azért è kettő, hogy az aiandec io akaratbol rendeltéséc, es hogy annac adalséc, à ki gyorsab à többinél.

Iutalmunk-
nac erdeme
Christus által.

Futni kel az
időfiségért.

Mat. 16.

Hebr. 12.

Igaz így vagyon dolga az Istennek kegyelmes akarattyánac az mi io chelekedetinkel Christus vrunc az ű szent vereuel erdemlette es vette meg bűneinknec bochanattyát, az iduőlséget es az öröc életet. Ez mind ezt à mi erdeműnc nélkül hirdettette ki az apóstoloc által es igerte mi nekűnc. De azonközbe aztis meg prædicálta es prædicaltatta, hog' valaki el akaria ezeket venni, valtig igen fufson erette. Halhacza mit monda valaki en vtannam akar iűni, tagadgya meg magát, es vegye fel kerefztit, es kőuefzen engemet. Halhacza megint mit mondatot szent Pállalis. Vefsűnc le rolunc minden terhet, es körülűnc allo bűnt, bekeséggel valo szenuedes által fufsunc az mi előnkbe vettetec győzködésre, nezuén à mi hitűnknek szerzőiére es vegezőiére Jefusra, ki mikoron vigaság vettetet volna eleibe, kerefztet szenuede.

Rőuideden : Christus ez világnac piaczárul, az ű fzőleiebe huiot minket, azt parancholta, hogy munkalkodgyunc à napi penzért, es ha munkalkodunc meg adatic mi nekűnc az meg igert bér.

A fizetést a

Kerded immar, hogy az munka vtan meg fizet

nekünk az Isten, kinek tartozunk azt köszönni, az mi munkánkneké. Semmiképpen nem. Mert ha Christus az mi munkánk nélkül nem nyerte volna, es nem igerte volna, nekünk chac heiába munkalkodnánk. Azert az iduűlseget, es az örök bódogságot annak köszönd a ki keszettette, es igerte a ki io akaratbol hiuot minket az ű szoleiebe, es erőt adot hozza, hogy munkalkodhafsunc.

Annac okáert, noha az a mi dolgunk hogy futsunk, es győzködgyünk az iutalomert, de mégis mindenkoron azt kel vallanunk, hogy semmit nem tehetnénk, semmi hasznát nem vehetnőioe sem gőzködesünknek, ha az előt az Christus az ű erdeme által a mi erdemünk nélkül meg nem keszettette volna azt a mit kerefünk. Mind az által im hallod, hogy az örök életet bérnekis neuzei az Euangeliom. *Hid elő a munkafokat*, azt mondá a Vinczelernek az cheledes ember, es fizeld meg nekic az ű béreket, mert az Isten chac azoknac igerte, a kic munkalkodnac erette, es chac azoknac adatic, a kic futnac, es küzdenec.

De ha mégis azt keuanod, hog ennélis niluabban mondgyam meg: az örök életnek iutalmát az mi chelekedetünknek kellé tulaidonétani, vag chac az Istennek irgalmalságának? imeszt ved eszedbe, hog ebben e pelda beszédben kétféle hiuatalrul teszen vrunc emlekezetet. Egic hiuatalal a szölőbe hiuatunc, mafikcal az iutalomnac fel vetelere. Az ű szölőiebe hiuot az Isten minket tellyefséggel chac az ű meg mondhatatlan io voltából, nem tekentuen eg makszemnitis sem chelekedetinkre, sem erdemünkre. De mikoron az iutalomnac fel vetelere fog hini, akkor azt kezdi mondani az Vinczellernek. *Hid elő*

Christuinae
köszönyűe,
nem a mi
munkánknae.

A mi dolgunk
futás és győz-
kôdés.

Bér is az örök
élet.

Két féle hiva-
tal.

az munkasokat, es fizesd meg nekiec az ű bereket. It emlekezie immar à munkarolis, kinec bére, az az iutalma uagyon.

A kétféle
hivatalrul ualo
bizonyétasoc.

Marc. 16.

Mat. 23.

Mint tartozic
Isten nekűnc
iutalommal.

Igereti által
tötte adófsá
magát Isten.

Ezt à szent írásnac egyeb helyeiből iobban meg erthettyűc. Mikoron Chriftus az apoftolokat el küldé, hog minden nemzetségeket hijanac az ű szöleiébe, azt mondá nekiec. El menuén prædicallyátoc az Euangeliomot minden teremtet allatnac. Nem szól ott semmit az mi chelekedetinkrűl, es erdeműnkrol, mert ingyen hiuot minket az Isten az anyaszenteghaznac tarsasagába, nem gondoluán azzal, à mit az elöt chelekedtűnc, vag io volt az, vagy gonosz. De itelet napián külömben leszen à dolog. Mert akcoron azt fogia mondani à ióknac. Jöuetec en atyámnac aldoti, vegétec az ti néktec kezsettet országot, mert ehezém es ennē adátoc &c. Megint. Menűetec el atkozot emberec az öröc tűzre. Mert ehezem, es nem adatoc ennem. Itt immar latod hogy az iutalomnac fizetesében emlekezie az mi chelekedetűnkűrűlis. Mintha az mi chelekedetűnkértis tartoznéiec Isten minekűnc az iutalommal. Vganis tartozic, à mennyiből à mi chelekedetinc à szölkőkénec az Chriftusnac, kibe oltattunc, gyűmölchi, es miert hog nē Isten ellenségitűl, hanem vionnan szűletet fiaitul, az Chriftus örökös tarfaitul chelekedtetnec. Az Chriftusnac arczaiaara néz az Isten à mi chelekedetűnkben, azt tekinti meg, hog nē mi chelekedtűc, hanē az ű malasztya mi uelűnc.

Tartozic azert az Isten nekűnc bérrel, az mi chelekedetinkert, nē à chelekedeteknec termefzet fzerent valo ereieiből, hanē az ű igeretinec igafsagabol, mert mikoron à munkasoknac bért igert, akcor adoffa tötte magát velle. Honnet imez következie,

hogy az örök élet aiandekis, bérís. Aiandéc mert nem kilömben tartozic velle Isten, hanē chac azert hog igerte. Bér mert sem igerte sem adga egebeknec, hanem chac az munkalkodóknac.

Mit mondasz te erre? Azt vartā volna à mit Elaias szól, hogy igaz iteletet tettel volna, es ime Ezai. 5. chac zaigasz. Sőt nem szűnhetel meg à mérges Bornemíszá-nac mérges beszedeiktől, hanem à mint ez előtt el kezted mostis szitkai. fzitokkal töltöd boszudat en raitā. Azt mondod, hog io à futás, de Isten az ű fiában igerte à néreséget. Ezt fuffad hog meg ragadgad à Jesus Christusban tít igeretet, kit ezerképpen el akar venni túlunc az az ördögös Telegdi.

Meg mutatod hog azoc közzül valo vag, à kic Sido módra vrunc Christus ellen tufakodnac vala szent Janosnal. chelekedic uelem Peter. Mert mint azoc, midőn nem tudnānac à niluān valo igafság ellen mit szollani, atokra ereztéc meg nyelueket, es ördöngősnec neuezéc à mi vrunkat, azonképpen chelekedel teis en velē.

De én chac az felelem teneked, hog ördögös nem vagoc, sem à Jesus Christusban tót igeretet el nem akarom az emberektől vesztetni. Sőt mind azt vitatom, es bizonyítom, hog à mit Isten ígért az ű szent fiában, azoknac à kic az ű akarattyat, chelekedic, meg adgya. Touabba azt predicallō, hog az iduőseget, es az örök boldogságot añac (à Christusnac) köszönd à ki kezettette es igerte, à ki io akaratbol hiuot minket az ű szöleiébe es erőt adott hozza, hog munkalkodhafunc.

Azt mondod, hog sz: Pál meg tanét minket reia, A futás mi es meg magarázza, mi legyen à mi pallya futáfunc legyen. es háfártunc, midőn imeszt iria. Jol vitezkedgyel, 1. Tim. 1. hog meg őrizzed hitedet, es io lelkiesmeretedet Elfő

Ibidem.

az igaz hitnec őrzése, az vtan io lelki esmeret. Az igaz hit peniglen mi légen azt irod hogy nem Telegditül kel meg tanolni, mert ű arrol histicé szól, hanem szent Páltul ki azt mondgya. Bizon dolog, hog à Jესus Christus à bűnösöknek iduősegére iőt é vilagra, kie közzül égyic en vagyoc. Es mond à szent Pal. Ezt méltó hog mindenképpen hozzanc szorechuc.

Két dologba
fig a pallya-
futás.

Bator vg legyen hogy è két dologba fűg à pallya futas es à kűzdes, à hitnec, es à lelki esmeretnec meg őrizelésben, őrmelt vezem elzt è vallált tűled. De michoda à io lelki esmeret? Itt te azt el halgatod, iollehet ennec vtanna nem engette Iften el halgatnod, hanem ki fakasztatta veled akaratom ellenis.

Ioa. 3.

Holot imelzt irod. Az iduőség chac à Jესus Christus halalanac erdeme által igertetet azoknac valakie benne biznac. Ez penig egic pallyafutásunc, es egic kűzdesunc, hog ezt è birodalmat kaphasuc, es

Az io lelki
esmeret.

hozzanc kapcholhassuc. Mafic hog è mellett is lelki esmeretűnkis légen iambor életben foglalatosoc leuē.

E mind iō, es az irás szerezent vagyon. Ha à tiedből ehez többet nem zauarnál, ezen meg alkhatnanc. Enis azt mondom, hogy à hiuec futnac azoc tusakodnac, es hiuēn iőt chelekeduen, iambor eletet vifeluēn igyekeznec el venni à fel tőt iutalmat.

Mint futot es
mint harso-
lodott sz. Pál.

De lassuc más helyetis à szent Pál irasánac, à hol oly nyiluan szól errűl hogy vgyan tulaidon neuēn neuēzi à futást, es harfolast, es minden homalyosság nélkül meg beszelli, mint futot ű, es mint harfólódot.

1. Cor. 9.

En vg futoc, vgymond, hogy bizonytalanul heaba ne legyen, vg harsoloc, vgmint nem heiába veruēn

à fzelet, De meg énhétem az en testemet, es rabság alá haitom, hogy valamiképpen mikor egyebeknec prædicalloc én magam semmire kellő ne legyec. Vg ^{Futas a testnek enyhetése is.} Futas a testnek enyhetése is. tegzie, hog szent Pal, az ű testénec énhetesétis es rabság ala haitafat futáfnac neuzei.

Touabba, azt mondgya, hog à vegre fut effele futáfsal, hogy bizontalanul heiaba ne legyen. Tahat ^{Biztat az io chelekedet.} Biztat az io chelekedet. nem ketelkedőue à mint te irod oda fel, hanem bizonyosza teszi embernec szíuet az io chelekedetec által valo futás az öröc életnec el vetelebe. Es houa, mi végre futot legyen szent Pal, auag egyebeketis mire futtatot, aztis meg talallyuc az ű irasában. Jo ^{2. Tim. 4.} 2. Tim. 4. bait vittam à futást el vegefztem, à hitet meg tartottam. Touabba el tétetet ennekem az igalságnac koronáia, mellyet meg ád nekem az vr ama napon, amaz igaz biro. A koronára futot, à vegre hogy el vehesse az igalságnac koronáiat, es ebből biztattya magát hog el veszi mert iol gőzködöt, futását iol uegefzte.

Mafut megint imigyen ir. Minden terhet es bünt ^{Szenuedés által kel futni Hebr. 12.} Szenuedés által kel futni Hebr. 12. le teuen, mellyec szüntelen kőrnűl fognac minket, à bekeséggel valo szenuedes által, fufsuc à mi előnkbe adatot pallyát nézuen à hitnec kezdőiere, es el vegezőiere à Jefusra, ki az ű eleibe adatot örömért, à kerefztfán ként szenuede, à gyalazatot meg vvaluán, es à kiralyi fzekben, az Istennec iobbia felől űlt. Ittes arra int minket, hog à szenuedetef-ség által fuffuc à pallyat vgy à mint *Christus* futotta, ki az ű szenuedéfe által űle à kiralyi fzekben, az ű attyanac iobia felől.

De mi szűkség erről lokat irni, ha tennen magad ^{Az io chelekedet által is jutunk az öröc életre.} Az io chelekedet által is jutunk az öröc életre. sem tagadod s-nem is tagadhatod, hogy à pallya futas à hitnec, es io lelki esmeretnec meg őrizése, es

az iambor életben, valo foglalatolsag. Kiből vag akarod vag nem, imez kőuetkezie, hogy à io chelekedetec altalis iutunc az öröc életre. Mert ha futas à iamborsag terminuffanac-czellyanac, es hataranac kel annac lenni, à houa iut altala à ki fut. Euuel kedig egyeb hatarat, es czellyat nem találō, hanem az öröc életet. Kit mikor el erűnc es el uelzűnc, meg fzűnűnc à futastul.

Historica
fides mi le-
gyen.

Iac. 2.

A hol azt irod, hogy Telegdi histicé szól à hit felől, igen meg chalatul magadba. Mert az histica fides, mortua fides. Mi legyen kedig à mortua, az az, meg holt hit, meg tanét minket reia szent Jakab monduan. A hit chelekedet nélkül meg holt. Hó szolloc én tahat histicé à hit felől, ki mindenűt azt irom es azt mondom, hó nem chac hinni, hanem iot kel chelekedni annac, à ki iduőzűlni akar. Nem chac à bizodalom eleuenéti meg (à mint neta-lam te alétod) à hitet, hanem à szeretet, az io es keresztyeni élet.

Sz. Pál mon-
dálnac tol-
dozása.

Nem tūrheted hó minden vntalan merget ne okádnal ellenem, es hogy dagalyodat tólthessed raitam, iaczodozol à szent irálsal, toldozuán, es foldozuán gonofzul es hamisan à szent Palnac mondatat, midőn imígen hurezolod. Mely hitet es io lelki esmeretet nekie hatra vetűen, veszedelmet fzenuedtenec, kie kőzzűl vagon Himeneus, es Alexander, es Telegdi Miklos, kiket (mond szent Pal) à Satánnac attam, hó tanollyanac, es karomlo befzedet ne mondganac. Nem neuzet szent Pal, sem ott, sem mafut Telegdi Mikloft. Jol meg kellene tahát gondolnod, hó mikor az iráfnac valamely helyet citalod, tiztan es igazan vg à mint magában vagy onlgetes nélkül, hoznad elő, am az vtan magaráznad

ofzton, huznad vonnad à mint akarnad, ha egyebet nem tehecz benne. De iol vagon, örömeft látom hog meg mutatod meni böchülete legyen nallad az Isten igeiének, kihez nehol téfz, nehol el vefz benne à mint immar ez előttis kezedebe kaptuc.

Mit mondasz többet Telegdi ellen. Imeszt, Telegdi azon ígekezie, hogy az iduõfséget Isten aiandekianakis ielenche Chrifthus erdemenekis à te munkad erdemenekis. Ez pedig merõ hamiság, Isteni karomlás, es az vr Chrifthus erdeménec gyalazattya, es à hiueknec birodalmánac ellensége es karhozattya kinec okat oda fel meg mondom. Oda fel enis valaszt tettem neked arra, à mit ott mondomtál, most chac mondom à mit mondasz, es nem bizonyítod. Annac okaert puzta beszedebe nem tartozom felelni, meg tanéta minket reia szent Agofton, hogy mind aiandéc f-mind erdem az örõc élet, es hogy egyebe fér à kettõ, hogy aiandékis legyen, erdemis, miuel hogy azis aiandéc az io chelekedet, à melyert az örõc élet iutalmol adatic, kinec nagyob bizonyágáert mégis elõ hozom vgan azon, fz: Agoftonnac egy mondat. *Veruntamen quia et ipsa uita aeterna, De corruptione et gratia.* *quam certum est bonis operibus debitam reddi, à tanto apostolo gratia dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, sine ulla dubitatione confitendum est, Ideo gratiam uitam aeternam uocari quia his meritis redditur, quae gratia contulit homini. Recte quippe ipsa intelligitur, quae gratia in Euangelio legitur gratiam pro gratia, idest, pro his meritis, quae contulit gratia.* Cur dicatur gratia uita aeterna.

Nem azt iria szent Agofton, mintha azert mondatnéiee aiandeknac az örõc élet, hogy à mi erdemûnc nelkül adatnéiee, hanem imezert, mert oly

erdemekért adatic, mellyeket à keduu, az Iftenec malasztya adot embernek.

Kiknec ked-
ues cheleke-
detec Iften
előtt.

Vallod hogy szűkseg à munka, es hogy nagy fizetése lesz à munkánac. De arra inted az oluafot, hogy iol eszébe vegye, hogy à kinec Iften meg kegyelmezet, bűnőket meg bochatta, es az öröc eletnec kűnyuébe neueket be irta, ingén Chrifthusert, azoknac munkáioc kedues, es à fizetesis chac ű neűbe leszen.

Ita est domine Petre: Vgy vagyon à mint mon-
dod, mert ezec az vionnan szűlöttec à kikirűl most szollasz. Enis kedig az vionnan szűlöttেকnec chelekedetekrűl iroc. Azis igaz hogy chac Jესus neuében lészén à fizetes. Es azert fizet nekűnc Iften à mi munkankért, mert à Jესus neuében vadnac.

A mi érde-
műnc Chrif-
tus érdeme.

Meg fizetődic (azt irod) à munka nagy béuen, de nem az ű érdemebe, hanem à Chriftus erdemebe.

Ioan. 7.

Chriftus erdeme à mi erdeműnc, mert mikeppen ű egy az atyáual, azonkeppen mies eggyec vagyunc ű velle, és ű chelekedic mi bennűnc. Nemis kűlőmben erdemes à chelekedet, hanem chac vgy, à mint ű

Mint érde-
mli és mint nem
érdemli a mi
munkanc.

általa lőt. A ki egy oraig miuele à szűlőbe ha annac munkaiát uelzed, nem chac ollyan keues munkaert, de bator nap eftig faradot volna, sem erdemleneie az öröc eletnec egy penzet. Miert? Mert azt belzéli szent Pal. Hogy nem egyenlőc è mostani időnec nyomoru-
sági, à iouendő dichoféghez, Mely meg fog ielen-
tetni mi hozzánk. De más keppen meg erdemli. Ha
kerded mint, meg mondom, maga ez előttis meg
mondottam, à szegőtségből, az igeretből, mert öröc
életet igert az ű szent fiába azoknac à kic iot chele-
kednec. Ados tahat vele hogy azt adgya.

Rom. 8.

In Psalm. 83.

Kirűl hallyad mit ir szent Agofton. *Audi illum*

iam exigentem ueritatem. Primo ergo inquit: Misericordiam consecutus sum, qui primus fui blasphemus, et persecutor, et iniuriusus: Sed gratia dei sum id quod sum. Postea dicit, cum passioni propinquaret: Bonum agonē certauī, cursum consummaui, fidem seruauī, superest mihi corona Iustitiae. Ille qui tribuit misericordiam, seruat ueritatē. Vnde seruat ueritatem? Quam reddet mihi dominus in illa die Iustus iudex. Indulgentiā donauit, coronā reddet. Donator est indulgentiae, debitor coronae. Vnde debitor? Accepit aliquid. Cui debet aliquid deus? Ecce uidemus, quia tenet eum debitorem Paulus, Consecutus est misericordiam, exigens ueritatem. Reddet mihi inquit, dominus in illo die. Quid tibi reddet? Nisi quod tibi debet. Vnde tibi debet? Quid ei dedisti? Quis prior dedit illi & retribuetur ei. Debitorem dominus ipse fecit se non accipiēdo, sed promittendo. Non ei dicitur. Redde quod accepisti, sed redde quod promissisti. Misericordiam mihi erogauit, inquit, ut faceret me innocentem. Nam prius fui blasphemus et iniuriusus, sed ex illius gratia factus sum innocens. Ille autem qui praerogauit misericordiam, negare poterit debitum? Diligit misericordiam et ueritatem, Gratiam et gloriam dabit. Quam gratiam? nisi de qua ipse dixit, Gratia dei sum id quod sum. Quam gloriam? nisi de qua ipse dixit, Superest mihi corona iustitiae.

I. Tim. 4.
 I. Cor. 15.
 I. Tim. 6.

Ibidem.

Deus dona-
 tor indulgen-
 tiaē debitor
 coronae.

Quomodo
 deus se de-
 bitorem fecit.

A latrot veted peldául, kirül azt befzélled hog A latrot is
 femmit nem munkalodot, az elöt ollyat, ki altal az munkalodot.
 öröc eletet erdemlette volna. Vgy vagyon, hog à
 meg teres elöt nem munkalodot, és nem erdemlet
 femmit, de à meg téres vtan munkalkodéc. Mert
 minec vtanna szíuével hit volna à meg igazuláfra,

Röm. 10.

nem chac bizakodéc, hanem szaiáual vallaft tön az iduölségre, könyörge, fohaszkodéc. Vgy viue ofzton be vrunc ütet à paradichomba. Nem erdemlette volna azt irod sem az ű vallása, sem könyörgése, hanem chac à Jესus Christus &c. Jol mondod azt, ha ezted mit mondasz, Christus erdemlette, es az ű kedue atta, à meg tért es könyörgö toluainac: főt aztis ű atta, hogy meg tért és könyörgöt.

Nem a gya-
korta ualo
repetalásal
leszen meg a
dolog.
Ioa. 3.

Ezec vtán vionnan megint mind azt uitatod, hog iot kel chelekednűnc, de nem azert, hog annac

általá variuc az őrc életet, mert chac à Jესus

Christus halalánac általa igertetet azoknac, ualakie beñe biznac. Jollehet meg feleltem erre teneked immar egynehanszer, annac okaert most nem szűk-ség volna felelnem. De ottan mégis felelec, es azt mondom, hogy à mely Christus szent Janosual az ű benne hiuőknece igére az őrc életet, vgyan azon

Mat. 23.

mondgya eztis szent Maténal. A kie iot cheleked-tenec az őrc életre mennec. Mint kellyen kedig azt ertenűnc, hog néhol az hiuőknece, nehol à cheleke-dőknece igértetic à mennyei bодogság, meg tanét reia

Gal. 5.

szent Pál, mikor imigyen ir. A Christus Jესusban sem à környűlmetelkedés, sem à környűlmeteletlen-ség nem hafznál, hanem à hit hafznál, mely à szere-tetnece általa chelekedic.

Az őrc ele-
tert kel iot
chelekedni.

Touabba imesztis mondom, mint oda felis mon-dottam, hogy à vegre kel iot chelekednűnc, hogy azertis variuc az őrc életet. El hagyom itt az iraf-nac helyeit, mellyekkel ez elöt vgyan azont bizonye-tottam. De azokhoz többet hozoc elő. Azt mondgya

Mat. 19.

Christus, hogy vannac ollyac, kie meg herélic mago-kat, az az szűzefséget tartanac az mennyeknek orfza-gáert. Chelekedet hiszem à szűzeség, mellyet à

mennyeknek orszagáért kel tartani, azt ielenti à mi vrunc.

Szent Pal így ír a Galatabelieknek. Jot cheleked- Gal. 6. uen meg ne fogyatkozzunc. Mert mikor annac ideie leszen, aratunc ha meg nem fogyatkozzunc az io chelekedetben. Ezis azért iut, hogy à io chelekedeteket gyakorolijuc, mert hafznat vefzűc à más vilagon. Mafut megint ezt mondgya. Dichekedűnc ti ^{2. Tefs. 1.} felőletec az Istennek szent gyűlekezeti előt, az az, à ti tűrestec felől, es à ti hitetec felől, minden haborusagtokban es nyomorufagtokban, mellyeket szenuedtec, az Isten igaz iteletinec peldaiára. Hogy meltoknac talaltatsatoc az Istennek orszagára, mellyert szenueditec ezeket. Ittis azt beszéli, hogy à hiuec az Istennek orszagáért szenuednec, à vegre, hogy arra meltoknac talaltatsanac.

Ezechez hasonlót oluasoc, a fidokhoz iratot leue- Hebr. 11. lebenis. Hitnec általa hiuattatuán az Abrahám engede Istennek, hogy el menne à helyre, mellyet örökségül veendő vala, es ki menuén nem tudgya uala, houa menne. Hitnec általa lakéc az igeretnec földén, vgymint idegen, es lakéc fatorokban Ifakcal es Jakobbal, kie vgyan azon igeretnec valánac örökös. Mert à varost varia vala, melynec fundamentomi vannac, melynec mestere es eppetőie az Isten. Hallod vgy teczie, hogy Abrahámis ki à hitnec általa meg igazult vala, azért volt engedelmes Istennek, azért mielte á mit Isten parancholattyára miuelt, mert várta az vrnac varasát, az menyországot.

Vtanna uetem az iras helyeinek à szent Agofton ^{In Psalm. 120.} tanetasátis. Ki még imigyen tanét minket. Michoda ^{Mat. 6.} az, hog nem tudgya à te bal kezed, mit miuel à te iob kezed? Imez, hog midőn iot chelekedel, az öröc

eletért chelekedged. Mert ha è földön azért miueled à io chelekedetet, hogy è földiekkel béuelkedgyel, ottan tudgya à te bal kezed, mit miuel à te iob kezed. A iob kezedbe ölgyéte à bal kezedet. Nem miuel femmiert egyebert, hanem chac az öröc eletert. Azert miueld es batorsággal miueld, mert azt parancholta *Isten*. Ha chac emberi dologert es è ielen valo eletért miueled à mit miuelfz, chac bal kezed chelekedic.

Mat. 16.

Az vallya szent Agoston, à mit te tagadcz Bornemílsza Peter, hogy az öröc életnek meg talalásáert kel iot chelekednűnc. Azt adgya előnkbe, hogy Istenis vgy parancholta à io chelekedetet. Ki igaz, mert Christus mondáfa ez, hogy ha be akarsz az öröc életre mennyi tarch meg à parancholatokat. Ehez hasonlatost ir in præfatione enarrationis Pfal: 31. & Pfal: 93.

Nem chac
erkengetés
az iutalom-
nac ígérése.

Azt irod, hogy chac serkengetes az, midőn bernec neuzei, es mint iutalmat vgy igeri Christus az öröc eletet, hogy az igerethez kepest, ne restelkedyenec à hiuec az vrnac szolgálni. Mondod, de nem bizonyetod, hanem valami akasztófátul szakat ember-nec peldaiat hanyod veted. Hol oluastad, kitűl vőtted, auagy az írálnac mellyic helyéuel erőlséted ezt è magyarázatot, hogy chac serkengetes? mert ha magadtul mondod, neked bizony chac aniet hízecz, mintha Terentius mondanáia. Mutasd meg azért valakinél, hogy vgy kel erteni azokat az igere-teket.

Vgy vagyon, hogy à iutalomnac igereti edelgeti es serkengeti à kerefztyeneket à io chelekedetékre, de nem hamis az Isten, hogy chac igernéie es meg nem adnáia à fel serkenteknec azt à mit ígért.

Iutalmat igert, bért igert. Nem tagadhattyuc tahát hogy aztis ád.

A gyermekeknek példája, hogy noha űket illeti A gyerme-
 attyoknac öröksége töruefzerentis, de azért mégis keknee pél-
 ferkengetic űket à szűlec azt fogaduán, hogy vyon- daiarul.
 nan nekie hadgyác ha ióc lefznec, es ki vetie belőle,
 ha szót nem fogadnac. Semmit nem teszen mi elle-
 nűnc. Mert vgy vagyon, hogy à vérnec szarmazása
 fzerent, reiaioc szallando volna, mind az által, nem
 elég az arra, hogy bizonyosoc legyenec benne hogy
 reiaioc szal. Mert meg engedi à törűen à szűleknek
 hogy refzetlenné tegyec, magzattyokat az ű ioszagók-
 ban, ha ahoz nem tartyác magokat, à mihez tartani
 kellene. Annac okáert, à vérfzerent valo szarmazáf-
 hoz ezis kel, hogy ióc legyenec à gyermekek, es ha
 ióc lefznec, vgy tudhattyác, hogy valoba őuec az
 örökség. Mert vgy nem rekesztheti ki örökfegeből à
 fiat az atya, ha okot nem ád reia hogy ki rekesz-
 tefséc.

Azt mondod, hogy nekűnkis vgy vagyon dolgunc
 Istennel, mint à gyermekeknek attyokkal. Mert tör-
 uen fzerent, es Isteni igafság fzerent, mostis azoke
 az őrőc élet, kiknec meg kegyelmezet Istén szent
 fiaért, mindazáltal, noha őuec, megis elő szamlállya
 Istén, az őrőc életbe mely loc íóual fizeti meg à mi
 kichin szolgalatunkat.

Vallom énis, hogy őuec mostis, de chac remen- Mint légyen
 ségbe. Mint ez előt meg bizonyétam. Es à mint most miene
 szent Pál iria, hogy az Istennec kedueből meg iga- reménfégbe
 zuluán, remenség fzerent vagyunc örőkősi az őrőc az őrőc élet.
 életnec, őuec, de nem oly bizonynal, hogy el nem
 veszthetnéec. Sőt el veszthetic es lokan el vesztie, Tit. 3.
 mikeppen szent Pál iria nemellyekről, hogy egyfzer Hebr. 6.

meg vilagofetattac, es meg kofoltác à mennyei aiándekokat, es refzesültenec à fzent lelekcél, es meg kofoltác az Iftennec io igéiet, es à iõuendõ vilagnac iozfágít, f megis el hanyotlanac, magoknac efmet meg felfzetic az Iftennec fiát es meg chufollyác. Kikrûl touabba azt mondgya, hogy lehetetlen hogy meg vietafsanac à meg teréfre.

Kic uehetic el létel fzerént az öröc életnec öröcfégét. Ertede mit befzel? Tauul eshetic ám meg az öröc életnec öröksegétûl az, ha el hanyatlic. Tauul mondom, mert ha meg nem uiulhat, es meg nem térhet, örökös sem lehet. Kic vehetséc el kedig letel fzerent, à meg igert aldomaft az öröc életet, vgyan ottan meg mondgya fzent Pál imillyen pelda befzedben.

Mert à föld, mely az ű reia iõuõ efõt gyakorta be ifza, es hafznos fûet teremt azoknac, à kie űtet miuelic, az meg aldatie az Iftentûl. De à mely tõuifeket es boitorianokat teremt, hafzontalan az, es az atokhoz nem melfe, melynec vege erre megyen, hogy meg egettetséc.

Nem elég hog à föld az esõt be igya, hanem azis kel hozza, hogy io fûuet teremien, es vgy aldatie meg. Ez fem elég ahoz, hogy letél fzerent örökségûl biriad az öröc életet, hogy egyfzer az Iftennec lelke adatot neked, es meg igazottal, az Iftennec ingyen valo aiandekiabol: de ezis kel hozza, hogy teis io gyûmõlchõt teremch.

Mihez kel azoknac tartani magokat, kie az örökségûl akarják birni Szent Peteris halgafsacza mit keuan azoktul, kie az aldomáft örökségûl akariac birni. Annac fölõtte, mindnyaian eggyefec legyetec. Egíteknec faion à maftoknac nyaualyaia. Az atyafiui fzeretet legyen bennetec. Legyetec irgalmafoc, emberségesec, gonofzt gonofzal meg ne fizeffetec. Szitkot szitokért ne ad-

gyátoc, hanem vízföntag alduán. Vg mint kie tudgyátoc, hogy erre vattoc hiuatuán, hog az aldomáft örökségül biriatoc.

Latode mit befzel? Hiuatalosoc vagyunc vgán az örökségre, de azt el nem vefzűc, ha iót nem chelekedűnc, azért int minket azokra à io chelekedetekre, melyeket elő szamlala. Ki meg teczie chac abbolis, à mit ingen maid vtanna vét ezeknec monduan.

Mert à ki akaria fzeretni az életet, es latni az io napokat &c. Tauozzéc el à gonofztul, es chelekedgyec iót &c. Szeretede es keuanode az életet? akarode amaz io napot latni, mellyen szent Pal az igafságnac koronaiat vária vala? Tauozzálel à gonofz- In illa die. 2. Tim. 4. tul es chelekedgyel iót. Arra chelekedgyél, hogy elhefs, hogy lathafd az io napot. Mert bizon heélue el vefzed à meg igertetet örökséget.

Ehez hasonlo à mit à Colofsisbeli szolgaknakis Colofs. 3. irt szent Pál. Valamit miueltec, vgmond mindent fziuetec fzerent miellyetec, mint az vrnac szolgauan, es nem embereknek, es tuduan, hogy az vrtul vefzitec az örökségnek iutalmat. Ittes à iót mielőknec az az, chelekedőknek igeri az örökséget. Jutalmul kedig. Miképpen hogy máfut à gonofz életű- Ephes. 5. ket kirekefzti belőle.

A Romabeliekhez iratot leuelébe kedig, azt be- Rom. 8. széli, hogy, vg vagyunc az Istennek örökőfi, es Christufnac örökös tarfai, ha eégetembe szenuedűnc ű velle. Mi vegre? hogy eégetembe dichőetefsűnc.

Kefzeretetém erről ég keufse beuebben szollani, miuel hog immár ketszeris vetetted elő, hog mostis az vionnan szűlőtteké örökségül az öröc élet mintha abbol à következnéiec, hogy tahát nem adatic iutalmul à io chelekedetért. Nem következic, mert mienc

remenségbe, de létel fzerent vg tefzúc mienke ha iól élűnc.

Bornemifsza E nađ dolog, hogy váltig igen kerülőd vgyan, de
kefzeretetic el nem kerülheted, hanem kefzerettétel meg vallani,
meg uallani, hogy mi bérűnc az őrc élet, hog noha chac Chriftus erdeme az őrc élet, ű iu-
talma, ű bére, de ű benne mi bérűnknekis mond-
hattyuc, f mégis nem akarod hog vg váriuc mint
bért. Ha az, miért nem varhatom vg mint azt?

Miért mon- Mert nem azért mondatic bérnec (azt feleled
datic bérnec, erre) hogy à mi chelekedetinkért adatnéc, hanem
Bornemifsza erdeme az őrc életbe, minden
magyarázat- munkanc. Jeles Etymologia. Bér mert Beuu. Nem
tya szerent. hogy béuen meg fizetődic az őrc életbe, minden

Merces a fokcal kilőmb, mint imez. Tormentum Torma, vgyan
merendo, ki hafad belőle. Vallyon à Deac ige merces, honnét
auág mitűl mondatic? à *merendo, est enim prae-*

Bér magya- *mium quod datur pro labore seu stipendio.* Hát mire
rűl, meri er- nem azért bér magyarulis, hogy erdemlyuc vala-
demellyűc. mit? Hanem ha más ertelme vagyon Magyarul más
Deákul, más Totul, más Nemetűl, az írűnac, kit te
fem mernél mondani, mert vg nem eg, hanem foc
féle volna à kerefztyeni tudomany.

Péternec Improprrie bér, aztis befzelled. Igen chauargafz,
chauargafa, es igen tetouasz, de nem fzaladhacz fohoua az igaf-
ság előt. Bér azt mongya az irás. Hogy kedig impro-
prié, te tefzed hozza. De nem talaltam én fem az
Iften igeiébe, fem à regi fzent Doctoroknac irafok-
ban ezt az igét, annac okaért mig meg nem muta-
tod vag à Bibliaban, vag à fzent atyaknál, addig
tarch magadnac.

Bornemifsza De lafsác à kerefztyen oluasoc, minemű fabulak-
fabulái. cal bizonyetod à te vallafodat. Azt rebesgeted, hogy

E uilágon mikor egy kiraly fzaz foréntot adatot egy parafzt-
nac, hogy aiandekon egy nagy répat vit neki. Es

mint Mathias kiralyrul befzéllic hogy egy fzege-
 domine Mathiánac oskola mesternece, egy tál kapofz-
 tas hufért naág vrasagot adot, az egy répa nem er-
 demlette volna à fzaz foréntot, sem az egy tál étet
 à tiz kő varat, fzinten vg nem mondhatyuc bérnec
 az őróc eletet hanem ha improprie.

Halláde, kilôm à répa f à kapofztás hus az Isten
 fiainac io chelekedeteknel. A Répa chac Répa, à
 kapofztás hus chac kapofztás hus. De az mi io chele-
 kedetűnc, nem chac mi munkánc, hanem à mi ben-
 nűnc lakozo Istenec alkománya, ű dolga, ű kedue,
 ű aiandéka: A léleknece gyűmölche, azért erdemes.

Miert futez ilyen igen à bérnec, iutalomnac es
 erdemnec neuétűl, ha Kemniciufis à tőb nem Euan-
 gelicufokkal egyetembe, őrómeft él velle? Nem chac
 azért kedig, hogy béuen adatic az őróc életnece iu-
 talma, hanem azértis, hogy Isten azt fogatta, hog
 Christusért iutalmazza à mi io chelekedetinket. Es
 miuel hogy nem à heuolkodóknac, vag gonofzul
 chelekedőknece, de azoknac adatic, à kie munkal-
 kodnac az vrnac fzoieiben. Kirűl igy fzól à te
 Kemniciufod.

Kemnicus
 part. 1. fol.
 210.

*Sed in reconciliatis postea bona opera cum pla-
 ceant fide propter mediatorem, habent praemia spiri-
 tualia et corporalia in hac uita, et post hanc uitam:
 idque, ex gratuita promissione diuina: non quod deus
 propter perfectionem et dignitatem nostrorum ope-
 rum, sit debitor, sed quia ex misericordia et paterna
 liberalitate, propter Christum promisit se praemijs
 ornaturum, quamuis inchoatam, languidam, imper-
 fectam et inmundam filiorum suorum in hac uita
 obedientiam. Et illae promissiones debent in renatis
 excitare studium bona operandi. Inde enim intelli-
 gi-*

Apologia
confessionis
Augustanae.
Confessio
Vittenber-
gensis.

musquam grata patri coelesti sit filiorum qualiscunque illa, quam spiritu sancto ducente in hac uita sub hoc corruptibili onere carnis inchoant, obedientia: ut quam praemijs et spiritualibus, et corporalibus, quae sua dignitate non meretur, ex gratia & misericordia propter filium ornare uelit. Et in hanc sententiam nostri etiam à uocabulo meriti non abhorrent: Sicut etiam patribus usitatum fuit. Praemia enim promittuntur ex gratia et misericordia: non tamen dantur otiosis uel male agentibus, sed laborantibus in uinea domini. Atque ita in Apologia confessionis Augustanae, in Confessione Vittembergensi, et in alijs nostrorum scriptis usurpatur uocabulum meriti. Hoc modo, et in hanc sententiam proponimus in nostris Ecclesijs scripturae sententias, de praemijs bonorum oporum, 1. Tim 4. Pietas ad omnia utilis est, habens promissiones et huius et futurae uitae. Luc: 14. Retribuetur tibi in resurrectione iustorum. Mat: 5. Merces uestra copiosa erit in coelis, Mat: 10. Non perdet mercedem suam Gal: 6. Bonum faciendo non fatigemur, tempore enim suo metemus non defatigati. Eph: 6. Scientes quod quisque fecerit boni, hoc reportabit à Deo. Heb: 6. Non iniustus est Deus ut obliuiscatur operis nostri, et dilectionis, qua ministratis sanctis 2. Tesza: 1. Si tamen iniustum est apud Deum, retribuere tribulationem ijs, qui tribulant nos, et nobis qui tribulamini, requiem etc. Et plena est scriptura talium promissionum, de spiritualibus & corporalibus praemijs.

Bornemiszá-
nac szemte-
lenfége.

Miert nem altallod tahát azt irni, hog' hamis, es az egefz szent irás ellene szól annac, hogy azert mondom az őróc eletet nem chupa aiandéknac, hanem bérnekis, miuel hogy à mi chelekedetinkés

erdemlic. Ha meg teczie mind Kemniciusbol f mind azokbol, mellyekrűl ű emlekezie, hogy vg aiandéc, hogy mind az által à mi chelekedetinknekis iutalma, erdeme, es berűl adatic à munkafoknac, az Istenec igeretynec ereiéből, Mely Isten (à mint Melanchton mondgya egűt) kötéléffe tőte te magat nekűnc, es adofsá azoknac à kiknec, semmivel nem tartozic vala, az igeretnec általa.

Locis com.
anno 22.
editis.

Midőn meg holtac volnác, Isten chac az ű szent fiánac általa elefzte meg minket, es chac neki kőszönhettyűc hog élűnc, f-nem chac azt, hanem imesztis, hogy oly életet élűnc, mely vt az őrc eletedre. Annac okáert noha gratia, mind az által mercesis az őrc élet. Es noha merces, de gratiais. Miel hogy à mint szent Agostontul meg tanuloc, az io életis, melynec iutalma az iduőlség, gratia.

Istenec kőszönűnc min-dent.

Nem vólna szűkség minduntalan, főt nehol chac fél leuelenis ketczer mutogatnod à mit szent Pál ir Rom: 4. Mert oluasta talam sz: Hieronimus oly gyakorta szent Pált, mint te, de ám meg mondam oda fel, hog kilőmben magárazza ű te nalladnal azt à helt. Es hogy az à magyarázat nem őue hanem tulaidon szent Palé, mint à bőtűből meg teczie.

Az őrc életben hog loc à iutalom, hogy min-dennec eleg adatic benne, es hog minden ember meg elegfzie az ű dichőséges rendibe, igaz. De ezis tagad-hatatlan, hog az egy őrc életben, kilőmb lefzen à szenteknec az ű erdemek szerént valo iutalmoc. Kit en meg bizonyetottam, es im hallyad miképpen bizonyéttya szent Agostonis, az írálnac vgyan azon helyeinél, mellyeket mi elő hofztunc.

Soc a iuta-lom az őrc életbe.

A szenteknec érdeme sze-rént ualo iutalmoc az egy őrc életbe, nem egyenlő.

Quid ergo sibi uult inquit, ille denarius, qui opere Vineae terminato, aequaliter omnibus reddetur,

sine ijs, qui à prima hora, sine ijs, qui una hora operati sunt? Quid utique nisi aliquid significat, quod omnes comuniter habebunt, sicuti est ipsa uita aeterna, ipsum regnum caelorum, ubi erunt omnes, quos Deus praedestinavit, uocavit, iustificavit, glorificavit? oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatē. Hic est ille denarius merces omnium. Stella tamen ab stella differt in gloria, sic et resurrectio mortuorum. Haec sunt merita diuersa sanctorum. Si enim coelum significaretur illo denario, nonne in coelo esse omnibus est commune syderibus? et tamen alia est gloria Solis, alia Lunae, alia stellarum. Si denarius ille profanitate corporis poneretur nonne cum recte ualemus omnibus membris est communis sanitas, et ipsa si usque ad mortem perueniat, pariter et aequaliter omnibus in est? Et tamen posuit deus membra singulum quodq. eorum in corpore prout uoluit, ut nec totum sit oculus, nec totum auditus, nec totum odoratus: et quicquid est aliud habet suam proprietatem, quamuis aequaliter habeat cum omnibus sanitatem: Ita quia ipsa uita aeterna pariter erit omnibus sancti, aequalis denarius omnibus attributus est. Quia uero in ipsa uita aeterna, distinctē fulgebunt lumina meritorum multae sunt mansiones apud patrem: ac per hoc in denario quidem non impari, non uiuet alius alio prolixius; in multis autem mansionibus honoratur alius alio clarius. Tomo. 6. de Sancta Virginitate, cap: 26. In eandem sententiam lege plura ibidem cap: 27. Et de uerbis domini in Euang: Joan: Serm: 59.

A praediacio-
nac vége.

Imigyen vegesztem el à septuagesima vasarnapi
praedicatíot.

Vegezetre, holot azt mondgya Christus, hogy az
 első el ueuén az egy egy penzt, zugodnac uala az
 cheledes ember ellen monduán: Ez utolsó chac egy ^{A zugodást}
 oraig miueltene, mégis egyenlőke teued őket mi hoz- ^{mint kel ér-}
 zánk, kie az napnac terhet es heuet uifeltűc. Nem vgy ^{teni.}
 érchazt, mintha az bodogoc között irigysleg lenne,
 auagy zugodás, hanem hogy az Isten oly nagyra
 bőchűli az ű szent fiaert az keresztyen embernek
 egy keués szolgatlyát, es oly béuen fizeti meg
 munkáiat, hog ha az emberec között, ualakinec olyan
 béuen fizetne az ű vra, maid irigykedni fognának arra
 à több szolgác. De ezt az Isten az ű szabad akarati-
 tyából es io voltából miueli. Azert ha valaki azt
 aletanáia hogy nem iol teszi, alnoc szeme volna
 annak, mert alnoc es hamis iteletet tenne vra felől.

Mi adgyunc halat rola az mi vrunknac, hog
 minket az ű szöleiebe huiot à piacrzul, nemis szűnic
 minden időkben hini munkafokat, kiknek mikor
 ideie leszen, az ű igerete szerent, beufeges fizetfessel
 meg fizeti munkaiokat.

Ez sem teczie teneked, mert így irfz felölle. Nagy ^{Bornemiszka}
 rauafz magyarázat ezis, es nem illic à példához, ^{kiket ért a}
 mert à zugodoc nem à bodogoc között lesznec, kit el ^{zugodokon.}
 halolfz, hanem bal kéz felől. &c.

En rauafzul nem magyarázom az Euangeliomot, ^{Mi legyen a}
 hanem huien es iamborul. A magyarázza rauafzul, ^{rauasz ma-}
 à ki magátul gondol valami oly magyarázatot, mely ^{gyarázat.}
 à bőtűhöz nem illic. Hifzem Istent kedig, hogy
 senki nekem azt kezembe nem kapia, vgy mint ki,
 nem magamtul gondoltam à mit irtam, hanem
 kőuettem abban szent Agostont, ki azonkeppen ^{Sz. Agoston-}
 magyarázta à mint én. Im chac most hozom elő néki ^{nac magya-}
 egy mondáfat, melyből meg teczie, hogy mind azokon, ^{rázása.}

à kic nap estig munkalkottac volt, f-mind azokon à kic egy oraig, à boldogokat ertette, f-nem à bal kez felől valokat.

Szt. Gergely
Hom. 61.

Ezenkeppen fzet Gergelis, ki így ir erről: *Eundem denarium accipiunt, qui laborauerunt ad undecimam (quem expectauerunt toto desiderio) et qui laborauerunt ad primam, quia aequalem uitae aeternae retributionem sortiti sunt cum his, qui ab initio mundi uocati fuerant, hi qui in fine mundi ad deum uenerunt.*

Chrisostomus
Hom. 65.

Arany Izaü szent Janosnal kedig aztis meg talalod, à mit à zugodáííííí irtam. Hogy nem ugy kel azt erteni, mintha azoc kőzöt, à kic egy aránt el veszie à napi penzt, zugodas lenne &c. Mert arrul eszt oluasom ű nalla. *Non oportet ea quae in parabolis sunt secundum totum quod dicitur inuestigare, sed in tentionem, propter quā composita est intelligere, et nihil ultra scrutari. Non ergo inducit, ut ostendat aliquot inuidia esse morfos, sed ut ostendat, hos tanto potitos esse honore, quod et inuidiam alijs poterat generare.*

A bal felől
valoc nem
munkalkot-
tanac a szö-
lőben.

Mat. 25.
Mat. 7.

A bal felől valoc nem munkalkottanac semmit az Iften szőleiebe, azt veti szemekre à biro. Eheztem, vgymond, es nem attatoc ennem &c. Aual dichekednec vgyan őc, hogy ott miueltec monduan. Vram nem de à te neued altal prophetaltünke? &c. De hazudnac, es annac okaert így szól nekic az vr. Soha nem esmertelec titeket, tauozzatoc el en tőlem mindnyáian kic hamilságot chelekettek.

A példához
illic az én
magyarázá-
som.

Nem illic à példához azt beszéled az en magyarázásokom. Sőt igenis hozzá illic, de à tied nem. Mert à példába à vagyon, hogy mind az elsőc, mind az vtolsoc el vettéc à bért, à napi penzt, es à meg igeretetet iutalmat, kit el nem vesznec à bal felől valoc.

Nam teis azt mondod az vtan, mikor à te prædicationod elôt roud magyarulattát irod az Euangelionnac, hogy egyarant fizetet az elsőknecis mint az vtolókknac. Es meg atta nekic, à mibe meg szegődöt volt vellec. Azt peniglen nem mondhatod, hogy à bal felől valoknac, egyenlő fizetése lenne à iob felől valokeal, mert ezeknec őrc tűz, amazoknac őrc élet es bodogság adatic. Es egy keufésé annac vtanna, megint azt ielented, hogy à ki nag kesen tért volna megis, mint Magdolna, Zachaeus, Mate szent Pal auagy ha chac egy orauál halala elôt, mint amaz toluai, szinten azon őrc elettel fizete neki mint à ki kichinfegétül foua Istenes eletben neuekedet, mint Daud, szűz Maria, Joseph, Simeon, es többec.

Ez egyűt iar az én magyarázafommal, Mert énis azt irom, hogy az elsőknecis kic reggeltül, az az, gyermekfegektül foua, az vtolókknakis, à kic kefebben mentenec az Isten szöleiben, mindeniknec azon őrc élet adatic, mellyet soha nem véznec à bal kéz felől valóc.

Ez volna am à czafolas, ha eszedbe vennéd, hogy à mit egyűt vallasz azt mafut tagadod. Midőn en ellenem harfolodol, ellenkedésnec es vizsauonyálnac okaiert, es hogy egyűt ne iáry mi velűnc. Bal felől allatod es pokolra veted azokat à kic esten estig munkalkottanac. Mikor kedig tennen magaddal befzéllesz iob kez fele tafzitod, es az őrc eletre víszed őket.

Panafzal vegezed el à te könyuednec első részec, Előfzer közönségeskeppen panafzolkodol az en prædication ellen mintha azoc, mind rakuác volnánac, Isten ellen, es lelkem esmereti ellen valo magyara-

Bornemifszá-
ellenkedic
magáual.

Péternec
czafoláfa.

Bornemifszá-
nac panalza.

A panaszra
ualo felelet.

zattal. De azt chac mondod, meg nem bizonyétod. Touabba azt hanyod fzememre hogy uagy rauafzul mind el hagyom azt à mi fzéke veleie volna, es à mi feiebe az vr magyarazta à pelda befzédet. Tudni-illie, à mit à chelédes ember felelt à kapáfoc pana-fzolkodására monduán. Barátom, nem tőruentelen, nem hamifsan chelekfzem te ueled &c. Ez sem igaz, mert nem hattam el. Ha olyan lokat nem cha-chogoc, es hafzontalanul heiába valo magam muto-gato keuély fzókat nem fzaporetokis, mint te, mind az által megmagyaráztam az Euangeliomnac minden czikkelét, oly rőuideden, à mint elég volt egy prædicatora. Erről à chelédes ember nec mondasá-rul így irtam.

De ezt (hogy az vtollfoknakis annyit ád mint az elsőknec) az *Isten* az ű fzsabad, akarattyából es io voltából miueli, azert, ha valaki azt aletanaia, hogy nem iol téfzi, alnoc fzeme volna annac, mert álnoc Alnoc fzem. es hamis itiletet tenne vra felől. Latode hog nem hattam mind el, főt keues befzéddel io ertelmét attam annakis à mondasnac.

El hattam azt à mit te hozza tefz. De meg irtam à mit az Euangeliomnac igaz ertelme keuant tőlem, hog meg iriac.

Ez à Válasz en tőlem à te könyuednec elő refzére kit, ha foc fzot akarnéc fzaporetani, nem annyiual chac, à mennyit oda fel elő hoztam, hanē fzantalan helyeiuel erőfsethetnem az *Isten* igeiēnec à fzent Doctoroc irafanac, es à kőzōnséges Conci-liomoknak. A ki akaria oluafsa *Gen: 7. 4. Reg: 20. Ecclesiast: 8. 9. 51. Prou: 11. Pjal: 7. 16. 17. 25. 34. 118. 331. Tob: 4. Sapient: 3. 5. Hierem: 36. Malach: 3. Mat: 5. 6. 7. 10. 16. 19. 25. Joan:*

2. 3. 15. *Luc*: 14. *Rom*: 2. 6. 1. *cor*: 3. 15. 2. *cor*: 4. 9. *Gal*: 5. 6. *Col*: 1. 3. 2. *Tejs*: 1. *Ephes*: 6. 2. *Tim*: 4. *Tit*: 2. *1ac*: 1. 2. 1. *Pet*: 2. 1. *Io*: 4. *Heb*: 6. 11. 13. *Apoc*: 2. 3. 14. 22. *Ciprianq. Ep*: 57, *ad Corn*: *de Simpl. praelat, August*: *in praefat in psal*: 31. *Tract*: 3. 77. *In Ioan*: *Ep*: 105. *ad Sixtum praesbit*: *de moribus ecclesiae Cath*: *In Psal*: 4. 83. 93. 100. 111. 120, *lib*: 50. *homi-liarum. De* 8. *Dulcitij quaeft*: 9. 4. *Chrysoft*: *Hom*: 2. *in Gen*: *Concilium Arausicanum secundum Trident, Sefs*: 6. *cap*: 10. 16. *Et alios multos infinitis fere locis.*

A Bornemissza Peter könyuenec masodic reszérül.

Azt fogattad vala à te könyuednec leg első leue-
lén, hogy előszer chac à Septuagésima vasarnapi
Euangeliomrul szollasz: Masodszor, egyeb helyen
valo teuelygesimrül. De vő teczie hogy el feletkeztel
fogadasodrul, mert à mint eddig az Euangeliomnac
ertelmerül szollottál annál maid többet ölgyetettel
egyebet irafod közze. Most kedig mikor fogadot
miuednec masodic reszéhez kellene kezdened, azt
hátra hagyuan, uy dolgot vész elő. Mert azt irod
hogy az anyaszentegyháznac esmeretirül akarsz
szollani. Jollehet azt sem miueled, hanem vionnan
mi ellenűnc köszörűlöd pennádat, es az anyaháznac
neuezeti alat, minket pironkach, ostorosz, es fzi-
dogacz.

Bornemissza
nem teszen
eleget foga-
dának.

En hiszem aual akarod bizonétani, hogy az igaz
anyaszentegyhaznac tagia es praedicatora vagy, hogy
szitkozodni tudez es minden hamis dolgot reiáne
költeni es kijaltani.

Peter miuel
bizonettya,
hogy ő igaz
kereszttyén és
praedicator.

Az anya-
szentegyház-
nac ielei.

Bornemíszá-
gyülekezete
nem Christus
egyháza.

De mi nem vgy tanultuc à Niceabeli Conciliom-
tul, hogy fzitkoc auagy ragalmazáloc volnanac az
anyaszentegyhaznac ielei, hanem imezec. *Quod una
est, Sancta, Chatolica et Apostolica.* Az az hogy egy,
szent, közönséges, es apostoli. Es valamely fokaságba
ezec è tulaidonsagoc meg nem talaltatnac, à nem
igaz anyaszentegyhaz. Annac okaert, miuel hogy à
ti gyülekezettek sem egy, sem szent, sem közönséges,
sem Apostoli, ketsegnélkül nem à Christustul gyüi-
tettetet egyhaz, hanem az ördögtől loc felé tekozol-
tatot fokasag.

Mért nem egy Nem egy mondom. Mert ki Luteranus bennetec,
ki Zuinglianus, ki Caluinista, ki Flaccianus, ki Maio-
rista, ki Anabaptista ki nem tudom michoda. Sõt
chac annac sem mehettem még eddég végére, te mi
legy. Vgymint ki nehol à Luteranufokkal tartod à
Caluinistac ellen, nehol à Caluinistakeal à Luteranu-
foc ellen.

Egy az anya-
szentegyház.

Io. 13.
Can. 6.
1. Cor. 12.
Eph. 4.

Nem engedé Isten hogy az ű fianac eppen szűt
köntösét à hohéroc meg oltottac volna, meniucl
inkab nem engedi, hogy ű az iegyese enni felé szaggat-
talséc. Egy az en galambom azt mondya à Melsias
az anyaszentegyhazrul. Szent Pális azt iria felőle,
hóg egy test. A hol tehát az eggyeség nem talaltat-
tic, mint ti nallatoc, ott lenki igaz anyaszentegyhazat
ne keressen.

Bornemíszá-
nac mentéce

De tisztes mentséget talaltál magatoknac, mellyel
azt akarod ielenteni, hóg az égenetlenségert titeket
hamisnac, es az egyenelségert minket igaz anyaszent-
egyháznac nem kel tartani. Vgy mondasz hogy à
Törökőkis eggyet ertenec. Mintha abbol à köuetekez-
néiec, hogy mikeppen azoc nem à Christusnac népe,
noha vizsauonyas ninnen kösztöc, azonkeppen mi

fem bizonyethattyue aual, hog' anyaszentegyhaz volnáne, hog' (à mint tennen magadis valod) eggefec vagyunc.

Chauargás ez Peter vram. Mert most nem arrul Chauargása Peterrec. vagyon à keres, mint kel az Istenec népet, à pogan nepektül, mellyec tellyefséggel tagadgyac à Christust, meg valasztani, hanem holot mies keresztyenekec mondgyuc magunkat es anyaszentegyhaznac: f-ties, mellykünc igazan es valoban az? En azt mondom hogy mi vagyunc nem ti. Es hogy mi legyünc euel bizonyetom, hog' mindnyaian egget ertünc. Hogy ti nem vattoc imeuel, hog' ninchen eggéség kösztetec. Maga à sem igaz hog' à Törökóc szintén vg' eggyet ertenénec mint mi. Mert Kazul bafa az öueiuel egyetembe kilömbet vall à töb törökötül, es azert hadakozikis ellenec.

Touabba nem szent à ti tarfaságtoc. Fornicata Nem szent a Bornemífsza gyülekezete. est enim cum amatoribus multis, az az ki szakaduan abbol, az eg' gyülekezetből, melyben à Christus lakic es országol, loc szeretőkkel ölgödöt, Luterrel, Hier. 3. Zuingliufsál, Caluinufsál, Maiorral, Illiricufsál etc. Söt tennen magatoc sem meritec valoba szentnec mondani. Holot senkit nem találtoc kösztetec à ki szent volna, hanem azt befzélлитеc, hog' chac tartatoc azoknac lenni. Es noha tulaidonettatic nektec, de nem meritec mondani, hog' volna bennetec valami igaság es szentség. Mi peniglen hifzúc es tudgyuc, hog' noha loc polyua vagyón, de à polyua közöt, loc buza magis talaltatik az Istenec szürüién, Szentec is uannac az anyaszentegyházban. az az, à kép vtáloc közöt, vannac igaz es, szent keresztyenekis à mi éghazunkba. Kiktül vgmint iob Sz. az anyaszentegyház: réltül, à tellyes gülekezet szétnece neveztetec.

Annac fölötte, nem közönséges à ti güleke- Nem közön-

féges a Péter zettec. Mert az à közönséges, mely az egeſz vilagyülekezete.

gon ki teriedet, minden időkben volt, vagy on es leſzen. Nem olyan kedig à tiétec, miuel hogy ſem Aliába, ſem Africába meg nem mutathattyátoc, hog lőt volna valaha, hanem chac Europanac (mely è vilagnac leg kiſsebb refze) égnehany tartomańiban fugorog: Es Luter előt ſenkit nem neuezhettec, ki tellyeſséggel mind azt vallotta volna, à mit ti vallo-

Közönféges a toc. Hogy peniglen à mi egyházunc mindenkoron, mi egyházunc. es mindenűt lőt legyen eleitű fogua, meg bizonyul à regi conciliomokbol, es à ſzent doctoroknak irafokbol, kie vgan ezen tudománt hirdettéc, mellyet mi hirdetűnc.

Nem apoſtoli Vegezetre nem apoſtoli à ti fokaságtoc. Mert a Borne-miſza gyűlekezete. nem vihetitec eredetteket, per continuam episcoporum ſuccelſionem, az az, à piſpőkőknec ſzép rendel egmas vtan valo kőuetkezéſe által az apoſtolokra. Nem mutathattoc az apoſtoloktul fogua mind eddig valami kőzbe vetesnelkűl oly égházi feiedelmeket auag ſzolgakat, kie à ti vallaſtokon lettenec uolna.

Apoſtoli a mi De mi mutathatunc. Am ſzent Agoſton elő ſzamlal- egyházunc. lya azokat, kie ſz: Petertűl fogua Athanaſiusig

Ep. 163. ad Romai piſpőkőc voltanac. Athanaſius vtan megint Generoſum. meg talallyuc az hiſtoriakban kie igazgattac mind è mai napig à mi egyházunkat.

Contra Epist. Ennec az vtolſo ielnecc annit tulaidonétot ſz: Manichei Agoſton, hog à többi kőzöt ez altalis mondgya hogy cap. 4. ű meg tartatot à Chriſtus égházának engedelmelſe-

Lib. 1. Ep. 6. gébe. Cyprianuſis arra tanét, hogy ott volt ű ideieiben az anyafzentegyhaz, à hol Cornelius papa volt. Melyrűl à kinecc kedue volna hozza, ſoc ſzép dolgo- kat oluashatna *apud Irenaeum lib: 3. cap. 3. lib: 4. cap: 63. Tertull: de praefcriptione aduerſus hae-*

reticos. Originem in prooemio lib: 1. Periarchon. Cyprianum lib: 4. Epist: 2. 9. Optatum lib: 2. cont: Donat. Euseb. lib: 5. cap: Eccle: hist: et plurimos alios.

Azt írod hogy noha régi a papaság de hamis Leg régiebb
 hog' leg regiebb volna. Hanem a kit a prophetác, a mi egyhá-
 zunc.
 Christus vrunc es az apostoloc köuettene, azoc igen
 regiebb. De hog' meg erched, a papaság ezekkel eg-
 gyet ért, annac okaert v'gan igaz hog' leg regiebb. Kit
 az io chelekedeteknek erdemirül valo tudománba
 ide fel mutattam, es midőn f-ahol helye vagon a
 mi vallafunknac egyeb refzerülis meg mutatoc.

Midőn a te gyűlekezetednek semmi ieleit nem adhattad volna, mellyekből meg teczenéiec hog' ti volnatoc igaz anyafzentéghaz (maga az vala vtolfo fogadafod, hog' ennek esmeretirül fognal szollani) vionnan megint reiane tatod szaiadat, f-azt kialtod hog' a papa haza hamis anyafzentéghaz mert hamis tudományu, es gilkos. En kedig maid meg mutatom, hog' sem a hazugsagot, sem a gilkofsagot feiunkre nem tuttat rakni, ez vtan sem tudod, más sem tudgya, hanem iregségből, es gyűlölségből hamissan fogtat reiane.

Az hazugságról.

Elfő iele az hamis ańaszenteǵhaznac à hazug-
ság azt befzélled. Mert az Isten igeiet hamissan, ra-
uafzul, alnakul magyarazzác. A papa háza azt mi-
ueli, hát az à hamis ańaszenteǵhaz.

Esa Telegdi Miklosa'ahazánac teulygefit, aztigéred hog' kétképpen adod az oluasóknac eleikben. Először igen könnyen chac parafzt modra. Masodszor melyebben, kità figélmertes irás oluasoc vehetnec efzekbe.

Touabba azt irod hog' imez 6t dolgot. A tiz parancholatot. Hifzec Iftent, Mi atyankat, 6 kerefzt-s6gnec es vr vachorai6nac igeiet, enis Cathechismusba chenaltam, de mesters6ggel, hazugul, chalar-dul. Mely chalards6got mint kellyen az oluafoknac efzekbe venniec, modot akar6z benne adni. T6bbet mondasz m6g ehez. Tudni illic, hogy 6 kit en anya-fzentegyhasznac tartoc, 6 Romai papas6gnac ferege, egy punktig, es 6g czikcelig tetet6l fogua talpig mind el fordetotta, valamit Christus vrunc parancholt, rendelt, es hagyot, es az 6 k6nnyen es paraszt modra valo tan6tas.

P6ternee pa-raszt tanet6fa

Vgyanis bizony igen k6ny6 es paraszt. Mert akar mely vargais, meg tudn6 ezt mondani de nehez volna meg bizonyetani. K6ny6 mert chac mondod, de meg nem bizonyetod. Paraszt mert parasztul, er-

Nem ford6-tola fel a p6-paf6ga Chri-f-tus paran-cholatit.

tetlen6l gorombaul, vakmer6k6ppen szollasz. Hog' egy puntig mindent fel fordetottunc volna, azt hamisnac lenni, 6f6ddel Luter Martonnal bizo6et6 meg ennec el6tte. Most kedig tennen magaddal bizonyetom. Ki mid6n az en Septuagesima vasarnapi prae-dicationnac mafodic refzer6l irfz, 6g czikcel6t mind helyen hagyod. Kib6l meg teczic, hog' itt nem igazat mondasz. Mert ha chac az maradnais helyen 6 mi tudom6nyunkba, nem fordetottuc volna mind egy punktig fel 6 mit Christus parancholt. Hog' amaz 6t dolgot hamiszan es alnakul Cathechismusba nem chenaltam, aztis meg adom ingyen maid ertened.

P6ternee fzentelen hazugf6ga.

Azt kerdem t6lled. Ha chenaltam en Cathechif-must? Lattade valaha ennekem Catechismusomat? Soha nem. Lalsa azert mind az egefz világ, mely igaz mondo vag' te, ki minket neufsz hazugoknak. Hog' azt merefzled mondani 6 mi vgy nincsen. A ki

Cathechismust foha nem chenált, hiszem az valamit vagy igazan, vagy hamisan Cathéchismusba nem tőt. A Canisius Peter Catechismusat, még ifju korbomba en fordítottam magyarrá, de hogy chenaltam volna, meg eddig nem chenaltam éggyetis. Mert nem volt szűkség, miuehogy egynehany fő, es ieles tudos emberec, kiknec tanetuanyokis alég lehetnec, eleget chenaltanac.

Kérded mi moddal kel meg esmerni à parasztnac az mi hamis tanetafunkat? Es igy felelsz meg reia. Mondom oda fel hog őt rendbe szolloc erről: Előszőr à tiz parancholatrul. No mond el hát. Meg latod Peter, hogy à mely hazugságot reiánc fogtal, azt feiedre terétem.

A tizparancholatrul.

Azt irod hogy à tiz parancholatot tanéttya à Telegdi anyahazáis, de ű nalloc chac kilencz. Mert à matic parancholatot, imeszt, ne chenály magadnac kepeket, es ne tizteld azokat, ki hattac. Azert mert baluanyozo kepekcel rakua az ű templomoc, kie előt uagy terdet feiet haitanac, es nagy tiztlete tet szereznec. Az vtolsóbol kedig, ebből. Ne keuánd à masét, kettőt chenaltanac. Nem de nem nagy chalardságe ez?

Allyunc meg itt, es lasuc mely igaz mondo à Bornemifszá-
Bornemifza gyűlekezete. Azt mondgya előlis, vtolis, nac magáual ualo ellenkedé.
hogy mies tiz parancholatot tanetunc. Közepűt kedig, hogy nallunc chac kilencz parancholat vagón. Ha tizet tanetunc, nem kilencz, ha kilencz, nem tiz.

Es bator ha igaz volnais, hog à mafodikat el lop- Nem kilencz nállunc a parancholat.
tuc, es az vtolsóbol kettőt chenaltunc, vgy fem ki-

lencz parancholat talaltatnéc nallunc, hanem tiz. Choda arithmeticað vagón neked Peter, à mint latom.

Semmit ki De igaze vallyon hogy el loptuc à mafodikat?
nem hagyunc Nem igaz. Sõt oly hamis, mintha azt mondanam,
a parancholatokból. hogy az ördög Isten.

Stanislaus Hofius, ama tudos es szent Cardinalis, ki è náron hala meg Romaban, igen szép és bölch kőnuet irt, à mi keresztyen hitünknek vallasárul, melybe meg magyarázza à tiz parancholatot. De ki nem hagyja, sem el nem lopia azokat az igeket, mellyeket te mafodie parancholatnac neuelsz. Petrus Canisius, kiről im nem regen emlekezém, két Catechismust chenalt: Eggyet kichint, az apro gyermekeknek: mást nagyot az öregeknek: (mellyet Petrus Busaeus, ezis ieles tudos es Isten felő iambor, à szent irasbol, Conciliomokbol, es szent Doctorokbol egbe gyűitetet szantalan loc helyekkel nem regen meg ekeséte). A kichinbe, kit én meg tolmacholtam, chac rőuideden iria az első parancholatot, miképpen à többitis. A nagyba, ha oluafnad oly hofsan meg talalnad, hogy egy igét sem tet oda Moyfes, ki ittis meg nem volna. Azonképpen chelekedne à többies, kie az Romai egyházban à tiz parancholatot tanéttyác.

Egy nem
kettő, a kit
Péter kettő-
nek mond.

Ha az volt neked nehez, hogy ezt è parancholatot. *Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quae est coelo desuper, et quae in terra deorsum, nec eorum quae sunt in aquis sub terra, non adorabis, neque coles ea, nem kettőnek hanem egynek mondgyuc, ielentetted volna azt meg es ne költötted volna imezt reiane gonofzul, meltatlanul, es hamisán, hogy el loptuc. Ott vagyon*

à mi Bibliánkba, ott vagyon egyeb könyueinkbe keresd meg es ott találod.

Az sem chalardság peniglen, hogy azokat az igeeket nem szakaztyuc el az első parancholattul, hanem vég mint annac magyarázattyát hozza ragaszt yuc. Sem imez, hogy à kit te vtol egy parancholattul nac mondasz, mi azt kettőue teszüc. Vgy hogy kilenczedic ez legyen, felebaratodnac feleséget gonofzra ne keuand. Tizedic imez, se hazat ne keuand, se szolgálaiat, se szolgáló leaynat, se ökret, se szamárat, se egyeb marhaiat. Mert aual el sem lopunc benne f-hozza sem teszünc.

Magyarázattyá az első-nec a kit Peter máfo-diknac, és kettő, a kit egynecc mond

Es nem chac mi, hanem à regyec, f-à Confelsionistakis ugy mint Luter Marton, Vrbanus Regius, Erasmus, Sarcerius, Brentius, Joannes Spangebergius, Joachimus Vvestualus, Philippus Melancton, Georgius Maior és à többi, szintén ezen módó szamlallyác à tiz parancholatot mint mi. Calvinustul vetted te, hog az elsőből kettőt, à két vtolsóbol egyet chenálsz. Kirül io modon valaszt teszen neki. Vvestphalus in Apologia Confelsionis de Cæna cap: 40. Vgyan ottan arrulis meg felel, à mit teis chachogsz, hogy à baluanyozo kepeknecc oltalmaert lop-tuc volna el à mafodic parancholatot. Oluasd meg nálla ha kel neked. A nem Papista hanem Luteranus.

Calvinustul tanul Péter.

A te Catechismusodba, szent Agostonnal es egy nehany töb régi Doctoral akarod bizonyetani, hogy vgy kel osztani à parancholatokat, à mint Calvinust nac es teneked teczic. Kiket soha nem oluastal. Mert ha oluastad volna, tudnad hogy à mit szent Agostonbol elő hős, nem abba à Sermóba vagyon, melybe te iegzed, hanem à mellette valoba. Aztis tudnád,

Peter nem oluafsa a régieket.

Sz. Ágoston
igy osztja a
paranchola-
tokat, mint
mi.

hog' noha mikor chac emléti à parancholatokat, valami ollyant talalunc nalla, de egyebűt egynehany helyen, vgymint *Serm: 95. de tempore, lib: 3. Confess: cap: 8,* azont mongya à mit mi. Es à hol szinten arrul ir, az ellőt ketté kelle osztani, es à két vtollot egygye tenni, auagy à mint mi mondgyuc, imez vgyan kettő, es amaz egy legyen, Nem chac velűnc tartya, hanem vgyan iobnac iteli à mi velekedesűnket à tieteknel. Halgafacza mit befel.

Quaeritur, decem praecepta legis, quomodo diuidentur, utrum quatuor sint usque ad praeceptum de sabbato, quae ad ipsum deum pertinent, Sex autem reliqua, quorum primum, honora patrem, quae ad hominem pertinent, an potius illa tria sint, et ipsa septem, qui enim dicunt illa quatuor esse, separant quod dictum est, Non erunt tibi Dī alij praeter me. Vt aliud praeceptum sit, Non facies tibi idolum, et caetera, ubi figmenta colenda prohibentur. Vnum autem uolunt esse, non concupisces uxorem proximi tui, Qui uero illa tria esse dicunt et ista septem, unum uolunt esse, quicquid de uno deo colendo praecipitur, ne aliquid praeter illum pro deo colatur.

Látode hogy
nem kilencz
nallunc a pa-
rancholat.

Augustini
sententiae.

Haec autem extrema praecepta in duo diuiduntur, ut aliud sit praeceptum, non concupisces uxorem, et aliud, Non concupisces domum proximi. Decem tamen esse praecepta neutri ambigunt, quoniam hoc scriptura testatur. Mihi tamen uidetur congruentius accipi, illa tria et ista septem, quoniam trinitatem uidentur illa quae ad deum pertinent, insinuare, diligentius intuentibus. Et reuera quod dictum est, Non erunt tibi Dī alij, praeter me: hoc ipsum perfectius explicatur, cum prohibentur figmenta colenda: concupiscentia porro uxoris alienae, et concupiscentia domus

alienae, tantum in peccando differunt, ut illi quod dictum est, non concupisces domum, adiuncta sint et alia. Discreuisse autem uidetur, concupiscentia uxoris alienae, à concupiscentia cuiuslibet rei alienae, quando utrumque sic cepit: Non concupisces uxorem: non concupisces domum proximi tui, et hinc cepit caetera adiungere. Omnino haec esse uidentur coniuncta, quae in uno praecepto uidentur contineri, et discreta ab illo, ubi uxor nominata est. Illud autem ubi dictum est, non erunt tibi dñj alij praeter me, apparet huius rei diligentiore executionem esse in his quae subiecta sunt, quo enim pertinent, non facies tibi Idolum, nisi ad id quod dictum est, Non erunt tibi dy alieni. Vgy teczic nem azt találod Agoston apanknál, à mit te mondasz hogy kilenez volna nálunc à parancholat, hanem hogy tiz.

Touabba Imigyen irsz en felőlem. Ha kedig ma- Nagy hazug-
ság.
gyarazattyát meg ballod Telegdinec, chac pharifaeus modgyára, nem Chrístus modgyara magyarazza: Mint ha chac killő iamborlagot keuanna Isten, es mi azokat à mi erőnkölcs Isten segetsegeuel, meg szerezhetnőidő &c. Eztis kezedbe kapon maid teneked Bornemifza. Illyen az en magyarazatom, à szent haromság nap vtan valo hatodie vasarnapi praedicationban.

Minec vtanna beuu szóual meg mondottam Mint magya-
rázom én a
paranchola-
tokat.
volna, hogy è parancholatot: Ne öly: nem chac à szegi meg, à ki kezéuel valakit meg öl, à Pharifaeusoknak velekedéfec szerezent, hanem azis à ki haragszic, es szíuében gonofzt akar felebarattyánac, es à ki valami iellel meg ielenti haragiát, auagy mást meg szidalmaz, (mint te szidalmaz engemet) vegezse azt à hoszu beszédet, imigyen vegeztem el.

Es immár lattyátoc, meniuel kellyen, ez egy parancholatnac meg tartafaban à mi igafsagunknac fellyeb halladni à Pharifæusoknak igafságot. Vgyan ezent erchetec à törüennek többrefzerűlis, Christus vrunc az egefz törüennec meg tartáfat, à fziunec indulatiba rendeli. Moyfes à fánac agaira veté à feifzet, midõn azt mondá hogy à ki õlend, kôteles leszen itiletre, de iduõzetõnc à gyökerére. Valaki vgymond meg harakfzie attyafiára, kôteles itiletre. Mert à harag à gyilkofsagnac gyökere.

Lám nem chac kilsõt hanem belsõ iamborfagotis mondom, hogy keuán Isten à tiz parancholatban. Amaz Pelagius fzauat kedig, mi erõnkbõl, foha fenki nem hallotta tûlem, sem irafomba nem oluasta. Tabat nem mi vagyunc hazugoc, hanem az à ki mi reanc fogta.

A Hit Agazatirûl.

Itt azt irod, hogy à hit agazatiban mondom, hogy ként halalt fzenuedet à Christus, de à fziuek-nec bizodalmát, chac egyedûl az û drága fzent halalára nem ereszttem & c. Erre elege meg felel teneked az, à mit oda fel à io chelekedetekbe valo bizodalomrul irtam.

Touabba azt mondod, hogy mi nagy vakmerõ bizodalomnac tartyuc, ha az ember vgyan valoba hiszi bûnének bochanattyát, es az û õrõc eletet.

Nem ketel-
kedûnc a hit-
nec ágazati-
ban.

Nem ketelkedûnc ennec egyikbeis, de nem akarunc (finguli) mindenikûnc, olyan vakmerõc lenni mint ti.

Kie egyenkent azt vallyátoc, kiki mind magafelõl, hogy mindenitec bizonyos benne hogy iduõzûl, maga ha chac te reiad hagynámis, alétom, nem

mernéd azt mondani, hogy minden valaki tegedet halgat, es te veled egy vallásba vagy, iduözül.

Mert ha azt mondanád, tagadnád igaznac lenni à Chriftnac peldabefzedét, melyben arra tanét, hogy az ű igeiénece haloia gonoszakatis fog, kiket világ vegezetikor az angyaloc ki valasztnac à ioc Mat. 13. közzül, es az égő kemenczebe vetnec.

Tudgyuc, à mint szent Gergely iria, hogy hiva-
talofoc vagyunc, de nem tudgyuc ha valasztattunke
vagy nem. Annakokaert felelemmel es rettegéssel
chelekedgyuc à mi iduöfsegünket, szent Pál intése
ként, tuduán aztis, hogy à ki most igaz es vgy tecze-
néiecc hogy iduöfsegnec vtan volna, hamisá es
gonofza lehet, es el karhozhat. Vifzontag à ki go-
nosz es hamis, meg igazulhat es iduözülhet. Intunc
mindent, hogy mind addeg fusson, hogy el éreie, de
fenkit vgy nem biztatunc, hogy mintha immar el
érte volna, oly bizonyos legyen. Es ki igerhet magá-
nac chac egy napi valo meg maradástis, à ioban? ha
lattyuc hogy az angyalokis el estenec menyben.
Saul kiralyis, ki igen kedues vala Isten előtt, ki eséc
vránac keduéből è földön. Es szent Pál fölötte igen
félti à Chorintusbelieket, hogy meg ne kerültesse-
nec à fatantul. Es mikeppen à kigyo meg chalta.
Euát, az ű alnakfagiual, valami módon az ű efzekis
el ne idegenüllyön à Chriftnacban valo egyigyuségtül.
Annac okáert hogy tudhattya mindenikünk bizony-
nyal ha iduözül, midön nem tudgya meg marade
vegig à ioban auagy nem? Ez kedig igaz hogy à ki
vegig meg marad, az iduözül.

Hifzuc minden ketelkedés nélkűl, hogy ha pæni-
tentiat tartunc bűnunc meg bochattatic es bizunk
(à Chriftnac által) hogy ha à pæniteniciánac méltó

Hom. 38. In
Euangelia.
A vakmerő-
ség ellen.

Ezech. 18.

2. Cor. 11.

gyümölcschinea természetül meg nem szünunc, öröc
elet adatic nekünc. Illyen hittel es bizodalommal meg
elegfzünec, es touab nem visgallyuc az Istenec tana-
chát. De nem szaporétoc itt errül foc szót, hanem az
hufuet vtan valo negyedie vafarnapi prædicationmra
igazétom az oluafokat ott beuebben valo tanulfagot
attam errül è vetekede frül.

A Miatyánkruul.

A mi atyán-
kat nem
mondguc a
szenteknec.

Azt méred mondani, hogy à miatyánkat bodog
afzonnac, es nagy foc szenteknec, kinek egyget,
kinek kettőt, kinek harmat, kinek többetis monda-
tunc. Ez merő hamis, es egy cheppig semmi igaz
ninch benne. Mert mi fenkit arra nem tanetunc,
hogy midőn miatyánkat mond, à szenteknec monda-
gya, auagy az által kerien valamit tülöc.

A keresztségürül.

A keresztség-
nec ceremo-
niarül.

Azon tudakozol, hol szerezet Chriftus fót, nyalat,
olait, korosmat, gyertyát à keresztséghez? Miert
hogy chac kerded, es nem tudod meg mutatni, hogy
valami gonosz volna ezekben, mert ninnenis, mint
Chriftus Pilatusnac, azonkeppen enis nem felelec
semmit teneked heuolkodo kerdezkefedre. Nemis
vagy melto reia, hogy à keresztyeni ritufoknac mif-
teriomit erched.

Az Vr Vachoraiárul.

Péternec
mondáfa.

Errül imigyen irfz. Az ur vachoraiánac éggyic
refzet el loptac, az italat, És à kenyerből vy Chriftust
chenaltac. Sugas oluafsás által, azt meg aldozzac à
te bűneidnec bochanattyaert. Jelentuén, hog à
Chriftus aldozattya nem volt eleg arra. Touabba à

kenyeret imadtattyac ueled. Es ot foc gondolt tífz-teletekcel, ezűftel, arannál, tífzteltetic à Maozint. Kirűl Daniel prophetalt Dan : 11.

A mi à lopaft illeti, hog el nem lopiuc à fzent- Az egy fze- mely alat ualo commu- nicaláfrul. fégnece poharat, hanem ioes mēlto-okokból vefzi à kōfség egy fzemely alatt az vr vachoraiat, meg bizo- nyetottam à poftillanac elfō refzében, vgyan azon vr vachoraiárul valo harmadic prædicatioban.

Imadtatasárulis, es tífzteletirűl, à mi vrunc tef- A fzenség- nec imadta- táfárul. tenec, eleget fzolottam, az vr napi prædicatioban. Hifzen azert vōttel bait irafom ellen, hogy meg feite- geted azt, à miuel en ott bizonyetom à mi dolgain- kat. Kit midōn meg miuelfz, higgyed hogy valafzod lefzen. De mig chac gyűlōlséges befzedekcel, es fzit- kozodafokcal tufakodol ellenűnc, addig nem tarto- zom neked valafzt tenni. Miert? Mert helyen áll az à mit irtam es te nem bizonyetottal semmit ellene.

Hog kedig azt mondod, hogy à kenyerből vy Mi Chriftus nem cheua- lunc. Chriftust chenaltunc, azis chac karomlo befzed. Mi Chriftust nem chenálunc, hanem vallyuc, hogy à fzenségben Chriftus vagyon à kenyernece fzemélye alatt, az Iften igeiēnece ereie által, kit megis bizonye- tottam à hol helye volt. Te arra à bizonyetésra fem tudtal semmit felelni, es azert mégy efféle tragar befzedekcel el mellōle.

Az aldozatrul nem mondoc moftis egebet annal, Az aldozat- rul. à mit oda fel mondéc à miferűl. Mert ahoz foc fző kellene, ha valoba akarnánc rulla vetekedni. Te sem bizonyetod, hanem chac tagadod, hogy nem aldozat ez è fzenség.

Daniel az Antichriftufrul fzől, kinece ti vattoc Dan. 11. tagiai nem mi. Meg bizonyetottam azt en, kis rōuid

irafomba, melyet szinten most nyomtatnac, mikoron ezt irom.

Eddig ízolottál valoba paraszt modra, immar melyebben kezdesz ízollani. Es à nag' melységés bölcheséget imígen kezdéd el.

A Deréc szent írásnac czikkelirűl.

Mintha az őt dolog, melyekről az előt pantolot-tál, à deréc szent írásnac czikceli nem volnánac, es chac mostan fognal azokban pífzkalni.

A Bűnrűl.

A uágyodáf
nem bűn.

Banod hogy tagadgyuc bűnnec lenni à bűnre valo vagyodáf az vionnan ízűlöttekben. De vagy banod vagy nem, annit tulaidonétunc az Isten kegyelménec, es lelkenec, mely minket tisztét à keresztségben, hog' mindenestűl fogua meg szabadét à bűntűl. Annyéra hogy à gőriedezés es gonofz

A geriedezés
mire ualó.

keuanság, à ki bennűnc marad, nem bűn, ha nem engedűnc neki, es akaratunkat reia nem adgyuc: de chac arra hagyatic meg à mi testűnkbe, hog' legyen mi ellen gyakorolnunc, à keresztyéni vitezkedéft. Es nem chac nem árt azoknac à kic *Isten* íetetfegéuel valóba ellene vyaskodnac, hanem még hafznális, annébol, hogy à mint szent Pal iria, ha tőruen ízerent vinac meg coronasztatnac.

2. Tim. 2.

Sz. Paltul
tanultuc a mi
ualláfunkat.

Rom. 8.

Ezt kedig nem mi magunktul, es nem hamiffan mondgyuc, hanem szent Paltul, az igazságnac prædicatoratul, tanultuc. Ki azt iria: Hog' semmi karhózattyoc ninchen à Chriftus Jefusban valocnak, à kic nem test ízerent iarnac, hanem lelec ízerent.

Mert az életnek lelkének törvénye, meg szabadetot engemet a bűnnek, es halálnak törvényetül. Megint. Nem tudgyatoké, hogy valakic meg kerefztelkettünk a Chrístus *Jefusban*, az ű halálára kerefztelkettünk Rom. 6. meg? el temettettünk azért ű velle a kerefztség által a halálra, hogy miképpen *Chrístus* fel tamadot halottaiból az atyanak dichósége által, azonképpen mies életnek vyfagába iariunc.

Nem kel hoszu magyarázat a szent Pal irasához, eleg niluan mondgya hog semmi karhozattyoc nincsen a Chrístus *Jefusban* valoknac, hogy meg szabadultunc az bűnnek törvényetül, ki ha igaz, következic, hog a vagyodas nem bűn. Mert ha bűn volna, nem igazan mondanáia az apostol, hog semmi karhozattyoc nincsen. Mert a bűn melto karhozatra. Az sem igaz volna, hog meg szabadultunc a bűnnek törvényetül. Touabbá a bűnből valo fel tamadafunkat a Chrístusnac fel tamadasához hasonlettya, ki oly tökelleteffen tamadot fel halottai-ból, hog a halálnak semmi refze raita nem maradot, mi raitunc sem tahat a bűnnek chac egy chöppeis, midőn meg kerefztelkedünk.

Mafuttis azt beszelli, hogy a Chrístus *Jefusnac* vére meg tisztettya a mi lelki esmeretünket a meg Heb. 9. holt chelekedetektül, az az, Mint szent Janos magyarázza, minden bűnöktül. Nem tisztettanáia kedig 1. Ioa. 1. mindenektül, ha a bennünk maradot vagyodas, bűn volna. Houa teszed amaz mafic szent Janosnakis tanvbizonlágat, ki így szolla Chrístus felöl? Ime az Ioa. 1. Istennek barannya, ki el veszi è vilagnak bűnet. El veszi vgymond nem chac fedezi auagy nem tulaidonettya.

De hallyuc mit ir szent Agofton Julianus ellen, August.

contra Iulian. meg ertyűc ű tölle niluabban, mit kel errűl tar-
lib. 1. cap. 6. tanunc.

*Jam nunc illam tuam discutiamus calumniam, qua me dixisse criminari, Baptizatos ex parte munda-
dari. E' infra, Dixisse me affirmas quod gratia non
perfecte hominem nouum faciat. Non hoc dico. Attende quod dico, Gratia perfecte hominem nouum
facit, quandoquidem et ad corporis immortalitatem
plaenamque faelicitatem ipsa perducit: nunc etiam
perfecte innouat hominem, quantum attinet ad libera-
tionem ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad
liberationem attinet ab omnibus malis, et et ab omni
corruptione mortalitatis, qua nunc corpus agrauat
animam. Et interiectis nonnullis, quamuis iam
peccato mortui, Deo uiuimus: est tamen quod in
nobis mortificemus, ut non regnet peccatum in nostro
mortali corpore ad obediendum concupiscentijs eius,
à quibus nos soluit, ne his effemus obnoxij, plaena
atque perfecta remissio peccatorum et remanserunt in
nobis, cum quibus generantur bella castrorum. Nec ita
multo post: Quamuis itaque sacro baptismo sancti-
ficetur & corpus, ad hoc tamen sanctificatur, ut per
remissionem peccatorum, non solum praeteritis pecca-
tis omnibus, uerumetiam ipsi, quae inest carnis con-
cupiscentiae non sit obnoxium, cui necesse est obnoxius
omnis homo nascatur, etiam moriturus obnoxius si
non renascatur. Vbi ergo me audisti siue legisti
dicentem, non innouari homines per baptismum, sed
quasi innouari: Non liberari, sed quasi liberari:
non saluari: Absit ut ego inanem dicerem gratiam
lauacri illius in quo renatus sum ex aqua et spiritu,
qua liberatus sum à reatu omnium peccatorum, uel
quae nascendo traxeram, uel quae male uiuendo*

Quasi uocula
Lutherana,
non Auguf-
tiniana.

contraxeram? qua gratia liberer ut scio ne intrem in
 tentationem à concupiscentia mea abstractus et
 illectus, atque ut exaudiar dicens cum consortibus
 meis, dimitte nobis debita nostra. Qua liberabor ut
 spero in aeternum, ubi iam nulla lex in membris
 meis repugnet legi mentis meae. Non igitur ego ina-
 nem facio Dei gratiam, sed tu eius inimicus inanem
 quaesivisse videris iactantiam. Item infra: Quapropter
 dimittuntur in baptisinate cuncta peccata, et ori-
 ginaliter tracta, & ignoranter uel scienter adiecta.
 Sed cum dicit Apostolus Jacobus: unusquisque tenta-
 tur à concupiscentia sua abstractus et illectus:
 deinde concupiscentia cum conceperit, parit pecca-
 tum: profecto in his uerbis partus à pariente discer-
 nitur. Pariens enim est concupiscentia, partus pecca-
 tum. Sed concupiscentia non parit, nisi conceperit,
 non concepit, nisi illexerit, hoc est ad malum perpe-
 tranda obtinuerit uolentis assensum. Quod ergo aduer-
 sus eam dimicatur, hoc agitur, ne concipiat pariat-
 que peccatum. Dimissis itaque in baptismo peccatis
 omnibus, id est, omnibus concupiscentia foetibus, si
 illic etiam ipsa consumpta est, quo modo contra eam
 ne concipiat dimicant faneti liuore corporis, pudore
 membrorum, contricione carnis. Denique post nonnulla
 inserta: Tu qui putas, quod si malum esset concu-
 piscencia, careret ea qui baptizatur, Multum erras.
 Omni enim peccato caret non omni malo. Quod pla-
 nius ita dicitur. Omni reatu omnium malorū caret non
 omnibus malis. Nunquid enim caret corruptione
 corporis. An non est malum quod aggrauat animam,
 et errauit qui dixit, corpus enim corruptibile aggra-
 uat animam?

Dimicatio
 sanctorum
 contra con-
 cupiscentiam
 Omne pecca-
 tum tollit
 baptizmus.

Ha fzedmed vagyon, lassad: ha füled vagon

A uagyodás
mért monda-
tic bűnnec.

hallyad, mely erőssen bizonéttya szent Agofton, hogy à kerefztségtől semmi sem eredet, sem chelekedet bűn nem marad emberbe.

Rom. 7.

Azt irod hogy az Euangelium à vagyodaftis bűnnec tartya. Hol tartya? Nem mondod, mert nem mondhatod. Talalom vgyan en szent Palnal hogy bűnnec nevezi, de nem azert hogy az első szűlec nec bűnetől vagyon, es bűnre vonfzon. Miképpen szent Agofton iria monduán.

Lib. 2.
contra. Iul.
ante finem.

Quomodo ergo mortuum dicimus hoc peccatum in baptisinate, sicut etiam iste uir (Paulus) dicit. Et quomodo habitare in membris fatemur, et multa operari desideria reluctantibus nobis, quibus non consentiendo resistimus, sicut etiam hic uir fatetur, nisi quia mortuum est in eo reatu quo nos tenebat, et donec sepulturae perfectione sanetur, rebellat et mortuum? Quamuis iam non eodem appelletur peccatum, quo facit reum, sed quod scit reatu primi hominis factum, & quod rebellando nos trahere nititur ad reatum, nisi adiuuet nos gratia Dei, per Jesum Christum dominum nostrum, ne sic etiam mortuum peccatum rebellet, ut uincendo reuiuifcat et regnet. In hoc bello laborantes, quamdiu uita humana tentatio est super terram, non ideo sine peccato non sumus, quia hoc quod eo modo peccatum dicitur, operatur in membris, repugnans legi mentis, etiam non sibi ad illicita consentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, sine peccato semper effsemus, donec sanaretur hoc malum, si ei nunquam consentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, et si non laethaliter, sed uenialiter tamen uincimur; in his contrahimus unde quotidie dicamus, dimitte nobis debita nostra.

A ki többet akar erről ertení, oluassa vgyan azon

szent Agostont, *lib: 1. contra duas Epist. Pelagianorum, cap: 13, 14. lib: 2. contra Pelagium, et Celestinum, cap: 39, 40. lib: 2. de peccatorum meritis et remissione, cap: 28. lib: 1. de ciuit: Dei, cap: 25. lib: 5. contra Julianum cap: 3. serm: 6. de uerbis apostoli.*

A Szabad akaratrul.

Igen melyen irfz, vgy teczie teneked à szabad akaratrul. Maga bizonyara valaki oluassa à te irafodat, minden elzébe veheti, hogy nem melyen, hanem chekelyen, es chac à karaian forog à dolognac à te pennad. Hazugságnak mondod, hogy minden emberbe benne vagyon mind io, mind gonosz tetelre à szabad akarat, chac hogy Isten fegetsége kel hozza. De sem à szent irafbol, sem à szent Doctorokbol, chac ég igeuel sem hamisettod. Az Isten igeienec, nem à te fel fualkodot elmednec melysegeből kellett volna valamit elő hoznod, es vgy bizonyetanod, hogy hazugfag. Mert hogy te mondod, aual meg nem leszen.

Bornemiszá-
nac mely ta-
nétáfa.

Nem bizo-
nyét semmit.

Touabba nagyon bölchelkedel, hogy à szabad akaratrul valo tudomant, nyiluan adgyad eleikben az oluasoknac, es mivel hogy à mi tanetafunkat nem igazlod, hogy megmutafsád mi legyen az igaz. De ott sem hofz chac egy betű vagy egy pont iraftis elő, hanem à mit beszellefz, magadtul beszelled. Mintha oly ieles ember volnal, hogy valami szadbol ki pottyán, mindent tartoznanc el hinni, bizonyetas nélkülis.

Nem most tamadot ez, è szabad akaratrul valo vetekedes, volt regentenis, Manichaeus semmit nem,

A szabad
akaratrul

ualo régi té- Palagius többet tulaidonéttot az emberi akaratnac,
 uelygése. hogy sem mint kellett volna, Mind à kettőnec
 teuelygese ellen, igaz eleget irtanac à szent Doctoroc.
 Kiualtkeppen szent Agofton, kinek imillyen rövid es
 minden homalyofsag nélkül valo mondáfat vetem à
 te vakmerő hazuttolafod ellen.

Lib. 8.

Quæstionum,
 quæstio 24.
 lib. 3. Hypo-
 gnost.

*Eft igitur, et peccatum, et recte factum in libero
 uoluntatis arbitrio.* Az az, mind à bűn, mind à io
 chelekedet, az akaratnac szabad hatalmaba vagyon.
 Megint: *Eft igitur liberum arbitrium, quod quif-
 quis esse negauerit, catholicus non est,* az az. Vagyon
 à szabad akarat, melyet valaki tagadangya nem ke-
 refztyen.

Bornemifszá-
 nac uerfengő
 álhatatlan-
 fága.

Chodalkozom álhatatlanfagodon, hogy à mit
 tennen magad sem tagadhacz, azt ellenkedefnec
 okaert hazugfagnac neuazed. Ha mi hazudunc, teis
 hazucz. Mert vallod hogy Adamban az eset előt
 tökelletes szabad akarat volt, kit az vtan sem tellyef-
 seggel uesztet el, hanē refz fzerent meg maradot az
 emberi nemzetbe, az io erkölchőkre, es magoknac
 gonofz teteltül meg oltalmazására valo szabadfag.
 Az vionnan fzűleteskor kedig Chriftusnak szent lelke
 őntetic belénc, mely aztis el kezdi bennűnc, hog
 valamenyire örömeft akariuc Iftent felni, benne
 bizni, tiftelni, es egymaft fzeretni. Es vegezetre az
 vionnan fzűlőttekben chelekfizic à szabad akarat.
 Te uallafod ez. Nem kellett volna tahat minket azért
 hazuttolnod, à mit teis vallasz. Mert oktalanfag,
 minden valogataf nélkül tellyefseggel hazugfagnac
 mondani azt, à minec nagob refzet kefzerettétel
 meg engedni.

De nem fzűkleg itt errül fzot fzaporetani, à szent
 Iftuan protomartyr napi prædicationban meg bizo-

nyetottam à mi akaratunknac szabad voltat. Annac okaert, Philep Melanchtonnac ég mondásat hozom immar chac ide, es ottan veget vetec ennec è do-
lognac.

Sape dictum est (inquit) cogitantes de deo oportere ordiri a uerbo dei, non quaerere deū sine uerbo suo. Cumque ordimur, à uerbo dei hic concurrunt tres causae bonae actionis. Verbum dei, Spiritus Sanctus, et humana uoluntas assentiens, nec repugnans uerbo dei, Posset enim excutere, ut excutit Saul: Hic Melanchtonnac ha szent Agostonnac es ha nekűnc nem hisz. Lam űis ég azoc kőzzűl, kiket Euangelicus atyadfiainec neuelsz. Im hallod hog à io chelekedeteknec harō okat szamlalya. Az Isten igéret, à szent lelket, es az emberi akaratot, mely enged az Isten igeienec es ellene nem rugodoz.

Locis comm.
anno 52. editis.

A Paenitentiarul.

Imezis szinten olyan hamis, mint befedednec à többi. Hog à Papaság à bűnhőz egyenlő tőredelmeseget keuāna, à pænitentia tarto bunős embertől. Mert tudguc mi, hog elegedendő arrát à bűnnec égeb meg nem fizetheti à Christusnal. Annac okaert, nem uágunc oly bolondoc, hog olyra erőltetnőioc magunkat, à mi tőlűnc meg ne lehet. A mi elegtete-
lűnket sem mondguc, hog à bűnec bochanattyat erdemleneie, hanem hogy à mint Joel Propheta mongya, Istenhez kel ternűnc tellyes sziuűnkből, bōitōlesbe, Sirasba, kőny hullatasba, Touabba hogy kerefsztelő szent Janosnac intesze kēnt à pænitentia-
nac melto gyűmōlchet kel teremtenűnc. Es hogy mind ezekre à kēppen fazon okokbol vagy on

Peterneec a mi tőredelmességűnc felől ualo hazugsága.

Joel. 2.

Mat. 3.

Luc. 3.

Sz. Három-
fág napia
után 22. va-
sárnapi præ-
dicatióban.

Istenec tekinteti, mint oda fel az io chelekedetek-
rül meg mondottuc. Ha oluaftad, mint magyaráztam
az adofz szolganac imilyen mondásat, Legy bekefé-
ges en hozzam, es mindent meg fizetec te neked,
tudhatod hogy nem à mi elegtetelünk nec tulaido-
nétom à bunnec bochanattyat, Annakokaert nem
kellet volna ollyat irnod mi felörlunc à mibe semmi
ninenen,

Meg neki kezdesz ezek nec vtanna à rutolafnac,
es vionnan elég kigyot bekat kialtasz reianc. Kit az
ur Isten meg bochasson teneked, es se itt, se à más
vilagon meg ne büntelsen erette.

A Hazafságrul.

A házafság-
rul való ká-
romláf.

Nem felettem el aztis, à mit à hazafságrul
irtal, à te elől iaro beszededben. Hamisnac mondog
azt à mit az en Postillamba oluaftal, hogy à Sacra-
mentomoc auagy szent ielec közzül egy legyen à
hazafsag, es hogy minden à mi illic à több Sacra-
mentumokhoz, ehez hozza illyéc. En kedig meg
bizonytetottam ott, à mi à több Sacramentomokat
Sacramentomma teszi az mind meg vagyon à ha-
zafsagban. Mire nem feleltel meg az en bizonyeta-
lomra, hog v g teczet teneked, hogy nem iol bizonye-
tom? De nem tuttal mit felelni az igaz ellen. Ha-
nem masua chauarodtal, es azt beszelled, hog à
kereszttség, es az vr Vachoraia bizonságot tesznec
lathato képpen az Istenec lathatatlan io keduerül,
mint szent Agofton szól, Mintha à hazafsagis azt nem
miuelnéie am? Vay igenis miueli, mint megmutat-
tam, es meg erőfsettem igen szépen, à vizkereszt
nap vtan valo mafodic Vasarnapi prædicatióban.

A házafság
láthatandó
iele az Isten-
ec láthatat-
lan keduéne

Touabba imillyentis emlegecz. Errül Iften nec parancholattya vagyon, hogy annac bizonságára mosodgunc meg, es ellyűnc à Chrifthus vachoraiaual, hog ű szent fia által, ha hinnenc benne, keduébe venne bennünket. (Ezt sem íg kellett volna írnod hanem hog à kie immar hittűnc keduebe uótt). De à hazafság ha szinten peldazzais à Chriftusfal valo tarsalkodafunkat, nem parancholtatot ielűl, hog minden valaki meg hazafodic keduebe lefz. Michoda? Nem parancholtatic ielűl, hogy à ki meg hazafodic, Iften nec keduébe lefzen? Sőt midőn azt paran-
Mit jegyezz a házafság.
 chollya Isten, à hazafoknac hogy, neukekgyenec es fokafodgyanac, azt ielenti, hogy à törüenfzerent valo tarsalkodas, kedves ű szent fellegenec, es azoc à szemelyec Iften nec keduebe vannac. Es valaki Isteni felelembe meg hazafodic az altalis bizonyetatic, hogy Iften nec keduébe vagyon, engeduen az Isten rendelésenec.

Vegezetre nagy ertetlenűl azt veted szememre, hogy chac nem à fertelmefséghez hasonlétom à
Nagy értetlen hazugság.
 hazafsagot, midőn à papoknac szűzeseket dichérem. Vay te itelet nélkül valo Peter. Fertelmefseg nec itelie az à hazafsagban valo tarsasagot, à ki à szűzeleget dicheri? Vgy hát szent Pal ondokfagnac
1. Cor. 7.
 tartotta à ferfiunac es afzoniallatnac törüenyfzerent valo egybe kötelezefét, mert ű nem chac dicheri, hanem fellyebb magasztallya à házafságnak à szűzeséget. Midőn egyic iofzagos chelekedetet dichérem, nem szidalmazom à masikat. Job itelettel szoly malfzor ennél.

Ezekből meg teczie, hogy gonofzul neufz minket hazugokuac, es te vagy az, nem mi, Vgmint ki hazugul költesz nemely dolgokat reianc, nemel-

lyet peniglen ollyakat mondasz hazugfagnac, melyeket meg nem bizonyetasz hogy à volna. De en meg bizonyétom hogy nem az.

Es ha à hazugság, bizonyos iele à hamis anyafszentegház, az à gyülekezet hamis anyafszentegház, melybe te vag, mert hazugsággal nem igaz beszéddel ellenzel minket, es hazugul vadolod à mi tanetafunkat.

Nem chac ebből teczie meg kedig è kőnűből az, mely ellen most iroc, hanem egyeb irasidbolis. Kiultkeppen à te őrdőgi prædicatioidbol. Mellyec rakuac, feiedtűl à mi tudomanyunc es mi magunc ellen gondoltatot hazugfagokkal.

Fol. 498.

Minemű amaz, hogy midőn egy olykor szombatba egy házba prædicallanál, es à meny ütő köuet emletened az Istentelenec büntetésére, vgy ütötte volna à derec szentegyházat, hog à fa feszület apróra rontatot, es az vrain aiandekön küldöztet à morfalékiat. Ezt te magadnac magafsztalafodra, es nekűnc gyalazatunkra irtad. Mintha az Isten à te tudomanyodnac szent voltat, es à mi Istentelensegűnket bizonyetotta volna aual à chodaua. De maga nem vgy vagyon à mint beszelled. Mert meg ütötte vala vgyan à meny, à szent Miklos egyháza Sanctuariomianac orrozattyat, de chac egy néhány cherepbe töt kart à heiazaton. A feszületet peniglen, mely à nagy oltar egy szegen allot, meg érte es meg hasitotta volt à kerefztit, de el nem rontotta, es à kereszten valo feszület kepet, chac meg sem körömszelte. Melynec à kerefztit vionnan meg chenaltattac az egyház fiac, es mostanis azon helyen áll. Nem tudom tabat hol vöttec volt à te vraid, az aiandekön küldöztetet morfalekot.

Több fœc szantalan hazugfagidatis szamlalhatnam elœ, mellyeknek egy refzéuel mi magunkat, más refzéuel tudománunkat es cæremoniankat hamiffan gyalazod. De nem akaroc idôt vesztteni velle. Ez egyet azért hozam elœ, hogy meg erchec az oluafoe illyen nyiluan valo hamis mondasodbol, mely szemtelenül szoktal te akar mitis mi bœszufagunkra fechegni. A bizony dolog hogy ollyakatis irsz felœlœne, mellyeket talam soha meg sem gondoltunc, nem hogy chelekedtœne volna. Nemis choda hogy azt miueled, mert azoe féle vagy kie à prophetáual imezt mondgyac. *Posuimus mendacium spem nostram* Esai. 28. *et mendacio protecti sumus.* Minden remenfegec chac ebben vagyon mi ellenœne, hogy azt alœtod mintha ollyat nem hazudhadnal, kit el nem hinne nec à te irafodnac oluafoi, miuel hogy nemely esztelenekcel el hitetted hogy valami legy. Noha seminelis semmib, es hazugnalis hazugb vagy.

A Gyilkosfágról.

A hamis anyafzentegyhaznac masodik ielœt à Gyilkofsagot veted. Hogy peniglen gyilkos legyen à Pápa anyahaza azt mondod, hogy az egefz világ lattya es hallya, azért nem alœtod hogy szûkseg legyen lokat arrûl irnod, hanem chac Telegdirûl akarasz szollani.

Iol teszed hogy el nem feletkezel rullam, es meg mutatod, mi indetot, tegedet reia, hogy bait vœttel ellenem.

En felœlem kedig azf beszelled, hogy nem chac Nagyfozombatba hanem fœc varmegyekbe, igen gyorfalkottam es forgottam à hiueknec haborgata-

Péternek panafza.

sában es üldözeseben, az porószloságban es gyilkosságban. De kiultkeppen azon panaszolkodol, hogy Dichekedéfe. tegedet es à szombatiakat haborgattam. Dichekedelis benne, hogy sem teneked, sem à szombatiaknac semmit nem arthattam, Sőt hasznaltam nektec velle, hogy titeket haborgattalac. Az ördögi kefertő irafodban aztis hozza tetted, hogy midőn hufz melyfödön Zolyomba kergetnénc, Isten szinten örrunc ala, két mely földre hoza (Semptere) es ot akara hogy à nyomtatáft el kezdgyed & c.

Válasz tétel a panaszra. Nem akaroc ezennis lokat mulatnom, hanem rövid es kerec valaszt teszec teneked. Nem tagadom, mindenkor igyekeztem tegedet es minden effele ragadozo farkafokat, è Christusnac aklatul tauul kergetni; mellyet tilztem szerezni miueltem, vgy mint az Istentül hiuattatot, es valasztatot lelki pastor, ki az én hiuatalomnac es valasztatalomnac okát es bizonságot adhatom: meg akartam mutatni, hogy nem vagyoc béres, és nem futoc el latuán à farkafokat à iuhoknac veszedelmére iüni.

Annakokaert örömeft es szium szerezni vetettem magamat, es tufakodtam ellenetec, vgy mint farkafoc ellen, oruoc ellen, es toluaioc ellen. Kic nem küldettettetec, (mert meg nem bizonéhattyatoc, à ti törüen szerezni valo küldetettetek) hanem iöttetec lopni, szaggatni, öldökleni, es vesztetni az vrnac iuhait: f-még ez utannis azon leszec, hog abbol à likbolis ki vgrasfalac tegedet, à melybe most roka modra lappangsz. Es valamig te meg nem szünöl farkas lenni, en sem szünöm meg pastor lenni, az az, teged huzetani. A menybeli Isten nec es è földi feiedelmek nec esfedezni, hogy te ellened ki nyuichác az ű kariokat, ki vonnyác fegyvereket, meg mutat-

sác igaz iteleteket, haragiokat, es hatalmafsagokat :
böntelsenec, kergelsenec, es üldözenec mind addig,
mig meg nem terfz: ha peniglen vgyan nem aka-
randafz meg térni, meg öllyenec, es ki töröllyenec
è földrűl, hogy annal többet ne dűhűskűdhefzel, à
keresfztyen anyafzentegyhaznac romlására à menit
eddig dihűskűttel.

De à hol azt irod, hogy fizetefstis igertem szol- Képtelen
gaidnac, kiualtkeppen egy Celemen neuű nemetnec, nagy hazug-
ság.
hogy meg öllyenec tegedet, az Iftent hiuom bizonfa-
gul hogy hamifsan irod es hazugul, mert azt en meg
fem gondoltam. Soha egy szolgaddalis, tuduan hoğ
te szolgad lűt volna, nem szollottam chac egy igetis,
azt fem tudom volte valaha Celemen, Tiuadar, Bog-
dan, Antal vagy Jakab neuű szolgad. Nagy dolog
hogy nem szegyenlefz szemtelenűl illyen dolgot en
reám fogni, es meg nem tudod gondolni, hogy ma-
gadnac fzerzefz gyalazatot effele oktalan irafsal.

Azt fem tagadom, hogy mind szombatba f-mind
egyebűt vgyan azon buzgosággal igyekeztem azoc
ellenis, à kic tegedet es egyeb hamis Prophetakat,
à iuhoknac vefzedelmekre tartottanac és tartnac,
tufakodni. Ez vtanis azt miuelem. Kiert mind azal- Nem uagyoc
gyilkos.
tal gyilkos nem vagyoc, fem porofzlo. Mert ha az 3. Reg. 18.
volnéc, tahat Illyesis à lett volna, ki Baalnac negy-
fzáz őtuen Papiait, es annac fűlűtte, negyfzaz, egyeb
fele hamis Prophetakat le vagá es meg őle. Dauidis, Psalms. 100.
ki aual dichekedic, hogy io reguel meg őli vala, è
fűldnec minden bűnűsit, el akaruán vefzteni az
vrnac varasából azokat, à kic alnakságot cheleked-
nec. Iehu azonkeppen, ki valahol valamenyt talala 4. Reg. 10.
vgyan azon Baal papiba es Prophetaiba, Touabba à
baluanyozo Achab királnac maradekiba, mind meg

Deut. 13. öleté. Sőt unnen maga az Isten, ki azt parancholá, hogy meg öletteféc az à Propheta, mely à népet el akaria fordítani, az ű vrátul Istenétül.

Eretnekeknek
panaszoc.

Parmenienufis, egy regi Eretnec, azon panaszol-
kodic vala, hogy Constantinus Chafzar ütet, es az ű

Contra.Epist.
Parmen lib.
1. cap. 7.

tarfaiat kenzanáia es öldöklenéie, de szent Agoston

azt feleli neki, hog azoc mindent méltan szenuedte-

nec. Ez azt mondgya, hog addig meltatlannac nem

mondhattya az ű büntettetéseket, mig meg nem

bizonettac, hogy űc nem Eretnekec. Mert nem abbol

teczie meg valakinec igafsága, hogy szenued, hanem

à szenuedes abbol dichóséges, ha az igafsagert tör-

tenic. Es annac okaert hogy ne minden à ki szenu-

ued Martyrnac tarthassa magát, nem közönséges

keppen mondá vrunc, hogy bodogoc à kie haboru-

ságot szenuednec: hanem valasztált tön à szenue-

déféc közöt monduan: Bodogoc à kie haborusa-

got szenuednec az igazsagert. Semmikeppen nem az

igafsagert szenuednec peniglen azoc, kik à Christus-

nac éghazat meg szaggattyac, es à hamis igafsagnak

mutogatása által, idő nap elöt el akarnac à polyuá-

tul valasztatni, mintha űc buza magot, hamis ragal-

mazafokkal illetic, maga vgy mint űres polyua es

buza mag, vagy valasztattanac el, à keuelysegnec

szelei által az anyaszentegyhaztul. Nekedis iria ezt

szent Agoston, figyelmez iol reia, es szünnyel meg

azon panaszolkodni, hogy haborgattatol. Mert erde-

med szerez szenueded à mit szenuedsz & c.

A szegeny meg holt Feledi Lestarrulis, Caffai

Capitanrul panaszolkodol, hogy tizennolez eszten-

dös korodba igen meg vert volt buzogannyal miuel

hogy intetted volna ütet, hogy à fa kepec elöt valo

imadkozast el hadnaia. Vtanna veted panaszolkoda-

Feledi Lestár
mért erte
uolt meg Bor-
nemisját.
Fol. 880.
lin. 17.

fodnac, hogy en nec historiaia nagy es igen choda volna, mint mentel eiel hozza, mit szollottal, mint ijét amaz, mit lattel almodba, es mint töltenec be mindenec raita, mint fogatot meg tegedet mint vezettet, mint tartatot, mint szalattal el, es mint vezet el az à Capitan vegre. De miért nem mondog meg mint voltanac mind eze? En hiszem nekem tartottad, hogy en mondogyam. Annakokaert im meg mondog egy darabot benne. Angyallá tötted volt magadat, es nem tudom à kemencz megée, vagy valami igyeb főtét futtomba el reitezuen mintha Angyal volnal, vgy keztel ű neki nagy szép vekony szoual valamit ollyat prædicallani, melynec altala el akartad hitetni az igaz keresztyeni hittul. Amaz egy először, vgy mint eiel' főtetbe, meg remült. Annac vtanna eszebe oóuén, hogy à ki szollana nem menyei nyeluen, es nem Isteni dolgokat szollana, kezdé gondolni hogy nem Angyal, hanem valami chalard lehetne. Meg kerese azert, meg talala, ki vona à futtombol, erdemed szerezten kemenyen meg dörgöle, es tömlöczbe vettete tegedet. Honnet mint szalattal ki, azt te magad tudod.

Angyallá
tötte uolt ma-
gát Péter.

De ottis azt szenueded à mit meg erdemlettel. A vilagofsagnac angyaláua változot főtetség nec angyalat kergette ki belöled. Jollehet chac eggyet üzhetet ki, à mint eszembe vezem. A legyo peniglen vgyan benned maradot.

A te dicheködefidről chac azt mondom Ha neked, es valakiknec egyebeknec nem arthattam, ne chodald, mert ingyen sem igyekeztem azon, hogy archac hanem chac imezen hog ti ne arthatsatoc az anyafzentegyháznac. Kit az Isten nagy reszre veghez is vitt, ez utan kedig iobban veghez viszen, nem

Válasz tétel a
dichekedésre.

annyéra en altalam mint nallamnal nagyobb es mel-
több efzközőc altal.

Semptén
mint iára
Péter.

Semtere orrunc ala (à mint te irod) nem Isten
hozot volt tegedet, Mert ha ű hozot volna, ha en
altalam el nem hagyot onnan űzetni, fokcal inkab
nem hagyot volna à te partodon valoc altal. De
latode mint mutata meg ű szent fölsege, hogy ellene
volna, à te ott leted. Szádra bocháta, hogy hanyat
homloc fzagodnal, valahoua te fel fuualkodot keuely
fziued tegedet hordozna. Midőn azért rugnal es
harapnal minden fele, es mint egy dihős oktan
allat, à te ondokságos, korchomara, es bardelyba
valo őrdőgi prædicatioidba, minden rendbeli embe-
reket oly keuelyen, mintha fenki te nalladnal több
iambor nem volna szidalmaznál könyörüluen az vr
Jesus Christus az ű egyhazan, melynec te ellensége
vagy, azokat tamasztá te ellened, kie nem Papistác,
hanem teneked oltalmazoid es tarsaid voltanac.
Kiknec iteleti fzerent à te irafod ektelennece, es
Istentelennece iteltetec. Tennen magad peniglen mel-
tonac arra, hogy el űzettelsel onnat à hol lakol
vala, ha vízta nem hinad, az az hatra nem hazud-
nad, à mit irtal. Es miért hogy nem örömeft tauoz-
hatol vala el à vag egtül, à loc tetouazas vtan, meg
pőcheteltetet kezec irása altal, hitedre tífztelsegedre
fel fogadod, hogy hatra hiuod. Mellyet az vtan meg
nem miuelel fellyeb böchüluen à te tulaidon vac
iteletedet es teczefedet, nem chac azoknac, hanem
az egefz vilagnac iteletiueles teczeséuel. (Mert nem
chac azoc, hanem mind ez világ, mind Papistac,
Luterec, Caluinistac, es valahol valakie vadnac,
karhoztattyac à te főtelmes, tragar, hiuolkodo,
hafzontalan, botrankoztato, gonofzra tanéto, Isten

Hitt meg
szegé Bor-
nemífsza.

ellen kifiztető irafodat, vgy annyéra, hogy ha valaki teneked hizelkeduen szemedbe dicherys, mafut bator hidgyed maft szól felőle). Annac okaert ki kelle pironkodnod es szegyenkedned Semtppei lako helyedről. Szinten vgy iaral mint à Baal papinac maradeki, kiket midőn Illyes propheta mindenestül fogua Izraelből ki nem vesztetet volna, ki vesztette őket tellyességgel az Isten, Iehu által, mely nem Istenes, hanem Istentelen baluanyozo ember vala. Eleg legyen ez erről.

A Bornemissza Kőnyuénec harmadic refzerül.

Minec vtanna eleget tettel volna keuanfagodnac, minden kigyot bekat ellenem es tudomanyom ellen ki okaduán, vegezetre (kőnyuednec harmadic refzeben) tereted pennadat, es meg akaruán mutatni, mint kellett volna à Septuagesima vasarnapi Euan-geliomot magyarazni, Teis egy prædicatiot formalíz belőle. Melynec eleibe vekőny betűvel nagy dichere-
Bornemissza prædicatióia-
rul.
Dichekedése.
 tet nyomtattal. Dichered, magasztalod, es meltonac iteled lenni à te alkomanyodat, hogy mindenektől nem chac egyfzer, hanem egynehanfzor meg oluaf-talsec. Holot létel fzerent meg mutatod, hog (noha én reiam foktad,) te vgy à hamis chaplar, es alnac kalmar, ki bűdös bort es hituan marhat arulíz à szép czeger alatt.

Mert à kinec io bora es io marhaia vágon, nem kel ahoz soc dichéret, annakülis el kel. ű maga dicheri aianlya, es szeretteti magát az io marha, ha fenki semmit nem szolis felőle. Hanem à semmire kellő ioszagot szoktac à chalard arosoc igen dichérni,

hogy el hitelséc es altafsác a veuöket, es melto arra fölöt el adhafsac rofz ároiokot.

Igy chelekedel te minden irafoddal. Nem hagyod az olualokra hogy üc tegyenec itiletet felöle, hanem untalan azt hanyod veted, hogy draga, ieles, hafznos, es igen szükséges dolgokat irfz. Vgyanis ha te nem dichernd, felec raita, hoó dicheret nélkül maradna, azoknal kiualtkeppen, à kic tudnac es ertnec valamit.

Ninchen igyekezetem reia hogy fokat iriac à te prædicatiodrul: nemis szükfeg. Mert valami oly vagyon benne, ki ellenkedneiec az en tudomannyommal, arrul mind szolottam idefel, es meg feleltem teneked. Am tegyenec az olvasoc iteletet felöle, miuel iob az enyimnel, es mellyikünc kerofi iobban es melyebben ki az euangeliomnac ertelmét. En meg nem talaltam vgan benne à pelda befzednec minden czikcelénec magyarazattyat. Maga háromszoris magyarazod, egyfzer somma fzerent, mafzor beuebben harmadszor nagy hoszan. Keues hafzon vagyon à foc üres es tökelletes ertelem nélkül valo befzedben. Akar kies szolhat es irhat fokat, de nem abban füg à dolog, es nem azt kel nézni, ki menyit ir, hanem mit ir.

Azt akarnam, hinnd el magad felöl hogy teis nem szinten Salamon vagy, es hogy vagyon bennedis valami refze à tudatlanfagnac. Ha ezt el hihetned, imillyen io köuetkeznec belöle, hogy nem ertenel többet magad felöl annal à mi képes, egyebeket sem vtalnal meg. Es minec előtte valami irafodat ki bochátnad, baratidnac, olyaknac kiualtkeppen, kic nallodnal többet tudnac meg mutatnad. Vgy lenne, hogy à mi vétket, es fogyatkozast tennen

magad efzedbe nem vettél volna, azt netalan más efzebe venneie es elődbe adnáia. Mert senki nem elég magánac: es az ember nem tud maga felől f-az ű tulaidon dolgai felől igaz iteletet tenni. Szükség azért, hogy egyebeknec iteleti ala vesse magát akarkies.

De beket hagyoc effele befzédnec, es el vegezem az te veled valo harfokodaft. Ne band ha kedued fzerent nem eset az en irafom, mert nem à volt igyekezetem, hogy azt iriam, à mit te auagy akarki más keduélné, hanem à mi igaz, es à Chriftnac Euangeliomauaal egygüt iar. Ebben à menyire lehet, örömeft kedueztem neked, hogy fzitokcal es atokcal (à te mondod fzerent) nem igyekeztelec tegedet illetni. A hol à hazugsagruul fzollottam, ha ott valamenyire vífza terétettem neked azt à mit reiane fogtal, es nyiluan meg mondtam, hogy nem mi vagyunc hazugoc, hanem ti vattoc, meg bochasd az éggyet. Mert nem lehetet abban egyeb, miuel hogy tudomanyunknac igazsagat kellett oltalmaznom, es à hazugfagnac vétket, magunktul el tauoztatnom. A kegyelmes vr Iftennec szent léлке legyen veled, es vezérlyen minden iora tegedet.

AENIGMA.

*Lucae Peechi Pannonii, Petro Bornemisza, De-
pastori aliquando Ecclesiarum Sempte ac Szered,
propositum.*

Serpere nunc uiridē musæ vidēre draconē,
Pannoniis Homoru, quem dedit ore, lacus.
Illius immensas mirantur, fidera voces,
Quinas dum facies, colla superba gerit :
Centū luminibus, quartū caput inde coruscat,
Exercens linguas, ad mala cuncta nouas.
Lumina resplendent, densæ tamē illa tenebræ
Obducunt, rectas nec petit ille vias.
Læua manus pendet, dextrā natura negauit,
Vno vix nato claudicat ille pede.
Lethifera tumidus, confurgens, aspide uenter,
Ramis hunc, signum pacis oliua, tegit.

Si Sphingis, videor tibi forsitan, ore locutus,
Solue celer nodos, Oedipus alter eris.

ENODATIO

*Petri Bornemiszae, rerum abstrusarum aetatis nostrae,
inuestigatoris solertissimi.*

Ille ego sū fateor, nec me deus esse negabit,
 Semptea, me primo villa dracone, viret.
Hic tot inauditis, mihi quinque volumina, sectis
 Nascuntur, quæ nunc, tartara nigra docent.
Quarto hominū mores vigili, spectamus inanes,
 Carpentes natos pannonia terra tuos.
Parcimus haud sacris cæci, castæque iuentæ,
 Emeritos lacerat, rustica penna, senes.
Dextra riget: sacros inter mihi, nullus amicus:
 E populo præsens, vnus & alter, adest.
Errores varii, turgescunt corpore toto,
 Sola fides, cingens perfida monstra, lues.

Num tua, dissoluo Iuuenis, paradoxa? resoluis
 Sedibus inferni, spiritus iste tibi.

Finis.

WINDWARD

THE HISTORY OF THE ISLAND OF WINDWARD, IN THE WEST INDIES, FROM THE FIRST DISCOVERY BY CHRISTOPHER COLUMBUS, TO THE PRESENT TIME.

BY JAMES OGLE, ESQ. OF THE BARR, AT LONDON.

LONDON: PRINTED BY J. JOHNSON, ST. PAULS CHURCH-YARD, 1773.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

THE COPY IN THE POSSESSION OF THE BARR, AT LONDON.

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés	3
A könyv címlapja	9
Bornemissza P. szitkairul	11
A Septuagesimának neuerul	22
Az euangeliumnac Sommaiarul	40
Az euangeliumnac I. részéről	46
Az euangeliumnac II. részéről	58
Az euangeliumnac III. részéről	98
Bornemissza P. könyvének második részéről	133
Az anyaszentegyháznak jeléről	134
Az hazugságrul	138
A tizparancholatrul	139
A hit ágazatirul	144
A Miatyánkrul	146
Az Ur uachoraiarul	147
A bűnről	148
A szabad akaratrul	153
A pœnitentiarul	155
A hazasságrul	156
A gyilkosságrul	159
Bornemissza P. könyvének harmadik részéről	165
Aenigma	168
Enodatio	169

